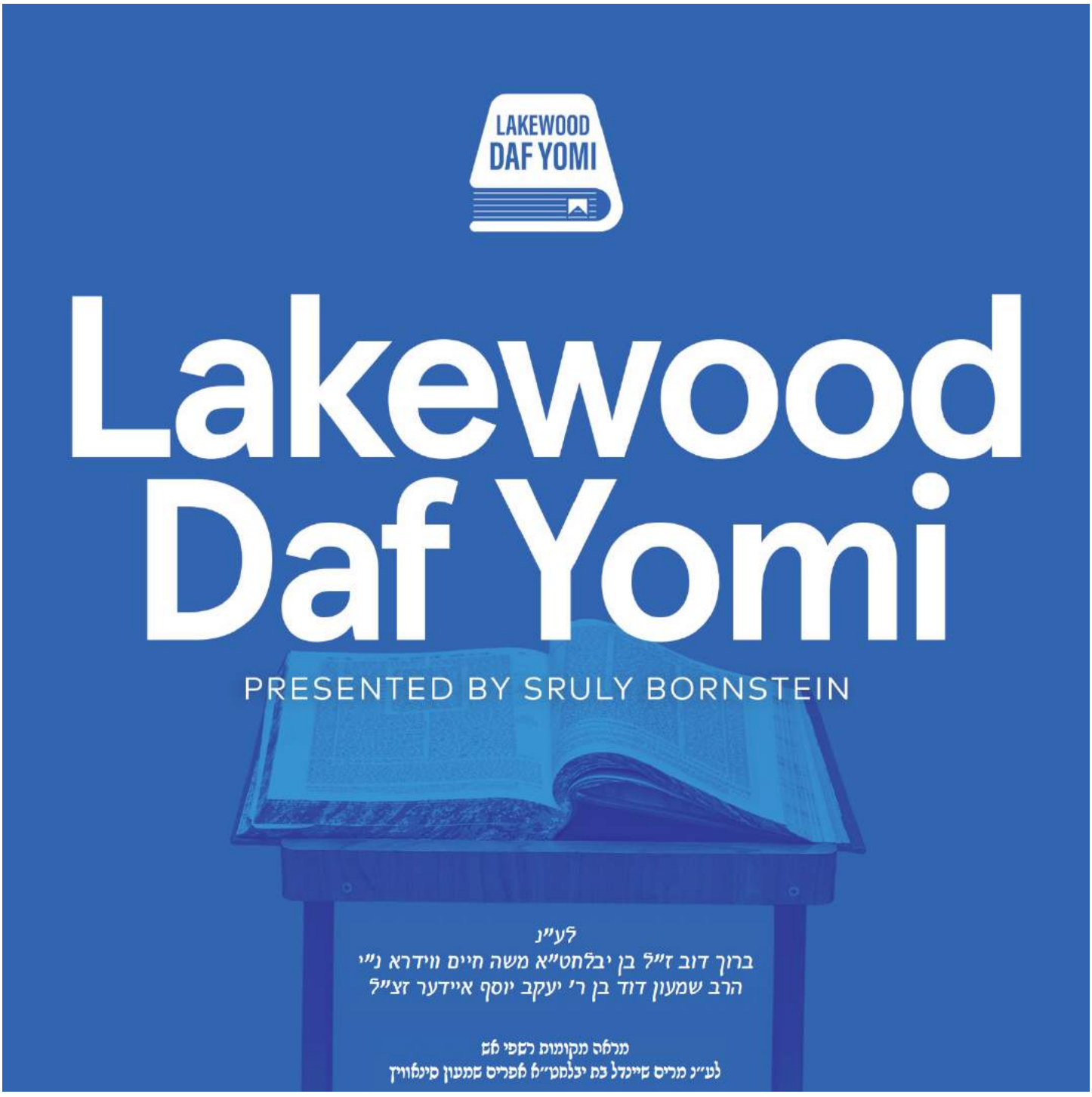
LAKEWOOD
DAF YOMI
Lakewood
Daf Yomi
PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN
לע״נ
ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר׳ יעקב יוסף איידער זצ״ל

לאו משום דאמרינן לא בעלה מת ולא חמיה מת. ומ"מ מתיריס לאותה ליגמע כיון דמזיק דמחמתה לסורה לף היא לף מקלקלה נפשה וס"ת מה יש לחוש מכל מקום נתיר למחמתה כשנשתא הכלה דהשתא לף תיתי ותשטער שהרי לף מחזור להיות כלתה וי"ל דמכל מקום יש לחוש פן תגשא חמותה קודם שתגשא הכלה והיא מתכוונת לכך ומונעת שתסרה את חמותה ולכך לף רלו מכמיס להתירה לפילו כשתגשא הכלה:

דלמא שאני התם דרגיש ליה צערה. ס"ה ה"מ למימר שאני התם [ו] דלף מסקף לדעתה שמא יפות בעלה לפל כלה יכולה לידע שיגא בעלה וממלגלת לגרה מילי עילויה לי נמי משוי לותם הגמרא לפי שאין דבר גרול כל קך שיחזור בעלה ממדינת היס: **הא** לא נשאת לא תנשא והא אבר בר. קשה לר"י בפרק ב' דכתובות (דף כב: ושם) גבי מילתיה דרבי יוחנן דאמיס לותם מותרים מת כו' משמע דמילתיה דעולא מיירי בדיעבד לפל לכתחלה מודה ללף שגשא משום דרב אסר ממך עקשות פה וי"ל דהכא מייך כגי טעמא דגשתא משום הכי לף תגא לה לף נשתא לף תגשא ותם נשתא תגא דהכי משמע דוקא נשתא לף תגא הא לף נשתא לף תגשא ותם נשתא תגא משום הכי פריך מדעולא וס"ת והיכי משני התיבה ליגמע ושם תאמר ואמר לף מת לף תגא מהיבה הרחמן משמע ותגשא לכתחלה ויש לומר דוקא לכתחלה לף תגשא ולף תגא מהיבה הרחמן הייגו דגיגן דתם נשתא לותם אומר לף תגא וסיפא דס"ל אומר מת ואחד אומר לף מת הרי זו לף תגשא מיירי בגשא ואחד אומר לף נשתא ואפי' נשתא תגא ותם אומר לף מת לף תגא ואפי' נשתא תגא וס"ת וכ' יוחנן בפ"ג דכתובות (ג"ו שם) מאי קאמ"ל מתני' היא וי"ל דר' יוחנן אתא לאשמועינן דלכתחלה לף תגשא משום דרב אסר ור"י אומר דפריך משום דמשמע ליה דא לף נשתא לף תגשא מדאוריימתא מדקאמר תגא ולף קתני הולא ממזר ועוד מדקתני סיפא עד אחד אומר לף מת ועד אחד אומר לף מת לף תגשא משמע דהייגו בגא אחת ואי מדרבנן אפילו בזה אחר זה גמי ול"ת דהכא משמע דעולא לף מיירי אלא בזה אחר זה דהייגו בהתירה ליגמע ובפ' מי שקיגא (סוטה לג: ושם) משמע דמיירי עולא בכל ענין בין בגא אחת בין בזה אחר זה דתנן התם עד אחד אומר טומאה היתה סותה כו' דדייק בגמ' טעמא דהאי מכחיש אבל לף אחד גמי מהימן מה"מ כו' ופריך כיון דמדאוריימתא עד אחד מהימן אידך היכי מצי להכחיש ליה והתנן במקום שהתמינה סורה עד אחד הרי כאן שגים אלא מאי אומר לף מת לף תגא ולרבי יוחנן דאמיס לותם מותרים מת ועד אחד אומר לף מת לף תגשא ולף תגא משום דרב אסר ממך עקשות פה וי"ל דהכא מייך כגי טעמא דגשתא משום הכי לף תגא לה לף נשתא לף תגשא ותם נשתא תגא משום הכי פריך מדעולא וס"ת והיכי משני התיבה ליגמע ושם תאמר ואמר לף מת לף תגא מהיבה הרחמן משמע ותגשא לכתחלה לף תגשא ולף תגא מהיבה הרחמן הייגו דגיגן דתם נשתא לותם אומר לף תגא וסיפא דס"ל אומר מת ואחד אומר לף מת הרי זו לף תגשא מיירי בגשא ואחד אומר לף נשתא ואפי' נשתא תגא ותם אומר לף מת לף תגא ואפי' נשתא תגא וס"ת וכ' יוחנן בפ"ג דכתובות (ג"ו שם) מאי קאמ"ל מתני' היא וי"ל דר' יוחנן אתא לאשמועינן דלכתחלה לף תגשא משום דרב אסר ור"י אומר דפריך משום דמשמע ליה ה

מכורת תש"ם עם הוספות

ב) [לקמן קף קכ:]. ג) [לעיל קיז:]. ג) [לקמן עמוד ב ד"ה וקטן]. ד) ג"ז ביין נס. ה) קיז:. ו) לעיל צג:. ז) [ספרים ר' לחונים כו:].

תום' הד מקמאי

גמ' ולפלוג נמי ר"מ ברישא אפי' חימא ר"מ כל לא מת בעדות אשה לאו הכחשה היא. פי' בערוה צרה קאמר וכן מצאתי בתוס' בכורות בסי' אבא מיארי ד"ל בכתב ידו אבל בערות דעלמא הראי לאו [1] הכחשה הוה דהא גבי סוטה שנאמנת אשה להזהר לא נסתאב ואפ"ה אשה אומרת נסתאבתי ואשה אינה אומרת לא נסתאבת בבת אחת היחה שותה כדאי' בפרק כי שלקנא. ולא אפשיר בל לא נסתאבת בערות סוטה לאו הכחשה הוא: תנן עד א' או' לא מת אשה א' אומרת מת ואשה א' אי' לא מת הרי זו תנשא בשלמא לר"א הא מני ר"מ היא אלא לר' יוחנן קשיא. פי' בדרישא בצרה סיפא נמי בצרה. גם זה מצאתי מגיה בס' אבא מרי ז"ל בכתב ידו. ומיהו בנשים דעלמא האחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת אליבא דרבי עקיבא לא תנשא כדבירנא מסוטה. ות"ר אלפס הגיה משכה זי כשטו' ובהדיא מרחמי לה בר"מ. יאולי מפני שכתם משנה זו כר"מ פסק ב"מ משום דהוי"ל מהלוקת ואח"כ פתם תהלכה כפתם. ורישא דתנני דקתני א' אומר מה ראי אומרי לא מת זו שאומרת מת תנשא ותשתל כתובתה אע"ג דר"א מוקי לה בר' יהודה ור"ש סתר דבר על דברי ר' יוחנן שהוא רבו דא' כל לא מת בעדות אשה לאו הכחשה היא. ואע"ג דאקשינן לרי' יוחנן מסיפא דקתני הי' אל תנשא ולא פריק קושיא אברייתו ולא חיובתא דלכך הלכה כר' יוחנן דרבו דר"א הוא. ורישא ר' יהודה וסיפא ר"מ ולר' יוחנן האמר כללא דמילתא כל לא מת באשה לאו הכחשה הוא. פיסא קשה לר"ח ואולי ז"ל דסמך על מה שכתבתי שלא אמר ר' יוחנן כל לא כזה בערות אשה לאו הכחשה דיא אלא נבי צרה אבל באשה דעלמא הכחשה הויא ולא תנשא וכתב דפשיטה להאי מישתא אשה דעלמא ובודאי אית ליה לרב ז"ל לפרושי ולא לסתרוה:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה ערבות וכו' מתנאי ואף על פי שיש נפלה: (ו) תוס' ד"ה מצה וכו' לא מת אית דאמרי לתצה מתה:

חגהות וציונים

ה] ג"ל נשמי (גליון): ב] בקצת ראשונים וכתי' ניסף נמי: ג] וצ"ל מוציאתה] (גליון): ד] נמחק עפ"י העיבון עי"ש: ה] כתי' דהיכא: ו] נראה להיסף לא גיבא (באה"ס) או שיש להוכיח הכי"א: ז] שיין לעיל קי ע"ב (גליון): ח] נדצ"ל דאיכא (באה"ס): ט] יש להוסיף כו' (באה"ס. וכ"ה בחוס' הרא"ש): י] בכת"י נוסף שיש: יא] צ"ל ופ"ק (באה"ס): יב] כתי' בכלי: יג] צי' שב שכתבתא ע"ש ב"ב. ולהרא"ש נראה ברור למחוק 'ומהורי' וצ"ל 'ואע"ג דאיכא (שו"ת החדשות סי' לא, ע"ש) וכעי"ז הגיהו בבית אפרים (שו"ת אה"ע הקנת סופרים סי' לו). רישדש יעקב, בחזו"א מגיה דמיהו (ס' כב אות ה, ע"ש): יד] אולי צ"ל ביין דמחיתנא לגבי נפשה דמורתרת להנשא נאמנת ג"כ על צרתה לאסרה בחרינה (גליון): טו] צ"ל שהרי חנא ברייתא. ור"ל ברישא דהיא פתני' דלקמן ע"ב באם הלכה היא יבעלה ובנה לעזדיה (גליון): טז] ל'אוי' מיותר (בדקי בחים):

אשה אמרה מת ואשה אמרה לא מת הרי זו לא תנשא. הואיל ונאמת שמיה קושי שימרוה על פי רשמועה ופי' שמיה זו נראה מומרמה וגמ' מוקמינא לה להאי פתמת כר' מאיר דאמר נראה נמי מכמשה לה: **גמ'** לא מת איצטריכא ליה. דתמ"ג דלי שמקא פשיטא ין לא תנשא. דומיא דמת הרי זו לא תנשא. ומיהו אפי' לר"מ דאמר נראה נמי מכמשה [2] הני כמרי ומרי ומי מכמשי מהאי לא מיתה שומה מאי הכא מקמת דרבנן מיט: **ומבחישות** זו את זו הרי אלו לא ישאו. דומיא דמת מהן שקרנית ומולי שמיהן מומרות שקר כי לא ידעו ממת הדבירם ומיכא מהן דתמר בגמ' דר"מ פליג בריפא ומיכא [3] נמי הכמשה ולא מנשא והא דלא נקט פלוגמייהו בריפא משום דהוה ממינא דבמשה מודה:

דהוה ממינא דבמיפא מודה: ז) [**הואיל**] וזו וזו מזדות שאין קיים. מכל המכמשה ומומרת קיים אותה ומיהו כמאי דמיכא:

טעמא דאמרה לא מת הוא אשתיקא בי. וס"ת מאי דייק והא לא מת מיטתיך ליה לשמועינן שמע"ס שמכמשה [4] נראה מנשא ומיכא למימר דהא פשיטא כיון שאין נראה מעידה לחברתה דהא מיטתיך עומדת דפליג ר"מ עלה ולר' יוחנן נמי מסמע' דר"מ מודה בהא ותר"י דייק מדקתמר זמת שמומרת לא מת הרי זו לא תנשא בשלמא לרבי אלעזר סתמא בר' מאיר אלא לרבי יוחנן קשיא קשיא: **מתני'** [5] האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי תנשא ותשתל כתובתה וצרתה אסורה [6] היתה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה דברי רבי טרפון רבי עקיבא אומר אין זו דרך מוציאה [7] מידי עבירה עד שתהא אסורה לינשא ואסורה מלאכול בתרומה [8] אמרה מת (ליז) בעלי ואחר כך מת חמי תנשא ותשתל כתובתה וצרתה אסורה היתה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה דברי רבי טרפון רבי עקיבא אומר אין זו דרך מוציאה מידי עבירה עד שתהא אסורה לינשא ואסורה מלאכול בתרומה: **גמ'** וצריכא דאי איתמר דך קמייתא בהא קא"ר טרפון משום דצערא דגופה אבל חמותה דצערא מילי דעלמא אימא מודי ליה לרבי עקיבא ואי איתמר בהא אמר רבי עקיבא אבל בהך אימא מודה ליה לרבי טרפון צריכא א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כרבי טרפון אמר אביי אף אנן נמי תנינא [9] ניתן לי בן במדינת הים מת בני ואח"כ בעלי ואחר כך בני אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת לדבריה הוא דחוששין הא לדברי צרה אין חוששין ש"מ:

מתני'

אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת הרי זו לא תנשא: **גמ'** טעמא דאמרה לא מת הא אישתיקא תנשא הא אין צרה מעידה לחברתה לא מת איצטריכא ליה סד"א הא מיית והא דקאמרה לא מת לקלקולה לצרה היא דקמיכוונא [10] ותמות נפשה [11] עם פלשתים קאמרה קמשמע לן: אחת אומרת מת בו': וליפלוג [12] רבי מאיר ברישא אמר רבי אלעזר במחלוקת שנויה ורבי יהודה ורבי שמעון היא ורבי יוחנן אמר אפילו תימא רבי מאיר בהא אפילו רבי מאיר מודה דכל לא מת בעדות אשה לאו הכחשה היא תנן עד אומר מת ועד אומר לא מת אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת הרי זו לא תנשא בשלמא לרבי אלעזר סתמא בר' מאיר אלא לרבי יוחנן קשיא קשיא: **מתני'** [13] האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי תנשא ותשתל כתובתה וצרתה אסורה [14] היתה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה דברי רבי טרפון רבי עקיבא אומר אין זו דרך מוציאה [15] מידי עבירה עד שתהא אסורה לינשא ואסורה מלאכול בתרומה: **גמ'** וצריכא דאי איתמר דך קמייתא בהא קא"ר טרפון משום דצערא דגופה אבל חמותה דצערא מילי דעלמא אימא מודי ליה לרבי עקיבא ואי איתמר בהא אמר רבי עקיבא אבל בהך אימא מודה ליה לרבי טרפון צריכא א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כרבי טרפון אמר אביי אף אנן נמי תנינא [16] ניתן לי בן במדינת הים מת בני ואח"כ בעלי ואחר כך בני אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת לדבריה הוא דחוששין הא לדברי צרה אין חוששין ש"מ:

מתני'

עין משפט נר מצוה

יה א מיי' פ"ג מהל' מלוה ולוה סמ"ג עשין ג טוש"ע חו"מ סימן עמ ס"ב ב מיי' ס"ט מהלכות מרוסת הלכה ד:

תוספות ישנים

בסהדותא שנויה ורי' יהודה ור"ש שמעון תנא. ותיש לה קיבול טענת למלמיהן דאיהו חד וזו מומרתן שפיט קיים מאחר דאיהו מפיט אותה לא מת ומנשא אע"פ שאותה לא מת. ור"ל דלעבייו דר' מאיר קלמרי. הירושלמי: בי' א מת וכו'. ופ"ת יש לו יפה ד' יוחנן למתניתא לה מתני' ור"ל פ"ק כל לא מת כגון שלמה אחותה לא מת ור"מ מומרת ממהני דמסתמא אמה מומרת לא מת דאין אדם מומרת אמו אבל אב אין נראה ממנו: אמר אביי אף אנן נמי תנינא. דתברייה היא ירושלמי. לכאורה קשה דכל מתני' ר"מ מוכיח פכל דע"כ לא פליגי אלא בזו דמהימנא [17] מחזומה כדאמרי' במהני' לגבי הכל לא מהימנא דאמרי' דאמר [18] חולקן. ור"ל דייק ליפוגי יבמה שהרי [19] מוכחת שנאמנת לינשא. ומיהו לי למיסבר ומתני' בסיפא מוכחת לדבריה מוכחת לי למיקך לדבריהן מוכחת כל נדברי נראה מין מוכחת גם זו שהרי דמהימנא לגבי נפשה ממו בפלוגתת דר' ישמעאל ור' עקיבא ולכך מייתי בגמ' סיפא וגם בגמ' דלקמיה:

תורה אור השלם

א) וְאִמַּר שִׁמְשׁוֹן לִמְצוֹת נַפְשִׁי עִם פְּלִשְׁתִּים וַיָּמָת בְּכֹחַ וַיַּפֵּל הַבַּיִת עַל הַסְּרָנִים וְעַל כָּל הָעָם אֲשֶׁר בּוֹ וַיְהִי הַמֵּתִים אֲשֶׁר הֵמִית בְּמוֹתוֹ רַבִּים מֵאֲשֶׁר הֵמִית בְּחַיָּיו: [שופטים טז, לו]

ליקוטי רש"י

אברה מה (לי) בעלי **ואח"כ** מת חסי. דמותה מלמהיכן דתמ"ג דתמרה נרישא מת בעלי ונמלא מלין זו מתיכה ומכי היא לה מנוכה מפי הכי לא מכיכינן מלמהיכן לקלקלה מיכא ומכ"ש מכ"ש מכלה מיכא ומכ"ש מכ"ש מכלה מיכא ומכ"ש מכ"ש מכ

מתני' ניתן גט **לכל** אחת. אם ליבם אחת כולן: **גמ'** קידש קתני. למימרא דתנא דקאמר ר' טרפון דמניחה בידיהם עד שיבא ליבמה ולא עשה [ב] מעשה אבל גמל לא קתני ליפלוג ר' טרפון דמיון דעשה הא מעשה בקדושי מיהא צריך להוציא עצמו מידי עמירה וליתן לכולן: גזל קתני. להוסיף ומיקורמ בבד קנים ליה כ"ע אבל לקח מקח ממשמע ואין יודע מי זהו לא קתני לקנסיה ר"ש: **מבפנים** דת"ק **בעי** עליה. וממר נקידם ולקח פליגי ליה אי מיסור כולי האי אבל בגמל וגזל מפי' ר' טרפון מודה: **ומאי קידש קידש בביאה.** לגיטה מותה ופס"ה פטור רבי טרפון ולא מיתמי ליתני גזל ולא תיבעי קידם דמרויחו ליתסרין תנא קידם כמלה להודיעך כחו דר"ע [ג] דמיקורמ דרבנן הוא קעבד [ד] דרב מגיד [ה] דממלן דמקדם בגמ' ואין כאן מיסורא לתורי' מפ"ה קנים: **מתני'** מת בעלי' ואח"כ מת בני. והריני מותרת לשוק נמסנת שהרי מחזקת (ב) לשוק יצאה ופסה שמסר הוא הפה שהמיר: **אינה נאמנת.** להתייפם לו ומוסגן לדבריה לתפקה נפשה ממזקה ולא מיסמרינ מלא תלינה דמיימה לנפשה ממיכה לתיקורמ מעלמא [ו]: **ניתן לי בן.** והיא הלכה פלא בן ומחזקת עמידה ליבם: **ניתן לי יבם.** (ג) שהלכה ממותי במדינת היס והיא הלכה מחזקת שמן לה יבם: **מת בעלי ואח"כ** מת בני כו'. דמרויחו [ד] קסרינ נפשה לשוק נמסנת ומותרת לשוק מחזקתה הלמסוקה להפה שמסר הוא הפה שהמיר: **נמ'** המובה **גט לאשתו.** שעשה שלים לקבלה וזיכה לה (ז) ע"י שלים שממנרס מעכשיו: **במקום יבם.** שים לו לח ונתכוון לפוטרה היתנו דמלה ממקום יבם וזהו גם לגרשה פעיטה בן דלא מיגרשה עד (ה) שתגיע לידה דמין מבן לפחס שלא בפניו שלא הכה מי שמרי זכות הוא לה כו': **וחוששין לדבריה.** מדקתני מתרויחו מוסגן בילמה ממזקת [שיחר] לשוק וקתני [ד] מוסגן והחזיקה עלמה ליבם וקתני [ד] מוסגן ולא תמרינן מוקמה לחזקה ותנמה דהה ודלי מסקלת משום [ד] דלחמת ליה קלמרה חלמת לא מחזקינן לה מהכא ומדקתני נמי (ו) במזקת יולמה ליבם ובחה והחזיקה עלמה לשוק כגון שיתן לי בן ומת בעלי ולח"כ בני וקתני מוסגן ולא תמיהם ולא תמרי' ודלי מסקלת ומשום דקנית ליה קלמרה חלמת לא מחזקינן דלמת אימין דלא סמיך ליה חלמת מספקא לן וגבי מזכה גט גמי מספקא לן מי לחמת ליה ומוב הוא לה שמסר הוא הפה שהמיר: **טן** יו. גופים שנים כל דהו מעל: **רשיבשטנא גברא.** (ו) גון כגמלה: **בורסיה בי חרתא רמיא.** מחזקת עלמה כנשואה ומחמת כפלה לא מפוטם מורות המלן: **דנפצא.** לומנמו מלוקה [ב]מנין קיבוי]. עלמה לשוק גלה מליה דבי חימום דבן לפסה בפעלה חימום דשיקת ומחזקת לפחס לא מפוטם מורות המלן: **דנפצא.** לומנמו מלוקה [ב]מנין קיבוי]. עלמה לשוק גלה מליה דבי חימום דבן לפסה בפעלה חימום דשיקת ומחזקת לפחס לא מפוטם מורות המלן: **דנפצא.** לומנמו מלוקה [ב]מנין קיבוי].

אמר [ה]ליה תניא ה'הישש'ן לדבריה. ות"ש הלי למימה מתייבמת משום דשומה לנפשה מחיכה למיקור' וי"ל דשייך מדקתני מולמת דמשמע שכן הדין מדלמ קלמר מנקטים לתלון [ו] לי נמי משמע דמולמת מפילו נמנה ממתלה לדבריה:

דקולסא. מוכר קלסי כרוב: הדרן עלך האשה שלום

מתני' [א]קידש אחת מהמש נשים ואין יודע אי זו קידש כל אחת אומרת אותי קידש נותן גט לכל אחת ואחת ומניה כתובה ביניהן ומסתלק דברי רבי טרפון רבי עקיבא אומר אין זו דרך מוציא [ב] מידי עבירה עד שיתן גט וכתובה לכל אחת ואחת [ג] גזל אחד מהמשה ואין יודע מאיזה גזל כל אחד אומר אותי גזל מניה גזילה ביניהן ומסתלק דברי רבי טרפון רבי עקיבא אומר [ד]אין זו דרך מוציא מידי עבירה [ה] עד שישלם לכל אחד ואחד: **גמ'** קידש קתני בעל לא קתני גזל קתני לקח לא קתני מני מתני' לא תנא קמא ולא רבי שמעון בן אלעזר דתניא רשב"א אומר [ו] לא נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא על שקידש אחת מהמש נשים ואינו יודע איזו קידש שמניח כתובה ביניהן ומסתלק על מה נחלקו על שבעל רבי טרפון אומר מניח בתובה ביניהן ומסתלק רבי עקיבא אומר [ז]עד שישלם לכל אחת ואחת [ח] לא נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא על שלקח מקח מהמשה בני אדם ואין יודע מאיזה מהן לקח [ט]שמניח דמי מקח ביניהן ומסתלק לא נחלקו אלא שגזל מהמשה שאמר ר' טרפון [י] מניה גזילה ביניהם ומסתלק ורבי עקיבא אומר עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד מדקאמר רבי שמעון בן אלעזר בקידש ולקח לא פליגי מכלל דתנא קמא סבר פליגי מני אי תנא קמא ליתני קידש ולקח אי רבי שמעון בן אלעזר ליתני בעל וגזל לעולם רבי שמעון בן אלעזר ומאי קידש קידש בביאה תנא קדש להודיעך כחו דרבי עקיבא דאע"ג דאיסורא דרבנן עבד קנים תנא גזל להודיעך כחו דרבי טרפון דאע"ג דאיסורא דאורייתא עבד לא קנים: **מתני'** [יא]האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובנה עמהם ובאת ואמרה מת בעלי ואחר כך מת בני נאמנת מת בני ואחר כך מת בעלי אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת [יב] ניתן לי בן במדינת הים ואמרה מת בני ואחר כך מת בעלי נאמנת מת בעלי ואחר כך מת בני אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת [יג] ניתן לי יבם במדינת הים אמרה מת בעלי ואחר כך מת יבמי יבמי ואחר כך מת בעלי נאמנת [יד]הלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים אמרה מת בעלי ואחר כך יבמי יבמי ואחר כך בעלי אינה נאמנת [טו]שאין האשה [טז] נאמנת לומר מת יבמי שתנשא ולא מתה אחותה שתכנס לביתו ואין האיש נאמן לומר מת אחי שייבם אשתו ולא מתה אשתו שישא אחותה: **גמ'** בעא מיניה רבא מרב נתמן המזכה גט לאשתו במקום יבם מהו ביון דסניא ליה זכות הוא לה [יז] וזכין לאדם שלא בפניו או דלמא כיון דזימנין דרחמא ליה חוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא בפניו אמר ליה תניא [יח] וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת אמר ליה רבינא לרבא המזכה גט לאשתו במקום קטטה מהו ביון דאית לה קטטה בהדיה זכות הוא לה או דלמא (ו) ניחא דנופא עדיף לה תא שמע [יט] דאמר דיש לקיש [כ] טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו אביי אמר [כא] דשומשמנא גברא כורסיה בי חרתא רמו לה רב פפא אמר דנפצא [כב] גברא תיקרי בסיפי בבא ותיתיב רב אשי אמר דקולסא גברא לא בעיא טלפחי לקידרא תנא ובולן מזנות ותולות בבעליהן:

הדרן עלך האשה שלום

מנפן למר: דקו"סא גברא. שמן פסול משפחה: **טלפחי.** עדשים שהוא מאכל קל ואין מתרגן הים כל כך חיטה שולמת ממנו אך יקרת שמו עליה:

מהם מלמד זה מותרת ומלמד דסכל לפי הפרק מה ספיר מפומר לחיא מלמד כלי דיפסה ויהוש דלא יהא שום מהם מלמד זה מותרת מכל מה מפרק מלמד כלי דיפסה מפורש לחיא מפירים שיהא מהר מפומר ספיר מחתם מן מפרשים זה לא מהם מכר שום מהם מלמד זה מותרת ומ' מפומר ומצור מכריח ס' מ' ומצר

ג"ב סי' ס"ג: כב לפן מדקדק מידי כשם שפסח הוא מקום מלגי' דפכיר' ענייני הוא לפי מיכי דייק' ומינסבי וכהרמכים ס"ל כשפסח הלמפון ומי כמגיד דפרע ולא יוקע כשיש לפ"ל . ומי' סי' י"ח דקיל לאסור אפה סל כשלה ציך לדייסה ומקרוב וכלן ס"ל דביפסה ומקרוב אפשר הוא דסיכ הלמפון ומי'

כ: הלוקח בהמה פרק שלישי בכורות

חלב פוטר אכא ביניהו. פסק ר"ת דחלב אינו פוטר לגמרי בפירקין (דף מד.) מסקינן כרשב"ג דאמר בעוקה בהמה מניקה מעובר כוכים דפטורה מן הבכורה דלא מרחמה אם"כ ילדה לאחר זמן מיפטרה אי נמי דאינה מרחמת דמרחמת ליה מלב לאחר זמן דלא דחזיא לתרוייהו ומניקתו ומשום הכי פטרה ר"ת דחלב פוטר אכא ביניהו. פסק ר"ת דחלב אינו פוטר לגמרי בפירקין (דף מד.) מסקינן כרשב"ג דאמר בעוקה בהמה מניקה מעובר כוכים דפטורה מן הבכורה דלא מרחמת אם"כ ילדה לאחר זמן מיפטרה אי נמי דאינה מרחמת דמרחמת ליה מלב לאחר זמן דלא דחזיא לתרוייהו ומניקתו ומשום הכי פטרה ר"ת דחלב פוטר

לגמריה לא אמרינן יולדת למקוטעין לסבריה אמרינן יולדת למקוטעין ואיבעית אימא לא אמרינן יולדת (ה) [ו] והכא במקצת היום כבולו קמיפלגי [ז] לסבריה אמרינן [ח] מקצת היום כבולו לגמריה לא אמרינן מקצת היום כבולו: מאי איכא בין ר' עקיבא לר' יהושע אמר ר' חנינא מסורא חלב פוטר איכא ביניהו ר' עקיבא [א] סבר חלב פוטר הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות אין חולבות אלא אם כן יולדות [ב] ור' יהושע סבר הא איכא מיעוטא דחולבות אע"פ שאין יולדות ומי חיישינן ר' יהושע למיעוט והתנן [ג] ב"ה היתה לה [ד] חמורה אינה חוששת יצאה מליאה חוששת ר' יהושע אומר אינה חוששת ואמרינן מאי מעמא דר' יהושע קסבר רוב מעוברות יולדות ומיעוט מפילות [ג] וכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות כמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות והוו להו זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן אלא איפוך [ד] והתניא חלב פוטר דברי ר' יהושע רבי עקיבא אומר חלב אינו פוטר ת"ר [ה] גדייה שילדה שלש בנות וכל בנותיה ילדו שלש שלש כולן נבנסות לדיר להתעשר א"ר שמעון אני ראיתי [ו] שעישרה בתוך שנתה למה לי למיתני שלש שלש תוליד חד מיניהו תלת ואיך תרתי תרתי איידי דאיכא הדא דלא סגיא בלא שלש תנא כולהו דילדו שלש שלש ולבסוף לי למיתני שלש בלל לילדו כולהו תרתי ותיהדר ותוליד בהדיהן ליבמא

לגמריה לא אמרינן יולדת למקוטעין לסבריה אמרינן יולדת למקוטעין ואיבעית אימא לא אמרינן יולדת (ה) [ו] והכא במקצת היום כבולו קמיפלגי [ז] לסבריה אמרינן [ח] מקצת היום כבולו לגמריה לא אמרינן מקצת היום כבולו: מאי איכא בין ר' עקיבא לר' יהושע אמר ר' חנינא מסורא חלב פוטר איכא ביניהו ר' עקיבא [א] סבר חלב פוטר הלך אחר רוב בהמות ורוב בהמות אין חולבות אלא אם כן יולדות [ב] ור' יהושע סבר הא איכא מיעוטא דחולבות אע"פ שאין יולדות ומי חיישינן ר' יהושע למיעוט והתנן [ג] ב"ה היתה לה [ד] חמורה אינה חוששת יצאה מליאה חוששת ר' יהושע אומר אינה חוששת ואמרינן מאי מעמא דר' יהושע קסבר רוב מעוברות יולדות ומיעוט מפילות [ג] וכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות כמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות והוו להו זכרים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן אלא איפוך [ד] והתניא חלב פוטר דברי ר' יהושע רבי עקיבא אומר חלב אינו פוטר ת"ר [ה] גדייה שילדה שלש בנות וכל בנותיה ילדו שלש שלש כולן נבנסות לדיר להתעשר א"ר שמעון אני ראיתי [ו] שעישרה בתוך שנתה למה לי למיתני שלש שלש תוליד חד מיניהו תלת ואיך תרתי תרתי איידי דאיכא הדא דלא סגיא בלא שלש תנא כולהו דילדו שלש שלש ולבסוף לי למיתני שלש בלל לילדו כולהו תרתי ותיהדר ותוליד בהדיהן ליבמא

אומר **לא פטר** אלא כל שידוע שוראי ביכרה ולא קשיא הא דרבי יהושע: **וחתניא** סיועא: **גדייה שילדה ג' בנות** בבת אחת בסוף שנתה **וכל בנותיה ילדו ג' ג'** בסוף שנתן **כולן נבנסות לדיר להתעשר** חיין מן הגדייה להכי קתני נכנסות לדיר משום דאמרינן לקמן דאין מעשרין כשל אשתקד על של שנה זו: **אני ראיתי שעישרה בנותיה: בתוך שנתה** שבאחת משבותיה נולדו ולא משיתכה דהויין הבנות וולדיהן מעושרות בשנה אחת אלא שבשנה באו ממנה עשר בנות בנות בנות שהיא ילדה בתחילת שנה ובנותיה בסוף שנתן: **ותיהדר ותוליד בהדייהו** והויין י' בין הבנות והאחהות: **ליבמא**

הודפס מאתר אוצר החכמה

לו: החולץ ליבמתו פרק רביעי יבמות

ואמר רישׁ לקיש ש"פים לא קנה בי. תנ"ג דלמא גופיה קמ"ל ש"פים מיחלין (ב"ב קז:) דהלכה כרבי יוחנן בן ברוקה: מ"מ נפקא מינה דהלכה כר"ל לענין (ג) [מהר] שאין לו ליבמתו: **ורבי** יוחנן אמר לא קנה לוקה. וא"ת לרבי יוחנן אפי' לא מת הכא כמו שאמר ר"ל לעולם לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני ירשו שדה פלונית ופלונית שנתחתים להם במהנה וירשום ואידך דתנן [ב] הכותב כל נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שנתנן לבן והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב [מכר האב מכורין עד שימות הוא מכר הבן אין ללוקח כלום עד שימות האב [ג] ואיתמר מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב ר' יוחנן אמר לא קנה לוקח וריש לקיש אמר [ד] קנה לוקח ר' יוחנן אמר לא קנה לוקח [ה] קנין פירות בקנין הגוף דמי ור"ל אמר קנה לוקח [ו] קנין פירות לאו בקנין הגוף דמי: אין הולד של קיימא בו': תנא משום רבי אליעזר אמרו יוציא בנטו אמר רבא ר' מאיר ור' אליעזר אמרו דבר אחד רבי אליעזר הא דאמרן ר"מ דתניא [ז] לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו ואם נשא יוציא ולא יחזיר עולמית דברי ר' מאיר וחכמים אומרים [ח] יוציא ולכשיגיע זמנו לכנס יכנוס א"ל אביי מבואי דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ר' אליעזר הכא אלא משום דקפגע באיסור אשת אח דאורייתא אבל התם דרבנן כרבנן סבירא ליה אי נמי עד כאן לא קאמר רבי מאיר התם אלא משום דרבנן [ט] וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה אבל הכא מדאורייתא מפרש פרשי מינה אמר רבא ולדברי חכמים [י] יוציאה בגט אמר מר זוטרא דיקא נמי דקתני יוציא ולא קתני יפריש ש"מ א"ל רב אשי לרב הושעיא בריה דרב אידי [יא] התם הנן [יב] ר"ש"ג אומר [יג] כל ששהא כאדם ל' יום אינו נפל הא לא ששהא כאדם ל' יום ואיתמר [יד] מת בתוך ל' יום ועמדה ונתקדשה רבינא משמיה דרבא אמר [טו] אם אשת ישראל היא חולצת [טז] ואם אשת כהן היא אינה חולצת רב משרשיא [יז] משמיה דרבא אמר אחת זו ואחת זו חולצת אמר ליה רבינא לרב משרשיא באורתא

[יח] ואמר ר"ל לעולם לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני ירשו שדה פלונית ופלונית שנתחתים להם במהנה וירשום ואידך דתנן [ב] הכותב כל נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שנתנן לבן והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב [מכר האב מכורין עד שימות הוא מכר הבן אין ללוקח כלום עד שימות האב [ג] ואיתמר מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב ר' יוחנן אמר לא קנה לוקח וריש לקיש אמר [ד] קנה לוקח ר' יוחנן אמר לא קנה לוקח [ה] קנין פירות בקנין הגוף דמי ור"ל אמר קנה לוקח [ו] קנין פירות לאו בקנין הגוף דמי: אין הולד של קיימא בו': תנא משום רבי אליעזר אמרו יוציא בנטו אמר רבא ר' מאיר ור' אליעזר אמרו דבר אחד רבי אליעזר הא דאמרן ר"מ דתניא [ז] לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו ואם נשא יוציא ולא יחזיר עולמית דברי ר' מאיר וחכמים אומרים [ח] יוציא ולכשיגיע זמנו לכנס יכנוס א"ל אביי מבואי דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ר' אליעזר הכא אלא משום דקפגע באיסור אשת אח דאורייתא אבל התם דרבנן כרבנן סבירא ליה אי נמי עד כאן לא קאמר רבי מאיר התם אלא משום דרבנן [ט] וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה אבל הכא מדאורייתא מפרש פרשי מינה אמר רבא ולדברי חכמים [י] יוציאה בגט אמר מר זוטרא דיקא נמי דקתני יוציא ולא קתני יפריש ש"מ א"ל רב אשי לרב הושעיא בריה דרב אידי [יא] התם הנן [יב] ר"ש"ג אומר [יג] כל ששהא כאדם ל' יום אינו נפל הא לא ששהא כאדם ל' יום ואיתמר [יד] מת בתוך ל' יום ועמדה ונתקדשה רבינא משמיה דרבא אמר [טו] אם אשת ישראל היא חולצת [טז] ואם אשת כהן היא אינה חולצת רב משרשיא [יז] משמיה דרבא אמר אחת זו ואחת זו חולצת אמר ליה רבינא לרב משרשיא באורתא

ולא קני ליה בספרא בעלמא: דקתני יוציא. וחכמים אומרים יולידו: התם תנן וכו'. מסיס דקבעי למעני הכא מאי: פ' ששהה שלשים יום. מסתולד מי שלשים יום: כאדם אין [ב] נפל. להכי נקט בחדש דמני מיפל ויצמהמה מ' ימים: אינו נפל. ופוטר חה לחו מן החליצה: שפיקא הוא. ותלתא ולא מחייסנא ודוקא לא מפקפק לן מ' לכלו לו מדשיו לי לא אחל לי מדשיו לי קיש לן לכלו לו מדשיו מנן במתכת נדה (קף מג:) מיתוק בן יומו פוטר מן הייבום: את בתוך שלשים. בן סימפא ומתקדשה לשוק ממזרת שפטורה משום נדה: אם אשת ישראל היא. מס זה שקדשה ישראל הוא שאם תחלוץ מן סיכם לאחר קדושין לא מיאמר על מעלה תולצת: [יז] ואם זה שקדשה כהן היא. שאם מחלוץ מיאסר עליו חיה תולצת וממיכין אחולי:

אמורתא

הא לא שהא כפיקא היא. ב, לא כמו שפי' הקונטרס [ב] דכפיקח ומת ולא חייל [דכתב"] מפילו [ג] רבן מודו כפיקח ומת דנפל הוא כגון אי אחל כרי חייל כדאמר בפ"ק ר' אליעזר דמילה (שבת קף קלו. וסס) ותחם פסקינן כרשב"ג [ד] ותא"ת ומחלוק לא מחלוק לן מ' ימים [ה] ותא"ת למחיין למיעבי מלוי כזה כמו בנים שאין להם קוף (לקמן קכח.) למאמר ומוקם [ו] שאין מעידים עליו להניח לשאת לאחר מיעב"ג דשמא בחם מפוס עריה המחמרו מ"ת כיון למיעבי על נפלים מלוי ממעידים ביה וממחמרים שיש להקל מלבלות כדאמר בפ"ק ר' אליעזר דמילה (ג"ז שם) ומיהו לעניין מפילות לא המחמרי שיש להקל מלבלות כדאמר בפ"ק ר' אליעזר דמילה (שבועות מט.) הכל מודים לענין מלות שאין מתפללים לאחר שנולד הלכה כרבי המיקל מלבל והא דתנן מפכמת שמחות [ז] המפקוח מועים ומתפללים עליהם נרחה דמפקח בן ט' לחמרון אי ז' לחמרון מיירי דנולדי הכיר שלא יתפללו לא זה ולא זה מלאר קרוב לאחד: **כזת** בתוך שלשים יום בו. נרחה דהכי גרסי' ולא כרבינו דגרים בפ' ר"ת למילה (שבת קלו. וסס) מת בסוף [ח] שלשים יום כיון דכסרק יש בכור (שבועות מט. שם) ממיכין דיש לו כשלשים מה לי כיום שלשים מה לי חוך שלשים ולמה ליה למיגקט ביום שלשים עפי ומיהו בפ"ק כתב דיש שלשים יום שלשים חפי' פיהק ומת לרבנן לא הוי נפל לדוקא חוך שלשים הוא דלמאר בשבת (נ"ו שם) פיהק ומת לר"ש מת הוא שלשים דנרבינן הכא מת ביום שלשים [ט] דלי לאו הכי מנין היה לשם מלוק זה ועוד יש מקיים [י] ונישמא זאת אפילו נפל מן הגג או מלאו לרי ביום שלשים דוקא מרבנן ומפלות לעניין מצוות נמי מציא בר קיימא: מי

מכורת השי"ם עם הוספות

ב) ג"כ קנט, ג) [ג"ק פס: ג"כ קנו, ד) [ג"ק שם כ"כ שם], ה) [שם: קנה קלה: ביומין מו:], ו) [לקמן מב. קוטם מו.], ז) [מיומין מה. פס: כתוכות מו. פא: פה: כ"מ שכועות מה: שבת קלו], ח) שבת [ג"ק ר"ן], ט) ד"ה מאוצ"ל ואומ: ואוס' כ"ב קנ: ד"ה פס: ד"ה מאוצ"ל ואומ: כתוכות ב. ד"ה שכעל ואוס' כ"ב קנ: ד"ה ר"ן], י) ריש מסכת כלה, ל) אינו לפניט, מ) [כ' שוס' לקמן ע"א. ד"ה ואם ואילך], ס) [פ"ד ה"ב], ע) נדר נג:, פ) צ"ל תי"כ כיון.

יום אחד מקנאי

איהמר מת בתוך שלשים יום או ביום ל' ועמדה ונתקדשה אכר ובניה בשמחה רבבא אם אשת ישראל חילצה אם אשת כהן אינה תולצה ישראל לבעלה דכיון דאיכא רבני הפליגי עליה דרשב"ג (קף) [דאמרי החזן ולד מעלי אע"ג דלא שהא כאדם נכר אשת כהן עבדינן ולהוציא] [לקולא] מרבנן. ודוקא בנפל מן הגג או אכלו ארי אבל פיהק ומת אף אשת כהן חולצה ואסרינן לר' אנברא דק"ל כבפ"א דמילה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מעת ומי מיומים כנגד כ"ב כ"ם בימות שלא יחזירנה עולמית: (ב) ד"ה דכר אחד ומי מצינו לענטא. כ"ב כ"ם ולא יחזירנה עולמית: (ג) ת"ה ד"ה ענין אדם לחר שאין לאו. ד"ה ומאל ומי יוסף ראיה. מהחיא ד"ה אע"פ דף ס' ע"ב מאוכיח דאבי שהתיר לו לאדם כתוך כ"ד הודיע ושוב הזר בו ונמצאו מלישאה ולא מציוי שהצריכו ליתן גט הגם זו אינה ראיה דיש לומר שהצריכו ליתן גט ולכי שאוהבה שמיעה לא איירי בגט לא הזכירו [ד] ונקט היה מדקתק ל"י:

הגהות וציונים

ג) [צ"ל הגיא. הע"י תוספות תילין פז ע"ב ד"ה הנן וכן העתיקו תוס' בטורות כט ע"א ד"ה נח וכו' את דמביא דהכא בזה"ל התם חניא רשב"ג אומר כו' (גליון): ד) [בשבת אחא שרבוא] וגליון: ה) מהגירסה הנדפס עד כאן נלמד תיבות בדבר המתחיל) ליתא בפירוש הרמב"ן והוא בפירוש הרמב"ן ואחר"כ שי הולין). וכן החיבות דהכא הוי יד של קיבא ההכך קונסין ליה לקמן סדיה באשמד אשת אד: ז) כתי"י אינו: ח) בדפוסי הד"א: ט) עי' בהראש"י (גליון): י) צ"ל אויבי דאבי"ו: (ר"בבא"י נוסף ע"פ מהרש"ל שהגיה

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"י מהלכות גזילה הלכה י סמג עשין עו טוש"ע ח"מ סי' רפח סעיף ז:

ג ב מיי' פ"ב מהל' אישות הלכה יג סמג עשין כב טוש"ע אה"ע סי' יח סעיף ג:

ד ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

ה ד ה מיי' שם הלכה טז טוש"ע שם סעיף ה:

ו ה ו מיי' שם שם שעי' יב:

ז ט מיי' פ"ל מהלכות יבום וחליצה הלכה לא סמג עשין קנ טוש"ע אה"ע סי' קסד סעי' ד:

תוספות ישנים

א) ד"ה דכתי יוחנן לקף מהאם דלקמן אנוס ילפינן מהר"ל ליפה] פליג הים לקמן עליה הא הוא ולחי לה מלוה לקמן אנוס כגון שנאנס כדמפרש: יוציא בנטו. פ"ה דקאמרין ליה אחל חלוץ לא לריך. ותימה להא דמקרין בילה מעוברת לה שמא בילה ופ"ל דמיירי ר' יהודה הא שבילה ליה כתובה דעבו מיזוק לדבריהם יותר מפל תורה ופ"ל דמילתא דשכיחא לא שבילה ליה (לה) בלא"ה. אה"ג דמקרין ליה. נראה לפרש דלא שכיחא שבילה ליה: ואם אינה הולצת. ואם אינה חולצת ואם אינה חולצת ואם אינה חולצת. ואם אינה חולצת. ואם אינה חולצת.

כסא ההוראה ועמו האמונה והריב אהיה על שאינו מכבדך כראוי ואינו נותן מקום לשלום והכתב ההוא נכתב קודם השורים בעת שהייתי נמסתר פנים ממך ועם כל זה כתבתי מה שראוי ואיני חושב יהיה בו דבר בגנותך ונגד כבודך ואם יש בו איזו מלה יש בה קצת נטיה מכבודך מה שלא אחשוב היה אז שעת הכעס ועדן רתחא ואמינא לה ולאו אדעתאי ובשלמי הכתב לא עיינתי בו כלל כי הייתי טרוד וגם אין אלא שכתבתי מעט בסופו שמתחיל זה לי יותר משני חדשים כתבתי כתבי זה וכו' והנשא הכבון אגביהם דשמשמרי י"א יגיד לך זה כי הוא ראה הכתב ההוא מראש ועד סוף וגם היה אגיוס טוב גבאי י"א כי הראיתי לו פה כותבו ואם הוא נשתבח בזה בשוקים וברחובות העביר עלי את הדרך כי היה לו להסתיר ולהעלים שגגתי וטעותי ולא לפרסם ולגלות בקהל רב להכלימני בעיניהם ובזיקני התם כונתי להועילו בהשתדלי בשימת שלום ביניכם כמ"ש לכבודך מזה והנה הוא מגיב רעה תחת טובה כי אני לשלום והוא למלחמה · משבית מלחמות ועושה שלום במרומיו יברך את עמו בשלום ויענה שלום תורתך ויגדיל מעלתך ויגבה כסאך כנפשך ונפש הכותב נאמנך יצחק בר ששת זלה"ה :

שעט עוד לו על הענין הנזכר

חכם חרפים ויושב בשבת תחכמוני לרעבי חכמה נותן משמנה לחמו לחם נקיה כמלאו של שלמה מלה עשירה לא לחם עני לצמאי בינה אל בינהו ישקנו יתן להם במזרקי יין הרקח מעסיס רמוני לערומי שלמה מאור לבושו נטה עליהם כשמלה חדשה שם ומשי ורקמה עדנים עם שני הוא הה"ר שלמה נר"ו · הגיעני כתבך האדון ולזכותך נשפטך לאדון בדבריך בכל מה שאספר הפלי ולעוני כי אעבדך שמרות לי והכביד על גרוני אבל במה שיהיה לדעתי נגד האמת לא אשא פנים לזקן ויושב בישיבה ועל כבודו לא תחוס עיני אל אל אשים דברתי ואהיה תם על כבוד קוני ואל אדם לא אכנה ואם יהיה חותם על יד ימיני אם דבריו פוכים ונכוחים אומר כשחור וטהר ואם אין אומר עמכם לא ירד בני אם דברי פיו ושיחתו לא אבין אשיב אמרי לא אשא פניך תועדות השמילי הימיני כי כך דרך של אוהבי התורה שלא לעשותה פלסתר שלא להשיב מפני הכבוד פלוני חכם הוא רב לי את הדם והבלתי לפלוני מן תורה תחרה לאכסניא שלה בפתחי שעריה ברחם הזמיות הקרא קראתי למאהבי המה רימוני עד כן כי טיתני כבתבך האדון נ"ר ואמרת אשאלך והודיעני ברמוזך אשיבך מלין ואם אני כאמרות כנות עלי הרוח אומר עם קני את אחר מן השמים יורוני ובי' אעזר :

אמרת ושאלת האדון נ"ר מאחר שאם נשאת לא תצא מפני מה אסרוה ליגשא כיון שכבר הותרה ושלא אמרו (כתובות כ"ג ·) לא נשאת נשאת ממש אלא כיון שהתירוה ליגשא אע"פ שלא נשאת ומאי לא תצא לא תצא מהיתרה הראשון ואני אומר חלילה לך חולין הוא לך לומר כדבר הזה שלא אמרו כיון שהתירוה ליגשא אלא בעד אומר מת ועד אומר לא מת שאם התירוה על פי העד הראשון לא תצא מהיתרה משום דעולא דכיון שהתירוה ליגשא על פיו הוה ליה כבנים ואין דבריו של אחד במקום שנים ותנשא לכתחלה כדתנן בפרק האשה שלום (קי"ז :) עד אומר מת ונשאת ובא אחר ואמר לא מת לא תצא ומקשינן בגמרא טעמא דנשאת הא לא נשאת לא תנשא והאמר עולא כל מקום שהאמינה וכו' ומתרצינן הכי קאמר עד אומר מת והתירוה ליגשא ובא אחר ואמר לא מת לא תצא מהיתרה הראשון אבל אם לא התירוה ליגשא על פי הראשון ה"ל עד אחד בהכחשה ולא כלום הוא ולדעת הרמב"ן ז"ל אף אם נשאת תצא דהא דתנן התם עד אחד אומר מת ועד אחד אומר לא מת לא תנשא ולא קתני ואם נשאת תצא כתב ז"ל משום דמתני' בנשואי היתר מיירי אבל בנשואין דהי נשאת באסור נשאת לא קא מיירי אבל דעת הרמב"ם ז"ל דעד אומר מת ועד אומר לא מת אם נשאת לאותו העד שאמר מת והיא אומרת ברי לי אעפ"י שלא התירוה ליגשא אם נשאת לא תצא אבל בשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת דקיי"ל כרבנן דפליגי עליה דרבי מנחם ב"ר יוסי ואמרי דאפי' באו עדים ואחר כך נשאת לא תצא (שם פ"ה :) כלומר בנשאת לאחד מעידיה והיא אומרת ברי לי אמרו בה דאם התירוה ליגשא על פי העדים הראשונים ואעפ"י שאינה צריכה להיתרה ואח"כ באו עדים שלא מת שלא תצא מהיתרה הראשון ותנשא עתה לכתחלה ואפילו לאחד מעידיה ואומרת ברי לי שאין מניחין להם ב"ד כיון שהדבר ספק אלא באה נשאת להם אין מוציאין אותה מהם בספק זה א] וכן נראה מדברי הרב רבינו משה בר מיימוני ז"ל שכתב (בפרק י"ב מהלכות גרושין) בא עד והעיד במת בעלה והתירוה ליגשא על פיו ואחר כך בא אחר והכחיש את הראשון ואמר לא מת הרי זו לא תצא מהיתרה הראשון ותנשא בעד אחד בעדות אשה כשאר שני עדים בשאר עדויות ואין דבריו של אחד במקום שנים ובפרק זה כתב שני עדים אומרים מת ושנים אומרים לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא מפני שהוא ספק ואם נשאת לאחד מעידיה והיא אומרת ברי לי שמת הרי זו לא תצא ע"כ · הנה שלא כתב כאן שאם התירוה ליגשא לא תצא מהיתרה הראשון לגבי העדים האחרונים מותרת ליגשא לכתחלה לא' מעידיה באומרת ברי לי כמ"ש בהלכה של עד אחד הנה בדעתו כמ"ש וכן עולה ממה שכתב הרמב"ן ז"ל בפרק האשה שלום על מה שאמרו בירוש' (פט"ו ה"ד) גבי עד אומר מת ונשאת ועד אומר לא מת וכו' אמר רבי יוחנן זו דברי רבי מנחם ב"ר יוסי אבל דברי חכמים בין מאחר שנשאת בין מאחר עד שלא נשאת לא תנשא ואם נשאת לא תצא ע"כ בירושלמי ולפי שדעת הרמב"ן ז"ל שאם בא העד השני קודם שהתירוה ע"פ הראשון הוי כבאו בבת אחת ועד א' בהכחשה לאו כלום הוא ואם נשאת תצא כתב לתרץ זה הירושלמי דאפשר דעד שלא נשאת דקאמר היינו משהתירוה ליגשא דלא הוי עד אחד בהכחשה נמצא אם נשאת תצא וליכא להו בירושלמי הא דעולא דגימא אין דבריו של אחד במקום שנים ומשום הכי אמרינן דלא תצא לא תנשא אפילו לאותו העד באומרת ברי לי דהוה ליה ספק כשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת הנה נראה משורש מדברי הרב ז"ל שאפילו כשהתירוה ליגשא כדין על פי העד הראשון ואח"כ בא העד השני ואמר לא מת לא תנשא לכתחלה ולא אמרינן לא תצא מהיתרה הראשון לגבי העד הראשון כיון דלית להו דעולא הנמא טעמא משום עולא הוא וכן מה שאמרו במסכת כתובות בפ' האשה שנתארמלה גבי מתני' דתנן ואם משנשאת באו עדים הרי זו לא תצא ואמריק עלה בגמרא (כ"ג ·) אמר שמואל לא נשאת נשאת ממש אלא כיון שהתירוה ליגשא אע"פ שלא נשאת ומאי לא תצא דקתני לא תצא מהיתרה הראשון התם נמי היינו טעמא דכיון דכשהתירוה לא היו כאן עדי שביה הרי הותרה כדין על פי ב"ד משום הפה שאסר הוא הפה שהתיר ואעפ"י שבאו עדי שביה אחרי כן הרי אינם מכחישין אותה ואינם כנגד התר ב"ד שהרי היא גם כן אמרה שנשבית אלא שטהורה היא אלא שאם באו העדים קודם התר ב"ד לא היה כאן הפה שאסר הוא הפה שהתיר ולא היינו מתירין אותה וכאן כיון שהותרה הותרה ועוד דהשבויה הקלו · הלא כך שופא דהא משנשאת באו עדים פסקו ר"ח ז"ל והרב אלפסי ז"ל כמאן דמתני לה אשופא משום דהשבויה הקלו אבל אגישא דאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני לא וא"כ שמואל נמי אלי למימר דאשופא אמרה ומשום דהשבויה הקלו אבל במקום אחר לא אליבא כיון שהתירוה ליגשא אע"פ שלא נשאת שאם מה שאמר שמואל לא נשאת נשאת ממש היה כלל גדול בכל אם נשאת לא תצא הוה להו בגמרא לאיתוייה למילתיה דשמואל בפרק האשה שלום גבי הסיא דעד אומר מת ונשאת לסייעתא או למימר כהוא פירוקא דשמעא דגמרא משמיה דשמואל אלא ודאי היכא דאתמר אתמר היכא דלא אתמר לא אתמר ומלתא דשמואל לחוד והסיא דפרק האשה שלום לחוד · ומה שאמרו בריש פרק האשה רבה (פ"ח :) מאי לא תצא דקאמר רב לא תצא מהיתרה הראשון אינה ענין לזו דהתם בנשאת ממש היא אלא פרוצה לומר שמותרת לחזור לראשון ולא תצא מהיתרה של ראשון דאנוסה היא כיון שנשאת בעדים ואין פירוש זה דומה לפירוש לא תצא מהיתרה הראשון שאמרו גבי עד אומר מת וגבי שבויה דהתם ר"ל שלא תצא מהיתרה שהתירוה ב"ד ומותרת ליגשא לכתחלה מפני הטעם שכתבתי ככה אחת מכן אבל במקום אחר שאמרו אם נשאת לא תצא דבר ברור הוא שלא נאמר בו אם התירוה ב"ד לא תצא מהיתרה הראשון ותנשא לכתחלה ואעפ"י שכשהתירוה התירוה כדין כיון שאחר כך נולד ספק בהתירם כל שכן וכ"ש שאם התירוה ב"ד בטעות שטעו בהוראה שלא עלה על דעת שתנשא לכתחלה מאחר שטעו ב"ד ואין זו הוראה אלא טעות וכי חכם שהורה כמים שאין להם סוף שמגדין אותו תעלה על דעתך שהאשה תנשא כיון שהתירוה ואדרבה מגדין מי שהתירוה ב] ואל"ל בטועה בדבר משנה שאין ממש בדבריו ואפילו אם היה אוסר כדתנן בבכורות (כ"ח :) ומייתינן לה בסנהדרין (ל"ג ·) מעשה בפרתו של בית מנחם שנטלה האם שלה והאכילה רבי טרפון לכלבים ובא מעשה לפני חכמים והתירוה ואמרינן התם דפטור מלשלם משום דטועה בדבר משנה הוה וכיון דהוי איתה לפרה הוה סדרה ופטור השתא נמי פטור אלא אפילו בטועה בשקול הדעת שאמרו (חולין מ"ד:) חכם שטמא אין חברו רשאי לטהר אסר אין חברו רשאי להתיר ומשאי ליגשא משמע דאפילו דיעבד לא עשה ולא כלום השני ובטועה בשקול הדעת היא דאי בדבר משנה לא עשה ולא כלום הראשון כמ"ש מהסיא דמעשה בפרתו היינו דוקא חכם שטמא או שאסר שהראשון מחמיר משום דאזלינן לחומרא ואפילו בשאחרון גדול מן הראשון כל שנשאלוהו לראשון והחמיר שהרי קבלו דעתו כדתניא בפרק קמא דע"ז (ז' ·) שאל לחכם וטמא לא ישאל לחכם אחר ויטהר וכו' ולא מפליג בריישא בין גדול ממנו בחכמה ובמנין ובסופא מפליג אבל אם הא' מקיל אמרינן ליה איכא דשרי כי הא' נוגא כדאמר ליה רבא לרב הונא בר חיננא מי איכא דשרי הכ"ג באתרא דשכיחי קלפי כדאיתא בפ' אין מעמידין (מ' ·) ונפקי שפורי דמאן דאסר ושפורי דמאן דשרי לפי שהם שוין וכתב הרמב"ן ז"ל עלה דשפורי דמאן דשרי נפקי תחלה והכי הוה עובדא דרב הונא בר חיננא שרי תחלה ואמר ליה רבא מי איכא דשרי כי ה"ג הא אי נפקי שפורי דמאן דאסר לא הוה מפיק רבא שפורי למשרי דהא בשקול הדעת קא מפלגי וחכם שאסר אין חברו רשאי להתיר וכ"ש אם המחמירין הם גדולים בחכמה ובמנין שהרי אפילו להקל בעל תורה שומעין להם כל שלא אסרו תחלה המחמירין אבל בשאלו בבת אחת או שהמקילין ראשונים שומעין לגדולים בחכמה ובמנין אפי' להקל בעל תורה כ"ש להחמיר שומעין להם אפילו בשוין לתנא קמא בין בעל תורה בין בעל סופרים ולרבי יהושע בן קרחה דקיי"ל כוותיה בעל תורה לבד כל שכן כי מה שאמרת שאף לדברי האוסרין אם נשאת לא תצא אינו כך דכיון דאסתהי אין מעידין עליו כלל שהרי השתא נורתו דאסתהי שפה במים כשלשה ימים היכנסה דאין מעידין ובכל הכי דקתני בהו במתניתין אין מעידין אין כאן עדות כלל ואם נשאת תצא דומיא דאיך דמתני' (ק"כ ·) דאין מעידין עד שתצא נפשו דאם נשאת תצא שהרי אין כאן עדות שמת וליכא למימר דאין מעידין עד שתצא נפשו קאי אמאי דקא בעי למתנא ואפילו מגוייד ובססוא הוי מדרבנן משום חששא דמפני שיכול ליחות ולחיות אבל מדאורייתא לא חיישינן להכי ואם נשאת לא תצא דא"כ היכי מקבינן בגמרא ומי מלית מוקמת לה כרשב"א והא קתני סופה מעשה באחיה באחד שהשלשוהו ליס ולא עלתה בידם אלא רגלו אמרו חכמים מן הארכובה ולמעלה תנשא אשתו מן הארכובה ולמטה

א] ב"י אה"ע סי' י"ז (ד' ל"ט ע"ב) בד"ה ומ"ש ואם: ב] רמ"א שם סעי' ל"ד :

הודפס מאתר אוצר החכמה

ולמעמם לה תאמה ותו לית מפיידין מל כמנוייד מעמם מסמנת דרכנן למת ולמחמלה מבל מם נמחם לה תנה מתי מקנו מסכיות המלמלמו ליס דמלמי מהם מעמם בחים שלין לכם שוף ותין מסורה לנה להחמלה מדרבנן ומעום מלי כיון שמלה תמר נחמפה רגלו מן כתרכובה ולמעלה החיוב ליכמל לחמלה ולה חשו להחם ממתי מיכול ליהוה ולחיות בחסורת דרבנן חלה ממש מיום דרבנ"ם דיתה לשרייתה קלמר שלין מפיידין עליו כלל ותה נמחת חלה לפי שלין כלין מדות מיפה ומט"ם לפי. כמעם בחים שלין לכם שוף ותין מסורה לנה להחמלה מדרבנן ולכתחלה לה ניס לכם להפיידם לכתחלה מתחמם דגלו מן כתרכובה ולמעלה מכרי לין כלין מדות מלל כיון מיכול ליהוה ולחיות וכי מוקמיק למתני' בסבין מטבחה ודברי הכל כ"ם ודבר ברור שלין מפיידין כלל ותה נמחת חלה שכרי כבר נסה ותשבר להרשל והוה ליה כתולה דשלמת ומפני זה לתרו בידו' שלמי' לה ידוע תם בסבין מלובנת תה בתיהם מלובנת שלין מפיידין שלמי תותר בסבין מלובנת נסוב ותיב וזה מוציה שלין מפיידין מדלתריית' הוא ולפי זה לסרו ר' מסמח וכן היב לוכלו בו בדתוקמיק לה בגמ' ממקום שלין כמעם יוצלם בו ג"כ לין מפיידין כלל שברי' מי הוא ולין תיפו לעות דמחקום בחעם יוצלם בו לתרו מי הוא ושוש לעות מבל זה מי הוא ולין כופו לעות וכ"ם נסה דמ"ר (קב"ם י') ונפל לבור לריות לין מפיידין שלם נמחת חלה שברי לין כלן היב מלולה בו כלל וכתו בפרש"י דל נוב לריות רתב ותיפו עומד פליכם ולפעמים שלין רבעין ולין תולין לתתו וכן ברות דלין מפיידין חלה מל שלוף פיים שם כחעם לעפ"י ביב פיעמין בנופו וכבליו ג"כ מדלתריית' הוא ולה נבחת חלה דבה לכך ליעה דלמרינן בגמ' מעום דשרין דרבנן דבר ברור שת דלין לסמוך עליכם בלל בלחוות דלתריית' ולכך ליעה דלמרינן פיעמין דלתריית' ליל מוקמינן מלליהן בפיעמין גרועין בגון גופו דלתרוך וגון בליו בחיוני ותוכתי שלמי' נלמר פיעמין דלתריית' לין פיעמין כלתו כלום וכה דפליגי בברייתה לי מפיידין מל כפומה לי לין מפיידין מדלתריית' נמי ליל דכי מוקמינן נמי שלונחיכו בפיעמין לי דלתריית' לו דרבון פעום הוא ולכך ליעה דלמרינן דכ"ם פיעמין דלתריית' חלה דפליגי בפומה מליה בבן ניגו נמי לין כלן מדות פיכה זה שברי לפסר פיכה פלתר פפות בן ניגו לו כמה בני ניגו שלפבר פוב לו ולה בן לין כלן שדות וכן נמי לפלכו ליבני דפוקמינן בגמרת מבום פומה בשוה להבהות לו שמת שלין כלום

האשה בתרא פרק ששה עשר יבמות קכא.

קירב מיתתו מאי ביניהו [א]דשחטיה בביתא דשישא ופרכים [ב]אי נמי דשחטיה בברא ולא פרכים: רבי יהודה אומר לא כל וכו': איבעיא להו רבי יהודה בן בבא לקולא פליג או לחומרא פליג תא שמע [ג]דההוא גברא דטבע בכרמי ואסקוהו אבי הדיא לבתר תלתא יומין ואנסבה רב דימי מנהרדעא לדביתהו ותו ההוא גברא דאטבע ברגלת ואסקוהו אגישרא דשבישתנא ואנסבה רבא לדביתהו אפומא דשושביני לבתר חמשה יומי אי אמרת בשלמא לקולא פליג אינהו דעביד כרבי יהודה בן בבא אלא אי אמרת לחומרא פליג אינהו דעביד כמאן שאני מיא דצמתי והאמרת [ד]מיא מרזו מכה [ה]ר"מ היכא דאיכא מכה אבל היכא דליכא מכה מיצמת צמית [ה]והני מילי דכי אסקיה חזייה בשעתיה אבל אישתהי מיתפח תפח: **מתני'** נפל למים בין שיש להן סוף בין שאין להן סוף אשתו אסורה אמר רבי מאיר מעשה באחד שנפל לבור הגדול ועלה לאחר שלשה ימים אמר רבי יוסי מעשה בסומא שירד לטבול במערה וירד מושכו אחריו [ו]ושהו כדי שתצא נפשם והשיאו את נשותיהם ושוב מעשה בעסיא באחד ששלשלוהו לים ולא עלתה בידם אלא רגלו אמרו חכמים [ז]מן הארכובה ולמעלה תנשא מן הארכובה ולמטה לא תנשא: **גמ'** תנו רבנן נפל למים בין שיש להם סוף בין שאין להם סוף אשתו אסורה דברי רבי מאיר וחכ"א [ח]מים שיש להם סוף אשתו מותרת ושאין להם סוף אשתו אסורה היכי דמי מים שיש להם סוף אמר אביי [ט]כל שעומד ורואה מארבע רוחותיו ההוא גברא דטבע באגמא דסמקי אנסבה רב שילא לדביתהו אמר ליה רב לשמואל תא נשמתיה אמר ליה נשלח ליה ברישא שלחו ליה מים שאין להם סוף אשתו אסורה או מותרת שלח להו אשתו אסורה ואגמא דסמקי מים שיש להם סוף או מים שאין להם סוף שלח להו מים שאין להם סוף הוא ומר מאי מעמא עבד הכי מיטעא מטעינא אנא סברי כיון דקוו וקיימי כמים שיש להם סוף דמי ולא היא כיון דאיכא גלי אימור גלי אשפלו [י]כי קרי שמואל עליה דרב [יא]לא יאונה לצדיק כל און קרי רב עליה דשמואל [יב]ותשועה ברוב יועץ תניא [יג]אמר רבי מעשה בשני בני אדם מכמרין מכמורין בירדן ונכנס אחד מהם למחילה של דגים ושקעה חמה ולא ראה פתחה של מחילה ושהה חברו כדי שתצא נפשו ובא והודיע בתוך ביתו למחר זרחה חמה והכיר פתחה של מחילה ובא ומצא הספד גדול בתוך ביתו אמר רבי כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שיש להם סוף אשתו מותרת שאין להם סוף אשתו אסורה אי הכי מים שיש להם סוף נמי ליחוש למחילה של דגים במים שיש להם סוף מחילה של דגים לא שכיחא אמר רב אשי הא דאמרו רבנן מים שאין להם סוף אשתו אסורה הני מילי באיניש דעלמא אבל צורבא מרבנן לא אי [יד]דסליק קלא אית ליה ולא היא לא שנא איניש דעלמא ולא שנא צורבא מרבנן דיעבד אין לכתחלה לא תניא אר"ג פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנשברה והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה ומנו רבי עקיבא וכשעליתי ביבשה בא וישב ודן לפני בהלכה אמרתי לו בני מי העלך אמר לי דף של ספינה נזדמן לי וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי מכאן אמרו חכמים אם יבואו רשעים על אדם ינענע לו ראשו אמרתי באותה שעה כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שיש להם סוף מותרת מים שאין להם סוף אסורה תניא א"ר עקיבא פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שמטרפת בים והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה ומנו רבי מאיר כשעליתי למדינת קפוטקיא בא וישב ודן לפני בהלכה אמרתי לו בני מי העלך אמר לי גל טרדני לחברו וחברו לחברו עד שהקניאני ליבשה אמרתי באותה שעה כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שיש להם סוף אשתו מותרת מים שאין להם סוף אשתו אסורה תנו רבנן [טו]'נפל לגוב אריות אין מעידין עליו לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו רבי יהודה בן בתירא אומר אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו חיישינן שמא לקולא פליג או לחומרא פליג. והכי נמי מני למיפעי אין לקולא ואין לחומרא אלא לחכמי לא (ו) פשיטא מאי דפעי: **ולא** היא [א]אי שנא צורבא מרבנן כו'. ולפי על ג' לרוייהו לטרפא מרבנן מי קניק קלא אית ליה מכל מקום לא תיקיינן לאחוה רוב ולא תנשא לכתחלה כמו גבי (רוב) גוסקין לאין מעידין עליהן [ב]לפי על פי שרובן ממיס [ג]:

תמרו

מסורת הש"ס עם הוספות

ו) [לעיל קכ:], ב) [מולין דף נט. נדה סה.], ג) [מוספתא פרק יד], ד) [נכלות ג, מוס' פי"ד], ה) עי' ברכות סד רע"א, ו) עי' ברכות יז:, ז) עי' לעיל קב., ח) ניטין כה. [עי' תוס' לעיל לו: ד"ה הא לא].

הגהות הב"ח

(ו) תוס' ד"ה לקולא וכו' לא פשיט ליה מלי למימר:

ליקוטי רש"י

קירב מיתתו. על ידי שפירכם יותר מדאי מת הלכך אין גולה אלא אם כן מת תחת ידו: **בביתא דשישא.** שאין שם רוח לגיסנא דרוח בלבלתו הכא גולה דאין רוח ומחמתו מת ולגיסנא דהוא קירב את מיתתו אינו גולה: **הבי גרסינן** לי נמי בדברים ולא פירכם: **לקולא פליג.** דקתמר תנא קמא אין מעידין אלא עד ג' יומים ואמר רבי יהודה למימר יש לך אדם או מקום או שעה שאינו מהיר לנפוח ולהסמנות ויכול להעיד אפי' לאחר ג' יומים: **או לחומרא פליג.** דקתמר תנא קמא על אלמה יומים מעידים ואמר אינו למימר פעמים שאפי' מוך אלמה אין מעידין: **בכרמי.** שם העיר: **ואסקוהו** לפי הדיא לבתר תלתא יומין: **ואסקוהו אגישרא דשבישתנא.** לאחר ממנה יומין: **דצמתי.** לומתין לוה הפיסם ואין מניחין לאותו לנפוח ולהסמנות: **היכא דאיכא מכה.** מקום הממכה מרזו מכשירין הכאב ונופח: **מיתפח תפח.** לאחר שמעלין אותו ליבשה ומסמנין לוכחו: **מתני'** **שיש להם סוף.** לקמן מפרש היכי דמי: **אשתו אסורה.** שמא לאחר פירסמו מסס יפה והלך לו למקום [ז]שמא מאיר לדם יכול למות ולסמוס [ז]במים יום או יומים: **מערה.** מים שיש להם סוף הס ופליג ר' יוסי ואמר אחמא מותרת דקסבר אין לדם יכול לסמוס במים כל כך ומי מסוס שמא יפה לאחר אין זו מסמא דהא מי נפק הוו מזו ליה אבל במים שאין להם סוף מודה ר' יוסי לאסורה שמא יפה לאחר למקום ולא לאותו: **מן הארכובה ולמטה.** הואיל ויכול לחיות לא תנשא שמא יפה ולא לאותו דמים שאין להם סוף הן: **גמ' מארבע רוחותיו.** כגון מערה מלאה מים וסרוחה שנפל שוהה שם ככלי שאין יכול להיות מי במוך המים ומא לו: **אגמא דסמקי.** לגם של אותו מקום לגם מרס"ט ולע"ז עומד במקומו ואינם מים מיס [ז]במים שיש להם סוף דמו שאינו יכול לשוט על פניהם למקום הלכך אם אחת דקליק הוי מזו ליה: **גלי אשפלו** [ז]. למקום רחוק ומסס יפה: **לא יאונה לצדיק כל און.** שלא כאחת מקלה זו לידו של רב לנדות את רב שילא: **תשועה ברוב יועץ.** משועתו מן המכשול על ידי שנטלוני עצה מטמולל: **[ז]מחילה של דגים.** שמוטטים סמוך לשפת הנהר בין למטה מן המים בין למעלה מן המים בגובה שפתו ואין מתמלאת כולה ודלת הנכנס שם מגיפה לוחרו במוך המערה למעלה מן המים: **ליחוש למחילה.** ושמא ליום אחר יפה והלך: **נענעתי לו ראשי.** ועבר על גבי והלך לו: **ינענע לו ראשו.** ידאה מפני הסעה [ז] ולא יתגרה בהן [ז]:

עין משפט נר מצוה

כא א ב מיי' פ"ט מהל' גירושין הל' כ:

כב ג ד ה מיי' פי"ג מהל' גירושין הל' כב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן יז סעיף כו:

כג ו ז ח ט מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף לב:

כד י מיי' שם הל' יז טוש"ע שם סעיף כט:

תוספות ישנים

כמה גדולים. פי' זוז שיש לחתת שמצא מחילה ויפה לתוך למים: נענעתי. השפלתי ועבר עלי הגל:

תורה אור השלם

א) לֹא יַאֲנֶה לַצַּדִּיק כָּל אֵן רְשָׁעִים מָלְאוּ רָע: (משלי יב, כא)

ב) בְּאֵין תַּחְבֻּלוֹת יָפֵל עָם וּתְשׁוּעָה בְּרֹב יוֹעֵץ: (משלי יא, יד)

הגהות וציונים

א] ראשונים וכת"י **אשפלוה:** **ב]** צ"ל אי **איתא** דסליק. יעב"ץ (גליון): **ג]** ס"א ולשיחות (גליון): **ד]** הס"ד (בגדי יוסף, וכ"ה ברש"י שבע"י):

הודפס מאתר אוצר החכמה

תשובה מח

שיל"ת, פ"ב יום ג' י"ד אלול תקע"א לפ"ק:

ע"ד שאלה בהיתר עגונה אשת ר' ליב בר צבי מסעמניץ מק"ק פאקש, כמבואר יפה הכל בגביית עדות על טביעתו במים שאין להם סוף, ועדות המתעסקים עמו בקבורתו, והאומרים סימני גופו ובגדיו. אומר האמנם הענין חמור מאוד אשת איש, ואמנם המצוה רבה מאוד, וחשו חז"ל הרבה לתקנת בנות ישראל, ע"כ נראה ע"ד משא ומתן של הלכה מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה, ומה' יתברך אשאל עזר יסעדני ויתמוך לבי שלא יזדקר לפני מכשול וטעות ויצילני משגיאות, ויתנו עידיהן ברור הראיות אשר על אדני האמת בנויות:

ראשון תחלה נאמר במה דפשיטא ליה לפאר ר"מ דע"י מסל"ת של הערל בעל הספינה כבר יצאה האשה מאיסור דאורייתא שראוי להאמין על הטביעה, ומשאל"ס דרבנן הוא. הדבר צריך קצת לפנים, ולדינא גם אני אומר כן, אבל בתחלה צריכים לברר. דהנה לכאורה הדבר ידוע ופשוט דאם לא המתינו עליו כשיעור יציאת נפש עדיין היא בחזקת איסור אשת איש, והשתא אפי' נאמר שמתוך אריכות לשונו של המסל"ת יש להבין ולדייק שחפשו אחריו חפש מחופש ושהו כדי יציאת נפש[א], מ"מ הא איבעיא לן ר"פ ט"ו דיבמות אי ע"א במלחמה חיישינן לדדמי, ולרוב הפוסקים לא איפשטא איבעיא ואזלי' לחומרא. והנה אומד שיעור יציאת הנפש נראה מסברא ששייך ביה אמירה בדדמי, והבאתי גם ראיה לזה מהש"ס דהתם דבעי למיפשט ע"א במלחמה מדהשיא רבי נשותיהם של ת"ח שטבעו ע"ש, וקשה הא הך פשטן לא אסיק אדעתיה דין דמשאל"ס, ואפשר הוה ס"ל כס"ד דשלהי יבמות [קכ"א ע"א] דבת"ח לא שייך דין משאל"ס משום דקלא איתי להו, מ"מ הוה ס"ל להאי פשטן דליכא למיחש שעלה במקום אחר, וא"כ קשה מה בדדמי שייך הכא בטביעה דנפשוט מיניה מלחמה, דהתם שייך שפיר בדדמי דשדי גירא וכדומה וכמבואר שם. אע"כ שייך בדדמי בשיעורא דיציאת הנפש[ב]. ותו יש להוכיח כן מהתוס' שם [קט"ו ע"ב ד"ה וקאמרי] שכתבו דלמאי דמסיק שהכירו בסימנים מיירי בסימן מובהק ביותר למ"ד סימנין לאו דאורייתא, וקשה מאי פסקא דלמא בסימן אמצעי דמועיל מדרבנן מיהת, ומשאל"ס איסור דרבנן בעלמא הוא. אע"כ צ"ל כיון דהשתא קיימינן דע"א אומר בדדמי חיישינן שטעה בדמיונו בשיעור יציאת הנפש וה"ל איסור דאורייתא ומשו"ה בעינן סימן מובהק[ג]:

איברא מצאתי ראיתי ליש"ש פט"ו דיבמות סי' ז' בסופו שכתב וז"ל ומים שיש להם סוף דמתירין לקמן בפרק אחרון בעובדא דחסא אפי' בלא קברתיו, משום דלא שייך התם בדדמי כיון שעומד ורואה כל סביבו ושהה שם כדי שתצא נפשו דבודאי מת עכ"ל. ומבואר להדיא דפשיטא [ליה] דלא שייך בדדמי בשיעורא דיציאת נפש. וצריך לומר דס"ל ז"ל דבש"ס דבעי למיפשט ע"א דמלחמה מעדי טביעה, היינו משום דבטביעת ספינה שייך בדדמי דלמא לא טבעה ממש רק נטרפה או אבדה בים ועדיין לא טבעה ממש ואמרו בדדמי, אבל אדם שנפל לתוך המים בלי היזק שאירע לספינה שם לא שייך בדדמי בשיהוי שיעור יציאת הנפש:

ובאמת בלאה"נ ליכא חזקת אשת איש, דעכ"פ ראיית הנפילה למים לא גרע מספינה שאבדה בים דס"פ כל הגט [כ"ח ע"ב] דנותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים, מבואר שם דנהי דספינה [ספק] דאורייתא הוה, אבל חזקה לאיסור ליכא תו, מכ"ש בנפל לתוך המים דעדיף עכ"פ מספינה שאבדה בים. גם כבר הארכתי בתשובה אחרת[ד] לפמ"ש רש"י בפ"ב דכתו' [כ"ב ע"ב] בסוגיא דשנים אומרים מת דמוקי ליה באומרת ברי לי, ופירש"י [ד"ה באומרת] אלו היה קיים היה בא ע"ש, והר"ן שם פליג על סברא זו בחזקת היד ע"ש, והיה נ"ל דעכ"פ בזמנינו שנשתנו העתים ממה שהיה בימיהם דקביעא בי דואר בכל אתר ואתר, ואלו היה קיים והמים הובילוהו מרחוק לגור, נהי דלא היה בא משום טעם, מ"מ היה מודיע לבני ביתו ע"י מכתב דקביע בי דואר. והא קמן דרב אשי [יבמות קכ"א ע"א] הוה ס"ל בת"ח לא שייך דין משאל"ס משום דאית ליה קלא, ונהי דלא קיי"ל הכי, היינו שחז"ל החמירו ולא פלוג רבנן, מ"מ להסיר חשש איסור דאורייתא לא נדחו דברי רב אשי. ועיין במרדכי סוף יבמות שכמה גאונים רצו לצרף דברי רב אשי ע"ש בסי'

א) כונת מרן בזה מבוארת היטב להלן סי' ס"ה ד"ה ועוד נ"ל, וש"נ.

ב) וכ"כ להלן סי' נ"ח ד"ה גם, ועע"ש, וסי' ס"א ד"ה

א"נ.

ג) וכ"כ להלן סי' נ"ח ד"ה ואחרי.

ד) הנ"א תשובה סי' נ"ח הנ"ל, ע"ש ד"ה וכן חשש.

הודפס מאתר אוצר החכמה

(צ"א) [צ"ב]. וא"כ הא דידן נמי סברא גדולה היא ועדיף מקלא דצודבא מדרבנן, ונהי דאין להתיר אשה על זה דעכ"פ עדיין איכא למיחש לכמה סיבות המונעים הכתיבה על הדואר, מ"מ אותן סיבות מיעוטא הוה, אבל רובא דרובא אי הוה קיים הוה מודיע לביתו, ובכי האי גוני גם הר"ן מודה לסברת רש"י דגימא אלו הוה קיים היה נותן תודע[ה] לביתו, ועיין מ"ש תוס' יבמות קכ"א ע"א ד"ה ולא היא וכו'. וא"כ בצירוף ג' אלו, דהיינו דחזקת אשת איש ליכא בלא"ה אפי' בלא שיהוי עד יציאת הנפש, ופשיטותו של מהרש"ל דלא שייך בזה בדדמי, וצירוף רובא אלו היה קיים היה כותב על הדואר, שלש אלה מספיקים לצרף גם סברת הרי"ף דס"ל איפשטא האיבעיא דע"א, ליכא למיחש בדדמי כלל, ויצאה האשה עכ"פ מחשש איסור דאורייתא[ו]:

ברם דא צריך דאפשר עדיין יש מקום לבע"ד לחלוק ולומר דעדיין לא נפקי איתתא מחזקת איסור דאורייתא כיון דלא הועד לפנינו שנפל למים אלא ע"י גוי מסל"ת, דמן התורה אין ממש בעדותו, ונהי דהיה כח ביד חכמים להאמינו להתיר אשה על פיו, מ"מ הכא במים שאל"ס שהם לא האמינו אפי' לשני עדים א"כ מעולם לא הואמן מסל"ת על זה העדות, ומנ"ל להוציא האשה מאיסור דאורייתא ע"י גוי מסל"ת בנפילת משאל"ס, וממ"נ אי בתר דרבנן אזלת אין ממש בעדות זו, ואי בתר דאורייתא אזלת אין גוי מסל"ת נאמן:

אמנם נראה לברר הדבר בעזה"י דזה ליתא. ואקדים לשון הרמב"ם סוף הלכות גירושין אל יקשה בעיניך שהתירו חכמים הערוה החמורה בעדות אשה וכו' שלא הקפידה תורה על העדת ב' עדים וכו' אלא בדבר שאין אתה יכול לעמוד על בריו אלא מפי העדים וכו' אבל דבר שאפשר לעמוד על בריו שלא מפי העד הזה ואין העד יכול להשמט וכו' לא הקפידה תורה עליו וכו' לפיכך הקלו חכמים בדבר וכו' כדי שלא תשארנה בנות ישראל עגונות ע"ש. ויל"ד דפתח לא הקפידה תורה ומסיים לפיכך הקלו חכמים, משמע שהוא רק דרבנן. גם המגיד משנה הקשה דבראש הפרק משמע דרמב"ם חושש לאידך טעמא משום דייקא ומנסבא, והכא ס"ל משום דלא משקר הוא במילתא דעבידא לאגלויי. גם ביש"ש [שם] תמה על רמב"ם דפסק [שם ה"א והי"ט] האיבעיא דע"א בקטטה ובמלחמה שלא תנשא ואם נשאת לא תצא, ואמאי הא ספק א"א דאורייתא להחמיר:

ולפע"ד ס"ל לרמב"ם בודאי אין שום סברא שחז"ל יעקרו איסור א"א דאורייתא בקום ועשה בעדות נשים וגוים משום סברא אשה דייקא ומינסבא ומשום תקנות עגונות, אלא ודאי בלי ספק כלל דמן התורה לא בעי עדות במילתא דעבידא לאיגלויי, וכמו אשתמודעינהו דפרק מצות חליצה [ל"ט ע"ב], והש"ס [קט"ז ע"ב] דאיבעיא ליה ע"א במלחמה ובקטטה מהו, הכי מיבעיא ליה, דפשיטא להש"ס דמסברא היה ראוי לחוש להחמיר משום תומרא

ה) הודעה.

ו) סניף היתר זה דאבד זכרו בזמנינו דקביעי בי דואר, כתבו מרן בכמה תשובות בלשונות משתנים אשר חלק מהם גם נראים כסותרים לכאורה, ולשלמות הענין קבצנום כאן לפי זמן כתיבתם.

ח"ב סי' קל"א (שנת תקס"ז) ד"ה והדרך, "ולסניף סמכתי גם על זה וכו' שבזה"ז דקביעי בי דואר וכו' ובאמת הותרה העגונה החיא ע"י צירוף טעמים רבים וכו' ואני הדהדתי בסברא זו וחשבתי לאמת וראוי לסמוך אפילו לעצמה כי סברא גדולה היא זו". ובגלל מעשה פלא שהיה אז באחד שאבד זכרו ג' שנים וחזר לביתו (נזכר גם שם להלן סי' קל"ח ד"ה יהנה), מסיק מרן "גלל כן איני דואה כאן שום סברא לסלקה מחזקת א"א דאורייתא". להלן סי' נ"ח (תקס"ח) ד"ה והנה בנ"ד, "השתא בזמנינו [דקביע בי דואר] וכו' לכו"ע בדיעבד עכ"פ אם נשאת לא תצא, ולכתחילה נמי ליכא אלא איסורא דרבנן", ועעו"ש ד"ה ובן. תשובה דידן (תקע"א). להלן סי' צ"ב (תקע"ח) ד"ה ובכל, "...לא יסמכו על דברי הנ"ל אלא אחר שתמתין ב' שנים שיאבד זכרו ג"כ ויהיה תרי דרבנן". להלן ח"ב ססי' ט"ז (תקע"ח)"... ומ"מ האשה לא תנשא עד אחר י"ב חודש". להלן סי' נ"ג (תקע"ט) ד"ה ואכתי, "בזה"ז דאיכא בי דואר וכו' אם נאבד זכרו זה כמה שנים בודאי יש מקום לעשותו סניף לכמה קילות". להלן ח"ב סי' ק"מ (תקע"ט) ד"ה ג', "ולכל היותר אם נתמיר עליה עד תשלום י"ב חודש". להלן סי' ס"ה (תקפ"א) ד"ה ובתשובה אחרת, "יחלילה להתיר על סברא זו [דאבד זכרו] אפי' ע"י צירוף, אכל עכ"פ אמת וכו' דכו"ע הוו כעובדא מרבנן ואיכא תרי רובי ואין כאן אלא א' דרבנן וכו' אחד המתנת זמן דב וכו' י"ב חדש וכו' נחשב אבד זכרו". וראה עוד לעיל סי' י' ד"ה וחזקת חי, ולהלן ח"ב סי' קכ"ז ד"ה אלא מ"מ.

ובספר דופקי תשובה אות שי"ג (ע"פ צמח השדה (שבסס"ס שו"ת פרי השדה ח"ד) אות קכ"ח וקס"ח) כתב להלק בין הא דסי' קל"א ששם לא רצה לסמוך על סברא זו לעומת שאר המקומות, שבשאר התשובות איירי שנפל למשאל"ס ואיתרע ריעותא בגופו מדברים שרובן למיתה, משא"כ שם בזמן העלמו לא איתרע ריעותא כנ"ל. ובשו"ת מהרי"ץ ח"א סי' קכ"ד אות ג' ד"ה ובזה, נקט שאחר כתיבת תשובה סי' קל"א הגי"ל חזר והחליט לצרף זה לכניף לקולא. ועיין עוד קונטרס באר חיים מרדכי אות ס"ה.

הודפס מאתר אוצר החכמה

דא"א ושלא לקבל עדות נשים וכדומה, וכמו שהחמירו בתחלת עדות באמת, כמבואר פרק יש בכור [מ"ו ע"ב], וע"כ הא דלא החמירו היינו משום תקנת עגונות לא רצו להחמיר בסוף עדות, והשתא ספוקי מספקא להש"ס הא דלא החמירו חכמים היינו שצירפו לזה סברת דייקא ומנסבא, והיכא דאמרי בדמי החמירו באמת, או היכי דסניא ליה, או דלמא בלי שום סברא הניחו חז"ל על דין תורה משום מלתא דעבידא לאגלויי, ולא איפשטא איבעיא, וה"ל ספיקא במילתא דרבנן, ופסק הרמב"ם לא תינשא ואם נישאת לא תצא. וגם כל דבריו הנ"ל מבוארים ז). וזכינו לדין דנכרי מסל"ת נאמן מן התורה ח), ואתתא דא נפקית מאיסור דאורייתא עכ"פ:

ועתה נחזה אנן נשית לבנו לעדויות שהכירוהו בט"ע וסימני גופו ומלבושיו. הנה לפי דברת פר"מ שחוטמו היה שקוע מאוד סמוך למצח בין העינים, וגם היה קצר ורחב כעין שקורין שטומפף נאזע, הגם כי שטומפף נאזע לחוד לא הוה אפי' סימן אמצעי, כי הוא זה שכיחא טובא, מ"מ חוטם שקוע היינו חרום האמור בתורה [ויקרא כ"א י"ח], שכוחל ב' עיניו כאחת [בכורות מ"ג ע"ב], וכתב בתרומת הדשן [פסקים סי' רכ"ד] כי חרום הוא סימן מובהק ביותר, מכ"ש בנידון שלפנינו שמצורף לזה גם שטומפף נאזע, שבודאי אחד מאלף לא יזדמנו כאחד החרום וקצרות החוטם ורחב בראשו, והואיל ומעלתו וסיעת מרחמוהי הכירוהו בחייו שכן היה, אעפ"י שלא ראהו במותו, הנה העד ר' איצק הרש גלאזער שאמר טרם ראותו, כי הוא נתגדל עמו מעודו וגם ביום שלפני הטביעה היה אתו עמו במחיצתו, ושיהיה ניכר היטב ע"י חוטמו, ואח"כ כשראהו אמר היינו ר' ליב סעמניץ מפאקש, ושניכר לו ג"כ בחוטמו, אעפ"י שלא הזכיר שום דבר שבחוטמו שעל ידו ניכר לו, מ"מ כיון שמעלתו העיד השינוי הפלא שהיה לו בחוטמו, והעד שהכירו ונתגדל עמו בודאי היה ידוע לו היטב הפלא הזה שחוטמו חרום וקצר, וזהו סימן הנולד עמו שאינו משתנה ע"י מים או ע"י שיהוי כלל, א"כ מסתמא כשאמר שהכירו בחוטמו ה"ל כהכירו בסימן מובהק ביותר, והכא דליכא תו איסור דאורייתא אפי' בעל העיטור [אות ק' קבלת העדות] יודה דסמכינן על סימן מובהק כזה להתיר האשה מכבלי העיגון:

אך מה שעומד לנגדי דברי ב' העדים ר' משה ליב ווערשוואר ור' מאנדל דייטש שלא הכירוהו בחיים ובראותם אותו אחרי מותו העידו שיש לו קליינע שטומפף נאזע, ולא הזכירו כלל מהפלא הזה שהיה חרום, וכמעט שהיה בעיני כאלו העד ר"א הרש גלאזר מוכחש משני עדים. אם לא נאמר שלא היה החירום בחטמו כל כך ע"ד הפלא שישגיחו העדים על זה, ויהיה כל זה נכלל בלשונם קליינע שטומפף נאזע, וא"כ איננו סימן מובהק ביותר. ואי נמי הוה סימן אמצעי, אפשר מ"מ לכמה פוסקים דסימן אמצעי לא יועיל אפי' באיסור דרבנן, וכדמוכח שזה הוא דעת הרמב"ם ג"כ שפסק [ה' כלאים פ"ט ה"ז – ח] דהמנהיג בכלאים אינו לוקה אלא טמאה עם הטהורה, אבל ב' מינים טמאים ליכא אלא איסור דרבנן, והקשה הרא"ש בתשובה [כלל ב' סי' ט"ז] מש"ס ר"פ או"ב [ע"ט ע"א] כד מעיילת כודנייתא בריספק וכו' דקאמר ש"מ סימנין דאורייתא, ולהרמב"ם מנ"ל דסימנין דאורייתא הא פרידות הוה ב' מינים טמאים וסגי בסי' דרבנן. ולהרמב"ם י"ל דלא חייש לקושיא הנ"ל, דס"ל שום סימן דרבנן לא יועיל להתיר שום איסור אפי' דרבנן, ולא יועיל אלא להחזיר אבידה משום הפקר ב"ד הפקר, ומטעמא דאמר רבא פרק אלו מציאות בעל אבידה גופיה ניחא ליה וכו', אבל באיסור כלל לא, וכן מורה לשון הש"ס ורש"י דב"מ כ"ז ריש ע"ב. ובלשון רש"י דחולין ע"ט ריש ע"ב. ואפשר דהרא"ש נמי לא הקשה אהרמב"ם הנ"ל אלא דעכ"פ מנ"ל להש"ס להוכיח כל כך בפשיטות אלמא ס"ל לר' אבא סימנין דאורייתא, דלמא ס"ל סימנין דרבנן אלא ס"ל סמכינן אסי' דרבנן באיסור דרבנן, והכי הל"ל אלמא ס"ל לר"א סמכינן אסי' באיסורא, אבל לעולם לדינא מודה הרא"ש דלא סמכינן בסימן אמצעי בשום איסור ט):

ויש להביא ראיה לזה מש"ס דהרי למ"ד סימנין לאו דאורייתא מיירי מתניתין דאין מעידין

ז) עיין לעיל סי' י' ד"ה ובמקום, וכהערה שם.

ח) יסוד תירוץ זה המשום מילתא דעבידא לאגלויי ס"ל לרמב"ם דמן התורה סמכינן בערות אשה אע"א, כתבו מרן בכ"מ, עיין לעיל סי' מ"ו ד"ה אבל מ"מ, להלן סי' צ"ד ד"ה דבר זה, ח"ב סי' פ"ט ד"ה ותשר', סי' צ"ט ד"ה אך כ"ז, סי' קל"ה ד"ה והנלע"ד, ובחי' יבמות קי"ד ע"ב ד"ה ובתשובה, וע"ע להלן ח"ב סי' צ"ז מד"ה ולתוספת. ועיין פ"ת סי' י"ז ס"ק קל"ט מ"ש על דברי מרן כאן.

ט) ע"ע להלן סי' נ"ח ד"ה והנודע, וסוד"ה ויש, וסי' ס"ה סוד"ה ועוד הא.

הודפס מאתר אוצר החכמה

אלא על פרצוף פנים עם החוטם אעפ"י שיש סימנין בגופו ובכליו, היינו סימנין אמצעיים, ולא מוקמי' בארוך וגוץ אלא למ"ד סימנין דאורייתא [יבמות ק"כ ע"ב], וזה מבואר. והנה פרק יש בכור [מ"ו ע"ב] מבואר ללישנא קמא דסימן פדחת לחוד מועיל מן התורה, רק משום חומרא דא"א בעינן פרצוף פנים עם החוטם, והגע עצמך הרי שיש היכר בחוטם בלי פרצוף פנים אמרה מתני' דאין מעידין עליו אפי' שיש סימן בגופו סימן אמצעי, ואמאי הרי כבר יצאה אשה מאיסור דאורייתא ע"י היכר חוטם דהוה טפי מהיכר פדחת, שעיקרו של אדם הוא החוטם, עיין רמב"ן על התורה בפסוק חרום [ויקרא שם]. ודוחק לומר דהש"ס קאי ללישנא בתרא דבכורות דמן התורה בעינן שלשתן, אע"כ בשום איסור לא יועיל סימן דרבנן. ובזה א"ש מה שהקשיתי לעיל על התוס' דר"פ האשה שלום שכתבו דהא דשני ת"ח מיירי בסימנים מובהקים, והקשינו הא כבר יצאה מאיסור תורה ע"י משאל"ס, והשתא א"ש דלאיסורא לא יועיל סימן אמצעי. וא"כ אין לי לסמוך על היכר סי' חוטם הנ"ל:

איברא האמת דמשמעות לשון ר' איצק הרש גלאזר מבואר שהיה לו ט"ע היטב בצורתו אפי' בלי היכר וסי' החוטם, וכמ"ש בגב"ע דהרב דק"ק פעסט, אבל מה נעשה והרי אשתהי יותר מי"ח שעות ואיתפח תפח, ובש"ס [יבמות קכ"א ע"א] אמרינן והוא דחזינהו בשעתיה. והיות כי זה תלוי באשלי רברבי דר"ת וסיעתו והרשב"א וסיעתו [שם], ובתוס' שלפנינו [ק"כ ע"א ד"ה אין] קצרו קצת שיטת ר"ת, והאחרונים לא היה לפניהם דברי ר"ת בספר הישר אשר זכינו לו עתה[י], ע"כ אבאר קצת, ואומר כי דברי ר"ת מבוארים מאוד בתשובה שבספר הישר דף פ"ה ע"א[יא] ההוא אמר דהא דאין מעידין [אלא] עד (אחר) ג' ימים, ע"כ לא קאי אשלפניו אין מעידין אלא עד שתצא נפשו אפי' ראוהו מגויד וצלוב, דזהו החוש מכחיש שאם ראו עדים אדם בחיותו קודם שיצאה נפשו והכירוהו בטוב רק שאין מעידין עד שיצאה נפשו, ואח"כ חזרו עליו אחר ג' ימים למיתתו ויציאת נפשו ומכירים אותו עדיין בצורתו ממש היתכן שלא יעידו עליו, זה מה שהחוש מכחיש, וגם מייתי מעשה מרבנו שמשון הי"ד שהגיד עליו בעל החלום אחר חצי שנה להריגתו ומצאו צורתו ממש כבן יומו, ואע"כ רישא דמתני' נמי דאין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם נמי לא מיירי באדם שלם לפנינו, דהגע עצמך אם נהרג אדם וחתכו מיד את חוטמו וכי נימא שלא יהיה לנו בו שום ט"ע, אע"כ מיירי כשגופו נשתנה ואינו ניכר לנו, ומקום שיער שבראשו חתוך וגם סנטרו ועיניו חתוכים, ולא נשאר ממנו כ"א פרצוף פנים שהם הלחיים וחוטמו ופדחתו, ואמר שאם חסר אחד מאלו אין מעידין עליו, והטעם משום דאין בו ט"ע גמור, אלא שהט"ע (כ)[ב]אלו אינו אלא כמו סימן מובהק ביותר להעיד על ידי אלו[יב], אבל כשחסר אחד משלשתן לא מיחשבי כסימן מובהק להכיר הגוף על ידיהם, ומ"מ העלה שם דאם אירע מקרה שיש לו ט"ע באחד מאלו ט"ע ממש אזי מעידין אפי' על אחד משלשתן[יג]. והש"ס דבכורות הו"מ לשנויי הכי דהיכר פדחת מועיל לחוד כשיש לו בו ט"ע גמור, ומשו"ה בעינן[יד] ביה יכיר, ומשנה דיבמות מיירי בתורת סימן שרוצה להעיד על הפדחת להיות כמו סימן על הגוף. וזה נכלל בתירוץ הש"ס יכיר לחוד והכרת פנים לחוד, דיכיר היינו ט"ע, והכרת פנים היינו כמו סימן שע"י מכיר הפנים. ושינויא קמא דמשני באשת איש החמירו, קושטא קאמר דהחמירו, ולעולם הדין אמת. ואחר הנחה זו דרישא מיירי באין שם אלא פרצוף פנים וחוטם ופדחת לחוד, א"כ נימא דגם סיפא אין מעידין אלא עד ג' ימים מיירי בהאי גוני דרישא, שהרי אפי' בתוך ג' ימים אין ט"ע גמור כיון שאין כאן ראש שלם ואין לו שום היכר בשאר הגוף, א"כ אחר ג"י שכבר נשתנה קצת ג"כ אין מעידין עליו, אבל אי היה גופו שלם בפנינו וניכר בו בט"ע או ראשו שלם היו מעידין אפי' אחר ג"י:

והקשה לעצמו ר"ת ז"ל מעובדא דדגלת דהתיר רבא את אשתו אחר ה' ימים ע"י שושבינין [קכ"א

י) נדפס בוויען שנת תקע"א (שנת כתיבת תשובה דידן). להלן סי' נ"א נ"ג נ"ד ונ"ו, ובחי' יבמות (ירושלים - תשמ"ח) ריש דף ק"כ מד"ה אין, האריך מרן בביאור שיטת ר"ת, ובהערות שם ד' - ל"א לוקטו כל דברי מרן בביאור שיטת ר"ת, ע"ש.

יא) לפנינו (מהדורת ברלין - תרנ"ה) סי' צ"ב.

יב) וכ"כ להלן סי' נ"א ד"ה ומדבריו, סי' נ"ג ד"ה ומפני, סי' נ"ד ד"ה והנה ראיתי, וסי' נ"ו ד"ה הנה דעת, ושם מבואר יותר, ע"ש.

וראה מ"ש ע"ז בשו"ת חבצלת השרון אה"ע סי' כ"ד ד"ה וזה יצא, וסי' מ"ב ד"ה וא"כ בנ"ד.

יג) עיין להלן סי' נ"א ד"ה והנה במרדכי, וסי' נ"ו ד"ה שוב כתב.

יד) אולי צ"ל: קרינן.

הודפס מאתר אוצר החכמה

ע"א], והש"ס בעי למיפשט מיניה דריב"ב לקולא פליג, הא אם כולו שלם לפנינו ת"ק מודה דמעידין אחר כמה ימים. תירץ ז"ל דסתמו כפירושו דאכלי כוורי לסימנים דההוא איניש ולא נשאר ממנו דבר הראוי להעיד עליו אלא פרצוף פנים עם החוטם, והש"ס מסתם סתומי ליה דאמתני' קאי ובגוני דמתני' מיירי. ותו הוה קשיא ליה לר"ת מ"ש שושבינא דנקט רבא, דבשלמא אי בתורת ט"ע גמור התיר, נקט אורחא דמלתא על ידי שושבין שהיה לו בו ט"ע גמור, אבל כיון דרק בתורת סי' התיר א"כ לא ה"ל הש"ס לאתויי הך דאפומי שושבינא, שזה מחליש כח הפשיטות שרצה לפשוט ריב"ב לקולא פליג. ועל זה תירץ ר"ת דלרבותא נקט שושבינ', דאע"ג דממש א"א להיות לו היכר בג' אלו אחר שאכלו כוורי את שארית ראשו וגופו, ה"א נחשוד לשושבינא שהוא אהובה של האשה ומעיד בשיקרא, קמ"ל אפי' שושבינא האמין, אלו דבריו ז"ל. וכתב שכן דן לפני רבינו שמואל אחיו, ושכן הסכימו ועשו מעשה והתידו אשה. ואלו דאו דשב"א וריב"ש [סס' שע"ח] דברים אלו לא היו מקהו עליו קהוייתא טבא. ויען כי נדפס קצת בשיבוש הארכתי לבאר דבריו:

והנה לפ"ז דהך עובדא דדגלת מיירי ג"כ בשאין גופו וראשו שלם, א"כ גם בתר דמסיק הש"ס והוא דחזינהו בשעתיה דלבתר הכי מיתפח תפח, מיירי באופן הנ"ל דוקא, אבל אם ראשו שלם לפנינו לא נזכר בש"ס חששא זו, וניכר היטב אפי' שלא לאלתר, וה"נ עובדא דתרי ת"ח דחזינהו לאלתר ידוע הי' דמיירי כי האי גוני, וכן פסק להדי' הרא"ש ר"פ האשה שלום גבי ב' ת"ח דבגופו שלם לא בעינן לאלתר. אלא ממה שכתב שם בשם ר"י בעל תוס' מבואר דבשלם נמי בעינן לאלתר ורק סימנים לא צריכים דלא ניחוש לדדמי אבל לאלתר בעינן. ונ"ל לטעמייהו אזלי, דהתוס' [קט"ו ע"ב ד"ה וקאמרי וכו' פי'] חששו לר"ח דלא איפשטא איבעיא ולחומרא, וכתבו תוס' אין מצאנו ידינו ממעשים בכל יום שהתירו נשי הטבועים, ותירצו כשגופו שלם לא חיישינן לדדמי, וכמ"ש ר"ת, והרא"ש כתב שאין צורך לזה, דאין חשש בדדמי אלא אם העיד אחר שראה הטביעה, והמתירים ע"פ ע"א אשת הנטבעים כשלא ראה העד הטביעה דאז לא שייך בדדמי, ע"ש ובקרבן נתנאל. והנה קשה אדר"ת קושית הרי"ף ורמב"ן [שם] הא איפשטא איבעיא שפיר מעובדא דדגלת. מיהו לכאורה י"ל בעובדא דדגלת היה כל גופו שלם ולא שייך בדדמי, משא"כ עובדא דב' ת"ח. אך להרא"ש דס"ל בשכל גופו שלם אפי' לאלתר נמי לא בעי, א"כ ע"כ עובדא דדגלת דבעינן חזנהו בשעתיה, מיירי בשאין גופו שלם, ואפ"ה סגי לאלתר ולא בעי סימנין, והדרא קושיא הא איפשיטא איבעיא. ע"כ צ"ל שאני התם דלא ראו הטביעה משה"ה לא שייך בדדמי[טו]:

ונ"ל להביא ראיה ברורה לשיטת ר"ת מש"ס ר"פ יש בכור במתני' דקחשיב כי רוכלא יש בכור לנחלה ואינו בכור לכהן, ומינייהו יצא מחותך הבא אחריו בכור לנחלה ולא לכהן, וקשה אמאי שביק מסורס, ה"ל למימר יצא מחותך או מסורס וכבמתני' דפרק המפלת [כ"ח ע"א], וה"נ ה"ל למחשב אם יצא מסורס ויצאו רוב איבריו דרך מרגלותיו וחזר למעי אמו ואח"כ יצא אחיו הרי הוא השני בכור לנחלה ואינו בכור לכהן, שכבר נפטר הרחם ברוב איברי הראשון, דלא גרע ממחותך. וע"כ צריך לומר דהשני בכור לנחלה נמי לא הוה, אלא זה שיצא רובו בראשונה הוא בכור לנחלה. והשתא אי ס"ד דגופו בלא פרצוף פנים וחוטמו ופדחתו אין בו היכר, קשה הא בכור לנחלה ביכיר תליא רחמנא כמבואר שם. וע"כ [צריך] לומר דאה"נ דניכר היטב עי"ז, וא"כ הא דתנן אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם היינו בלי גוף שלם וכר"ת. ולהחולקים צריכים לדחוק ולומר אה"נ להס"ד דהש"ס צריכים לפרש כן, ומ"מ כרמסיק משום חומרא דאשת איש לא סגי ביכיר לחוד, ה"נ מדרבנן לא סגי בהיכר הגוף. ולפ"ז כשהגוף שלם וגם היכר בפדחת לחוד או חוטם לחוד, כבר ה"ל תרי רבנן וקליש ליה איסורא. ומ"מ נראים דברי ר"ת בש"ס, וכן דעת רוב המורים ממש, אע"פ שהרב"י [סי' י"ז] לא כ"כ, ועיין בתשו' שבהלקת מחוקק [שם סקנ"ה] בעובדא דארלא:

בכל זאת הא קמן מי יקל ראש בעובדא דידן דכל גופו כבר מיתפח תפח לפנינו, אע"ג דהיה ראשו שלם לפנינו, מ"מ כיון דאשתהי וגם ידע הטביעה אע"ג דלא ראה ממש קשה לסמוך על דברי צמח צדק לחלק בין ראה הטביעה לידע הטביעה, ע"ש סי' מ"ה דהוא בעצמו נראה לו דוחק, והכא

טו) ראה עוד להלן סי' ס"א ד"ה שוב.

הודפס מאתר אוצר החכמה

גרע טפי שראינו גם קודם שנודע להעד ר"א הרש מי הוא הנטבע מיד חשב בנפשו אין זה כי אם ר' ליב סעמנין, הרי שלבו אנסו לחשוב מחשבות ואומדנות לומר חבירו מת, מכ"ש כשיראה עוד קצת סימנין מוכיחים יאמוד בנפשו שזה הוא, ע"כ אין להתיר גם על זה:

ונעתיק עתה אל סי' כליו וט"ע. הנה פר"מ הכיר בט"ע את מלבושיו, וגם הי' בהם סימנים, בתי הנפש[טז] הי' ירוק, ומכנסים ירוק ככרתי נשחת הצבע, ומנעיל של נעלו היה נחשת מרובע. והנה סי' כליו סומק וחיוור הוה סי' גרוע כמבואר בש"ס [ק"כ ע"ב], והב"ח בתשו' סי' פ"ו צווח כי כרוכיא על תשובת מהר"ם פאדווא [סי' ל"ו] שסמך על סי' צבעי בגדים, ואפי' לצרף עם סימנין גרועים שבגופו כתב בפסקי מהרא"י סי' קס"א דלא מצרפין, והוכיח כן מהש"ס ויבואר לפנינו אי"ה. ואמנם ט"ע שבבגדו תלי' אי חיישינן בע"א דמלחמה לבדמי, א"כ לא מהני ט"ע דמר רק לרי"ף ורמב"ן דנפשטה איבעיא לקולא, אבל לר"ח ותוס' ורמב"ם ורוב הפוסקים לא יועיל ט"ע. איברא נראה ממ"ש רש"י [קט"ו ע"ב ד"ה וקאמרי] בעובדא דב' ת"ח שלא הכירו בט"ע משום שנשתנו במים, והרי לא נעלם מרש"י דמיא צמתי וכקושית תוס' [ד"ה וקאמרי], מזה נראה דס"ל לרש"י אי הי' ניכר היטב בט"ע לא שייך למיחש שיאמר בדמי, אך בודאי בלי ספק כל הנטבעים משתנים קצת ע"י טביעה כאשר יעיד החוש, ומ"מ שפיר אמרינן מיא צמתי, דעכ"פ אין הצורה נשחתת לגמרי שלא יוכר ע"י עיון הדק היטב, [מ"מ] חיישינן לבדמי, כיון שהצורה נשתנית במים כל שהוא ובעינן עיון היטב, חיישינן שלא יעיין כל צרכו ויאמר בדמי[יז], וא"כ תינח בט"ע שבגוף שנשתנה קצת על ידי המים ואמר בדמי, משא"כ ט"ע דבכליו שאינם עשויים להשתנות לא ניחוש לבדמי. והא דפשיט הש"ס מהאי גברא דטבע בדיגלת, ידוע היה להם שלא התיר ע"י ט"ע דמלבושיו. נמצא לרש"י היה מועיל ט"ע במלבושיו ולא ניחוש לבדמי, מ"מ התוס' [שם] לא סברו הכי. ובר מן כל דין חששא דשאלה להיכן אזלא, וסברת מהר"ל מפראג ותשובת הרב בית שמואל עליו [שם סקס"ט] ידועים ואין להאריך בהם:

והנה מה שנ"ל להפוך בשריותא דהעלובה הנ"ל, דידוע דהתוס' פרק האשה בתרא [ק"כ ע"ב ד"ה כליו] כתבו דלמסקנא לשנויא דחיורי וסומקי הדר ביה משנויא [קמא] ולא חיישינן לשאלה, וכ"כ הר"ן [ב"מ כ"ז ע"ב], אלא שהרב"י [סי' י"ז] כתב שרוב הפוסקים חולקים על זה. ובאמת טעמא בעי, דהרי באמת משמע בש"ס דהדר ביה. והנה סברת רבינו אלי' [שבפסקי מהרא"י סי' קס"א] לצרף סימני כלים עם שארי סימנים, ופסקי מהרא"י דחה מהש"ס דפריך אי חיישינן לשאלה מהיה הגט קשור בארנקי וטבעת, ואי איתא מאי פריך הא התם איכא נמי שמו ושמה, אע"כ אי חיישינן לשאלה לא ניחוש לצירוף מילתא אחריתי, אלו דבריו ז"ל. והאמנם מצד הסברא דברי רבינו אלי' נכונים, דמה"ת ליחוש לאתרמי כל כך שהשאיל כליו למי שהיה בו סימן אמצעי כמותו, וסברא זו כתב ג"כ בית שמואל[יח], וגם החכם צבי [סי' קל"ד] החזיק בעדה. אמנם הוכחת מהרא"י מהש"ס נראית נכונה דלא מצרפים:

ונ"ל לקיים דברי רבינו אלי' והוראתו נכונה, דודאי בתחלה כדבעי למיפשט [ב"מ שם] סימנין אי דאורייתא או דרבנן ונפקא מיניה להדר גט אשה בסימנין, ואתי למיפשט מאין מעידין אלא על פרצוף וכו' אע"פ שיש סימנין בגופו וכו', הו"מ למדחי כנ"ל שאני התם בגט דאיכא נמי שמו ושמה, והא דלא דחי הכי היינו טעמא דלחד לישנא בר"פ יש בכור [מ"ו ע"ב] מן התורה סגי בפדחת לחוד ומכ"ש בהוטם לחוד ומדרבנן הא דבעינן תרוייהו ואפ"ה אמרינן שאם אין שלשתן פרצוף פנים עם החוטם לא יועיל צירוף סי' גופו, ולפי הס"ד דמיירי בסימנין אמצעיים א"כ מבואר במתני' דאם יש לו היכר בפדחת או חוטם וגם סימן אמצעי לא יועיל, אע"ג דאיכא תרתי למעליותא מ"מ חיישינן לאתרמי כולי האי, הה"נ דלא מהדרי' גט אשה בסי' אע"פ שיש שם שמו ושמה. ודחי הש"ס גופו ארוך וגרע וכליו דחיישינן לשאלה, וע"כ לפי זו הדחיה צריכים לומר דחיישינן לשאלה אפי' עם צירוף פדחת או חוטם,

---

טז) הכונה כנראה לקשר [חגורה] החלוק והבגד, ראה המתרגם במו"ק י"ב ע"ב ברש"י ד"ה שירין, נושקי"א, ירש"י שבת ס"ב ע"א ד"ה מכבנת"א.

יז) וכ"כ ביתר ביאור להלן סי' נ"ח ד"ה ונ"ל דרש"י, סי' פ"ח ד"ה יזה, ובחי' יכמות קי"ד ע"ב ד"ה ובמרדכי.

יח) לא מצאנו, ויתכן שצ"ל: ב"ח (אולי הי' כתוב ב"ש) [סי' פ"א], וראה ב"ש סי' י"ז סקס"ט בשם מהר"ל.

הודפס מאתר אוצר החכמה

וא"כ הקשה אי הכי היה קשור בכיס וארנקי ניחוש לשאלה אע"פ דאיכא שמו ושמה יט). ובזה מיושב פסק הריטב"א כ) דאפי' בכלים דלא מושלי נמי חיישינן, וגם הש"ע סתר עצמו דגבי גט פסק דכלים דלא מושלי לא חיישינן, והכא סתים דחיישינן. והשתא א"ש הכל בעזה"י דהש"ס משני לא מושלי אינשי, משו"ה לא חיישינן היכי דאיכא נמי שמו ושמה, והה"נ כלים דלא מושלי ואיכא נמי פרצוף פנים בלא חוטם, אבל היכי דליכא תרתי למעליותא חיישינן נמי לכלי דלא מושלי. והשתא הוה ס"ל לרבינו אלי' דהש"ס חזר מזה ומשני כליו בחיורי וסומקי, אבל אי הוה סימן אמצעי למ"ד סימנין דאורייתא או ט"ע לדידן לא ניחוש לשאלה כיון דאיכא נמי צירוף פרצוף פנים בלא חוטם, וס"ל לר' אלי' דמסקנא הכי והכי הלכתא, כמ"ש תוס' [ד"ה כליו] דמסקנא כהך שינויא, וכמ"ש הר"ן [הנ"ל]. והשתא אין ראיה מכל הפוסקים דמייתי הרב"י דחיישינן לשאלה, דאינהו חיישי בלי צירוף סימן אחר שבגופו, אבל בצירוף סימן אחר שבגופו לא ניחוש דאתרמי כולי האי שהשאיל כליו למי שהיה לו גם סימן בגופו כיוצא בו ממש כא):

והשתא לפ"ז בנידון דידן שהיה למכ"ת ט"ע בכליו וגם סימן אמצעי בגופו לכל הפחות סי' החוטם שאמר ר"א הרש גלאזר מצטרפים להתיר האשה כב). אך כל זה לרי"ף ורמב"ן דס"ל דאיפשיטא איבעיא לקולא ולא חיישינן לבדדמי, וא"נ לשיטת רש"י דליכא למיחש בדדמי אלא בגופו שמשתנה קצת ע"י המים אבל בט"ע שבכליו לא שייך הא, א"כ אתתא דא שריא. משא"כ לאינך פוסקים דחיישינן בדדמי לעולם אפי' בלא שינוי כלל, לא אשכחנא היתרא עדיין:

ואומר אני דגם לדידהו אתתא שריא ע"י סימני כלים חיורי וסומקי, וכמו שסמך עצמו מהר"ם פאדוא [סי' ל"ו], וקו' הב"ח בתשו' סי' פ"ו הנ"ל ישבתי בחי' כג) על נכון בעזה"י, והוא בשנדקדק איזה דקדוקים בש"ס דקאמר בחיורי וסומקי, ולא משני בקיצור כליו בצבעא, ומה לשון חיורי וסומקי דנקט. תו יל"ד מיד לעיל כדמשני גופו ארוך וגוץ מ"ט אמר כליו חיישינן לשאלה ולא אמר נמי מיד כליו בחיורי וסומקי. תו קשיא לי טובא איך מתוקם כליו בחיורי וסומקי א"כ הא תו למה לי השתא סימנים גרועים ארוך וגוץ דגוף לא הוי סימן גרועים דכליו מבעיא, בשלמא אי סימנין לאו דאורייתא וסימני גופו היינו שומא וכדומה, אם כן הכי קאמר לא מבעיא סימני גופו דאיכא למיחש שמשתנים אחר מיתה, אלא אפי' סימני כליו נמי לא, ולהך לישנא נמי דכליו משום שאלה א"ש דגופו בסימן גרוע וכליו אפי' בסימנים יפים וט"ע משום שאלה, אלא להך לישנא בחיורי וסומקי קשה השתא ארוך וגוץ דגופו לא הוי סימן גרועים דכליו מיבעיא:

והנלע"ד בזה כך בשנקדים מ"ש והעלה להלכה מהרי"ט [ח"ב אה"ע סי' ל"ה] דלא חיישינן לשאלה בכל כליו, דכל כליו לא מושלי אינשי ויניח עצמו ערטלאי, וסברא נכונה וגדולה היא דמתני' מיירי סי' בקצת כליו אבל בכל כליו מהני. ואמנם קצת מהאחרונים כד) תפסו עליו דעכ"פ ניחוש לחליפין ומכירה שהחליף בגדיו עם אחר, וחששא זו כתב בחלקת מחוקק [סקמ"ב], אמנם הש"ס כתב בדקדוק חשש שאלה, ועיין שיטה מקובצת דב"מ [שם] בשם רמב"ן טעם דלא ניחוש גבי אבידה למכירה וחליפין ע"ש ב' טעמים, ומדהכא דוקא ה"נ גבי עגונה חשש שאלה דוקא הוא. וטעמא קאמינא דמ"ש אחרונים כה) חזקה מה שביד אדם הוא שלו ויהיו המלבושים של זה המלובש בהם המונח מת לפניגו, זה לא נ"ל

יט) ע"ע חי' יבמות ק"כ ע"ב ד"ה ובהנ"ל.

כ) ראה להלן סי' נ"ח בהערה שעל ד"ה וכן.

כא) וכ"כ להלן סי' נ"א ד"ה והנה בכתבי, ועצו"ש. וכ"כ בקיצור בחי' סוגי' סי' דאורייתא ב"מ כ"ז ע"א (נדפס בסו"ס חי' ב"מ ח"ב ירושלים - תנש"א) ד"ה ולפ"ז בדפשיט.

כב) מלשון מרן כאן ובסמוך נראה דבליכא חשש בדדמי אפשר לסמוך - להתיר האשה - על סברת רבינו אליהו, שהיא גם סברת הח"צ, כמ"ש לעיל סוד"ה והנה מה, (וראה לשון מרן להלן סי' נ"א ריש ד"ה ובלאה"נ), דמצרפינן סי' א' בכלי לסי' א' בגוף, אמנם להלן סי' נ"ד ד"ה ולפענ"ד ליישב, וח"ב סי' קמ"א ד"ה ולפע"ד ליישב, יישב מרן קו' מהרא"י על רבינו אליהו בארא"א, ומסיק שם ושם עפ"ז שגם רבנו אליהו וס' מתי"ת לא הקילו אלא בנתן סימנים בכל בגדיו העליונים וכדומה, אבל בסתם כלים מודים דלא מצרפינן אומדנות.

וכן שיטת החכם צבי חביאה מרן להלן בכמה תשובות דק כסניף לשאר היתרים, עיין להלן סי' נ"א שם, סוסי' נ"ז ד"ה ומ"מ, סוסי' נ"ח ד"ה וג"ל להביא, ח"ב סי' קל"ב ד"ה אמנם מה, וסי' ק"מ ד"ה ב' (בשם דעת גאונים). וראה עוד להלן סי' ס' ד"ה והנה, סי' ס"א ד"ה עכנלע"ד, ובנידון, סי' ס"ה ד"ה והוא, וסי' ע"ג ד"ה ונחזי.

כג) עיין חי' סוגי' הנ"ל (קס"ד ב') ד"ה ועד"ז ישבתי.

כד) עיין נו"ב קמא חאה"ע סי' ל"ב ד"ה ובמה.

כה) שו"ת נו"ב קמא חאה"ע סי' ל"ז, סי' מ"ג ד"ה אמנם לפמ"ש, וסי' נ"א ד"ה ועור אפילו.

הודפס מאתר אוצר החכמה

כלל, דאין למת חזקה זו[כז], שיצא נקי מנכסיו, והכלים הללו הם כההוא ארבא דאי מנצו עליה בי תרי יהבינן ליה למי דמייתי ראיה בעדים שהיתה של אבותיו מעולם [כב"ב ל"ד ע"ב][כז]. וזה ברור לפע"ד לענין דיני ממונות שהיו נותנים המלבושים לבני ר' ליב סעמניץ, אע"פ שאנו מסופקים בזה המת מי הוא, מ"מ בניו של ר' ליב סעמניץ יביאו עדים המכירים שהיו המלבושים של אביהם אוקמינן אחזקתם שעדיין הם של אביהם, ואם הלך לו למדינת הים יהיו כנכסי רטושים ונטושים, ומשום כן לא ניחוש לחליפין ומכירה כי לעולם הם בחזקת בעלים הראשונים, וליכא אלא חשש שאלה, והדרן להנ"ל דכל כליו לא מושלי אינשי ושבוק נפשיה שלוח ערטלאי:

ועתה אומר אני בטח נהי דצבעא הוא סימן גרוע שבגרועים, שמחתיכת בגד אחד נעשה כמה מלבושים, מ"מ היינו אם כל מלבושיו מצבע אחד, אבל שיהיה מלובש מלבוש אחד חיורי ומלבוש אחד סומקי זה הוא סימן אמצעי שיהיו שני הצבעים שוים בשני אנשים ואתרמי כולי האי, ומכ"ש כשאינם ממין אחד כמו בנידון שלפנינו שהלייבל הוא קארטץ והמכנסים דושעסטר וצבע הלייבל ירוק כחלמון ביצה וצבע המכנסים ככרתי משחת מראהו, וההזדמנות הלזה הוא קצת יקר, ולכל הפחות הוא סימן אמצעי. ועתה מיושב הכל בעזה"י דהש"ס לא הומ"ל גופו ארוך וגרץ וכליו בצבעא, דא"כ קשה כליו למה לי השתא סימן גרוע שבגוף לא [הוי] סימן גרוע שבכליו מיבעיא, ולא הו"מ לשנויי נמי בחיורי וסומקי, משום דהוה באמת סימן אמצעי ומהני, ע"כ הוצרך לומר חיישי' לשאלה. ולפי שלפ"ז הי' צריכים לומר שאין לו סימן אלא במקצת כליו, דבכולם לא חיישינן לשאלה, וזה קצת דוחק, ע"כ הדר ומסיק כליו בסומק וחיור, פי' לא שיהי' סי' כליו נקב בצד פלוני של בגד עליון וכדומה לא כן הוא, אלא הסימן הוא בצירוף כליו חיורי וסומקי שקצת מלבושיו חיורי וקצתם סומקי, ואין בהם סימן אחר, ונהי דסימן אמצעי מיהת הוה, מ"מ ניחוש לשאלה, אע"ג דבכל מלבושיו לא חיישינן לשאלה, מ"מ הא במקצת ניחוש לאתרמי שהיה לאידך ג"כ כלים סומקים כמוהו ואותם לא השאיל אלא אתרמי לנהרג הזה צבע כמוהו, ואינך חיורי השאיל לזה והניח עליו על עצמו כלי סומקי, נמצא שלא נשאר ערטלאי, ולזה חיישינן, כן נ"ל פי' הש"ס[כח]. ולפ"ז הרוחנו דעכ"פ אם יש כמה מיני צבעים חיורי וסומקי ואוכמי כמו בנידון דמהר"ם פאדוא לא חיישינן לשאלה והוה סימן טוב ואפשר סימן מובהק נמי הוה:

ואפשר בנידון שלפנינו אם נצרף לזה עוד סי' שנאל של נחושת מרובע ואדומה הוה כמו צבעים הרבה. ועוד כיון דבנידון דידן לא ניחוש לשאלה כמ"ש לעיל בדעת רבינו אלי' כיון דאיכא נמי סימן אמצעי בגופו, א"כ כד אזדא לה חשש שאלה ה"ל צבע דהרבה בגדים סימן אמצעי, ועם סימן אמצעי שבגופו ה"ל כסימן מובהק ממש לומר שאתרמי כולי האי. ועוד כיון שנתברר לנו שזה נפל למים והיה מלובש במלבושים אלו ממש, אם ניחוש שעלה בצד אחר והשאיל מלבושיו למי שהיה ליה גם כן חוטם כמוהו, וגם אותו נפל למים ונטבע, ויהיו אלו הבגדים מוחזקים להפיל בעליהם במים, זה רחוק קצת ולא יזדמן לאחד מאלף, ע"כ ה"ל כסימן מובהק גמור לפע"ד:

היוצא מדברינו אלו אחרי שנתברר לנו שהאשה ריזל אשת ר' ליב בר צבי מסעמניץ מחושבי ק"ק פאקש יצאה מאיסור א"א דאורייתא ע"פ עדות גוי מסל"ת שאין בו פקפוק כלל, ע"כ יהיה שריותא דהאי אתתא להוציא מחשש איסור דרבנן משאל"ס בנוי' על היסודות האלו, א' שקרוב לודאי שהיכר החוטם היה סימן מובהק ממש. ב' שהעד היה לו בו ט"ע והיה כל גופו וראשו שלם, דלדעת כמה פוסקים מועיל אפי' אשתהי כיון שלא ראה הטביעה ממש וגם לא ידע בירור הדבר. ואי נמי לא נסמוך על ט"ע הלז וגם על החוטם שיהיה סימן מובהק, מ"מ הא לאיסור דרבנן מועיל סימן אמצעי לכמה

כו) יש לומר כיון דהאי דבעודו חי היו בגדיו וכליו עמו, ואז היה לו בהם חזקה זו, א"כ גם עתה אף שמת מחזקינן שהם שלו. - שו"ת חמדת שלמה אה"ע סי' כ"ה אות ו', שו"ת אמרי אש אה"ע ריש סי' קי"א. ובשו"ת ברית יעקב אה"ע סי' י"ג ד"ה וראיתי, ציין שהנו"כ עצמו ביאר דבריו כן, עיין מהדו"ק סי' מ"ג ד"ה אמנם לפמ"ש, ובסי' נ"א ד"ה ועוד אפילו.

כז) וכ"כ להלן סי' נא סוד"ה אך, וע"ש. וע"ע להלן סי' פ' ד"ה בהא.

כח) וכ"כ בחי' סוגי' סימנין דאורייתא הנ"ל ד"ה והנלע"ד לומר, ולהלן סי' צ"ה ד"ה אך מה, ועעו"ש, וע"ע להלן סי' נ"א ד"ה אמנם בשארי, סי' ס"א ד"ה והנה ביבמות, סי' ס"ט ד"ה אמנם, סי' צ"ב ד"ה סי' בגדיו, ח"ב סי' קל"ה ד"ה כל זה, סי' קמ"ד ד"ה אמנם מה, וחי' יבמות ק"כ ע"ב ד"ה ואיבעית.

הודפס מאתר אוצר החכמה

פוסקים. ואפי' לא נסמוך גם על זה משום דעת החולקים, נצרף לזה ט"ע שבכלים ועוד סי' מכמה צבעים שבכלים, ולא ניחוש לשאלה כיון דאיכא סימן אמצעי בגוף וסימן אמצעי א'כט) ט"ע בכלים. ותשתרי אתתא לעלמא ובתנאי אם יסכים עמי רב מופלג אחד או מטעמים הנ"ל או מטעמים אחרים, ואם אפשר לפר"מ לעיין הדק היטב ולא ימנענו מזג גופו וחולשתו, ואז אם יישרו הדברים בעיניו די בכך יושיב ב"ד של שלשה להתיר האשה ריזל הנ"ל. ואמת טעם ישיבת ב"ד של שלשה שכ' רמ"א סי' י"ז סעי' ל"ט לא ידענא, וצדקו דברי החלקת מחוקק [סקע"ח], ואע"ג שהב"ש [סקקכ"ד] החזיק בעד רמ"א, היינו לקבל עדות בשלשה, אבל להתירה בשלשה לא ידענא, מ"מ הואיל ונפיק מפומיה דגברא רבא לא ישנה תפקידו[ל], ואז תהיה אתתא דא ריזל מותרת לכל גבר דיתצביין ולמטינא שיבא מכשורא:

הנלע"ד כתבתי וחתמתי שמי:

משהק"ם מפפד"מ

תשובה מט

שיל"ת, פ"ב יום א' כ"ג שבט תקס"ח לפ"ק.

שם האחד המיוחד בעדתו אליעזר אלקי אבי' יהיה בעזרתו ה"ת הרב המופלא באנשים חכם חרשים המאה"ג כש"ת מו"ה **לאזי** נ"י ראב"ד דק"ק אה"ו יע"א יצו ה' אתו את הברכה חיים עד העולם:

האירן אל עבר פני אותיותיו הנעימים מיום ד' דנא, הרבני ענותנותו הודיעני זריזותו לדבר מצוה להתיר האשה הנעצבת מכבלי העיגון, כי בנועם מכתבו זה השני יש בו די להתיר האשה בלי שום גמגום ופקפוק כאשר יבואר אי"ה, ולא נצרכה עתה אלא להוציא מלבו גודל תמיהתו על מכתבי באשר לא סמכתי להתיר על גביית העדות אשר הגיעני משם מפני שלא היה מקויים, והיה נראה לי דתליא באשלי רברבי ונפלין ברברבתא, והייתי בעיני פר"מ כמתמיה, עד שכתב בחפשו באמתחת ספריו ולא מצא מי שחשש לזה, וכדי שלא תהיה תורה שלימה שלנו כשיחה בטלה ח"ו אמרתי כגון דא צריך לאודועי כי תורה היא וכדאי היא לברר הלכותיה כשמלה כיד ה' הטובה וכל הרוצה להשיב יבוא וישיב ואם אלי יגיעו הדברים נתנו להשיבן בעז"ה:

ראשון תחלה אומר דעת הסוברים שאין סומכין על שטר שכתוב בו פלוני בן פלוני מת בלי מקום, הוא יש מפרשים דמייתי רמב"ן ביבמות [קכ"ב ע"ב] ומביאו ר"ן פ' מי שאחזו [ע"א ע"א] דף קע"ח ע"א והוא דעת מרדכי הארוך שהביא ישי"ש פ"ג דיבמות סי' י"ג דמדייק שצריכים שיכירו שהוא כתבו של יוסף, והרשב"א ס"ל בדעת הרמב"ם דבעי מקום כמ"ש ה"ה בשמו סוף פי"ג מגירושין [הכ"ח]. והנה הטור סי' י"ז כתב הואיל והרי"ף והרא"ש לא הכריעו שלהי יבמות בהירושלמי אי סומכין על שטר שמת פלוני ש"מ דעתו להחמיר, והנה הקושיא מפורסמת הא הכריעו ר"פ מי שאחזו וכ' לעדות אשה מועיל מפי כתבם. ועל זה תירץ הגאון מהר"ם אביו של הש"ך ז"ל בתשובה שבספר חלקת מחוקק [שם סקכ"א] שדעת הטור דבשלהי יבמות מירי בלא קיום, ומשו"ה ס"ל שדעת הרי"ף והרא"ש להחמיר יע"ש. וכן הדעת נוטה קצת דידוע דהרא"ש והמרדכי שניהם היו מתלמידי מהר"ם מר"ב, וממש על הרוב נמשכים לדעת אחד, וכיון שמצינו להדיא דמרדכי ארוך בעי קיום מסתמא גם דעת הרא"ש כן:

אמנם בעל ספר חלקת מחוקק בתשובתו שם פליג על מהר"ם כ"ץ הנ"ל במה שהפריז על המדה לומר דמי שמתיר בלא קיום הוא בכלל רבים חללים הפילה, והעלה הוא ז"ל דעכ"פ במקום חשש עיגון יש לסמוך אשטר בלא קיום, ושפתיו ברור מללו דהא כל עצמינו לא חששנו לזיוף אלא משום אחד מחמשה נשים שהם חמותה צרתה ויבמתה וכו', והא ק"ל בשעת הסכנה סמכינן אבת קול ולא חיישינן לצרה [יבמות קכ"ב ע"א], א"כ ה"נ במקום עיגון לא חיישינן להנ"ל, והלכה זו העלה בית שמואל ס"ק כ"ט יע"ש:

והנה מכתלי כתבו פר"מ יש להבין דס"ל דכל הפוסקים מירי במצא כתוב בשטר בלי שום חתימת שם אדם תחתיו, אבל אם חתם תחתיו שם אדם בעולם לא חיישינן כלל למזויף, ומכ"ש בחתום מב"ד רבנין מובהקים דפקיעי שמייהו. הנה האמת בלי ספק דאיהו פר"מ יחיה וסיעת מרחמוהי בי דינא רבא דעמו רבנין מובהקים הם ומופלגי תורה,

כט) צ"ל: או.

ל) ראה עוד להלן ח"ב סי' ק"ל מד"ה אמנם, ואילך.

הודפס מאתר אוצר החכמה

אחד לאחד יד), ואם יסכים עוד רב אחד מופלג בתורה לימטינהו שיבא מכשורו:

אך לפע"ד מעלתו קיצר בדבריו מחמת בהלה כניכר מתוך מכתביו, כי לע"ד אעפ"י שלא הי' אפשר להכיר בט"ע בפרצוף פנים עם החוטם כי נתתכו ונחבל בפניו, מ"מ לדעתי היו בני העיר מכירין בט"ע בנין כל גופו, ולדעת ר"ת יש להתיר ע"י בלי שום פקפוק, ויען כי זכינו לדבריו בספר הישר שנדפס עתה, ובתשו' א' טו) הארכתי אחר שהגהתי הטעות וברורתי דבריו, א"כ יש כאן עמוד חזק לישען עליו:

ועוד זאת בסוף מכתבו הזכיר שנמצא הרוצח והודה, ומסתמא הזכיר שמו באופן שנודע שזהו הנהרג בעל של אשה זו, ויעיין מהרי"ק שרש קכ"א ד"ה אמנם וכו' דעדיף ממסל"ת, וא"כ יש להתיר להדיא בצירוף כל הנ"ל, יושיב ב"ד של ג' ויתיר האשה להתנסבא לכל גבר דיתתצביין:

הנלע"ד כתבתי וחתמתי שמי א"נ לנצח:

משה"ק **סופר** מפפד"מ

תשובה נח

תיתי שלמא רבא משמיא לי"נ הרב המאה"ג הותיק המפורסם כקש"ת מהו' **אברהם** נ"י אב"ד ור"מ דק"ק קמאהרן יע"א:

מכתבו הנעים הגיעני ביום שמחת תורה, וכה אמר מעלתו, גופא דעובדא באיש ואשתו מבני קהלתו עברו מעברה לעבור נהר ואגע דאנע, ועל המעברות עוד בני אדם ובהמה רבה, ויהי בעברם נפל האיש למים ולא ראוהו עוד, ואמרה האשה שיש לה בו סי' ב' כתמי עדשים אחד בעגבותיו ואחד בצלעותיו, וגם המפתח הארגז של סחורה היה אתו עמו בנפלו למים, ויהי ט' ימים אח"ז נמצא איש אחד בנהר סמוך לעירו כמו מיל חבול ופצע בפניו, באופן שלא היה להם בו שום ט"ע, אך הקברנים מצאו בו אותן כתמי עדשים במקומות ההמה שאמרה האשה, וגם המפתח של הארגז נמצא אתו עמו, וגם היה להם היכר בטלית קטן עם ציצית שהיה מלובש. ומעלתו נ"י חתר למצוא היתר, וכל ספרי צדיקים היו פתוחים לפניו, והאריך קצת למעניתו, וביקש ממני לעיין גם אנכי למצוא היתר להעלובה הנ"ל:

ואני טרם אחלה לדבר, צריכים לעיין אי קיימא הך אתתא בספק איסור דאורייתא או דרבנן, אח"כ נעיין מה יהיה עליה מסימני גופו מב' כתמי עדשים, ואח"כ מסימני כליו מפתח וטלית קטן, וה' אלקים יעזור לי ויתמכני, ומכל מכשול וטעות יצילני, ועל האמת יעמידני:

הנה לכאורה מבואר מאוד דמים שאל"ס איסורא דרבנן בעלמא הוא דמשום כן אי נשאת לא תצא [יבמות קכ"א ע"ב], וא"כ כל ספק שיולד אח"כ יש לנטות ולהקל, ובלא"ה בעיגונא דאתתא כח דהתירא עדיף. אך כל זה אי שהה שיעור יציאת נפש, דבמים שיש להם סוף כה"ג שרי אפי' לכתחילה [שם ע"א], ובאין להם סוף רבנן חשו שמא עלה ממים במקום אחר נגד הרוב, כמ"ש תוס' ספ"ק דב"מ [כ' ע"ב] ד"ה איסורא מממונא, וביבמות קכ"א ע"א ד"ה ולא היא, וע"ש ע"ב ד"ה אין מזכירין וכו'. אך אם לא שהו בכדי יציאת הנפש, כתב בתשו' המיוחסת סי' קכ"ח להדיא דהוה ספיקא דאורייתא א), כספינה שנשברה בים שנותנין חומרי חיים וחומרי מתים, והביאו הב"י סימן י"ז סל"ה, ורמ"א בהג"ה שם סעי' ל"ד, ויעיין שם בב"ש ס"ק ק"ה. והנה בדברי מעלתו לא נזכר מזה כלל ששהו עליו בכדי יציאת הנפש:

ועוד נ"ל כיון שלא נזכר כלל בדבר השאלה מי המעיד בנפילת המים, משמע בודאי שלא הועד עליו אלא מהאשה בעצמה שהיתה עמו על המעבורת, ואנשים אחרים אפשר שהיו א"נ ב) ולא הסיחו לפי תומם, וא"כ אפי' אמרה להדיא ששהתה בשיעור יציאת הנפש, נ"ל דלא מהימנת משום דאמרה

ד"ה אך יען, וסי' קמ"ג ד"ה אמנם מה. וראה עוד עד"ז בכה"ג שיש ט"ע בגופו, להלן סי' ס' ד"ה והנה, וש"נ.

יד) עיין לעיל סי' מ"ח בהערה שעל ד"ה והשתא לפ"ז.

טו) עיין לעיל סי' נ"ו מד"ה ויען, וראה הערה שם בריש ד"ה הנה דעת.

א) וכ"כ עוד בסמוך ד"ה ואמנם, וכ"כ (בדעת תשו' מיוחסת הנז') להלן סי' ס"א (בהעתק חי' סוגי') ד"ה אמנם בתשו', ובסי' ס"ה סוד"ה והנה נתזור. (וראה עוד לעיל שם, ולעיל מיניה ד"ה ומ"מ). ברם בסי' ס"א הנ"ל ד"ה והנה פלוגתת, כתב בדעתו דבמים שאל"ס לא בעינן שיהוי כדי י"נ מן התורה. וראה עוד לשון מרן לעיל סי' מ"ח ד"ה ראשון, ולהלן סי' ס' ד"ה אמנם.

ב) אינם נימולים.

הודפס מאתר אוצר החכמה

בדדמי, דמים כמלחמה דמי, וטעתה בשיעור יציאת הנפש. ואע"ג דע"א במלחמה אי מהימן או לא הוא איבעיא דלא איפשטא ביבמות קט"ו ע"א, ופסקו הרי"ף לקולא, והתם מדמים מים למלחמה, היינו ע"א דעלמא משום דאיפשטין דלא אמר בדדמי וגם אינו משקר, (ועיין מ"ש פני יהושע בקידושין ס"ג ע"ב), אבל אשה עצמה דאמרה בדדמי ולא מהימנית במלחמה ה"ה דלא מהימנית במים היכי דשייך בדדמי[ג], והכא איכא למטעי בשיעורא דיציאת הנפש:

גם שהדבר פשוט בעיני דשייך בדדמי בכה"ג, עוד אביא ראיה על זה, דהא בס"ד דש"ס התם אמר והא מים כמלחמה דמי, וקתני השיא רבי את נשותיהם, ולכאורה נראה דהפשטן הזה טעה בדרב אשי לקמן קכ"א ע"א דצורבא מרבנן קלא אית ליה ולא שייך דין מים שאל"ס, ודחה הש"ס ותסברא משאל"ס נינהו כמסקנא דלקמן ל"ש צורבא מרבנן ל"ש איניש אחריני ודיעבד אין לכתחילה לא. מ"מ צריך להבין כיון דלדעת הפשטן ליכא כאן משום משאל"ס, א"כ מה בדדמי שייך כיון שראוהו נפל למים הרי אשתו מותרת. אע"כ צ"ל דשייך דמיון בשיעור יציאת הנפש. בוודאי לשיטת ריי"ף עפ"י פי' של מלחמות ה' שם דע"א אינו אומר בדדמי אלא דחשדינן שמשקר, ורק האשה דדייקא היא תאמר בדדמי, נ"ל דהפשטן הכי קאמר דלמא אמת הוא שנפל למים ומיד יצאו הת"ח והני נשי שקרי נינהו ואיתתא דידהו לא דייקי כיון שתשמע שנפלו למים תאמר בדדמי, וכה"ג כתב רמב"ן שם, א"כ לא מוכח מידי טועים בדמיון השיעור. מ"מ לשיטת הרז"ה והראב"ד שם דקאי אהעד ולא אהאשה, וכן ס"ל לתוס' שם כמשמע מפירושם ד"ה וקאמרי סימנים וכו' ע"ש וק"ל, אם כן מוכח כמ"ש[ד]. ואפשר דבפירוש הש"ס גם הרמב"ן מודה, כי פי' הנ"ל הוא דוחק:

עוד נ"ל ראיה ברורה לזה, דהא כתבו האחרונים[ה] דלמ"ד נמי סימנים דרבנן ולא יועילו באיסורא, מ"מ באיסורא דרבנן מועיל דהם אמרו והם אמרו:

והנודע ביהודה [מהדו"ק אה"ע סי' מ"ג] הביא ראיה מתשובת הרא"ש כלל ב' סימן ט"ז שהקשה אהרמב"ם [ה' כלאים פ"ט ה"ח] דפסק דליכא בכלאים דהנהגה אלא בטהורה עם טמאה דומיא דלא תחרוש בשור וחמור דקרא, אבל ב' מיני טהורים או טמאים ליכא אלא אי' דרבנן, והקשה הרא"ש מש"ס דחולין ע"ט ע"א דקאמר ש"מ ס"ל לר' אבא אין חוששין לזרע האב וסימנין דאורייתא, והשתא להרמב"ם אי נמי סי' דרבנן מ"מ שפיר סמך ר' אבא אסימני פרידות דב' מינים טמאים נינהו, ואע"כ דלא כהרמב"ם. א"כ מוכח מהרא"ש כיון דלא תירץ קושייתו דס"ל דסי' דרבנן לא יועילו אלא בממון משום הפקר ב"ד אבל באיסור כלל לא, ש"מ דפשיטא להרא"ש שאין זה שום סברא, אלו דברי נודע ביהודה:

ואני הוספתי לומר דודאי לא יחלוק הרמב"ם על זאת הסברא, אלא דהוה ס"ל בפירוש הש"ס דחולין דלא כפירש"י שם, אלא ה"פ אא"ב סימנין דאורייתא והמרביע ב' פרידות דלא שוו בסימן לוקין דברי לנו דשני מינין הם, א"כ בהנהגה דרבנן נמי צריכים לבדוק כיון דאיכא למיקם עלה דמלתא ע"י סימנים, אבל אי נימא סימנין לאו דאורייתא ואין לוקין על היכר סי' בהרבעה, ש"מ אפילו רוב לא הוה דאל"ה הוה לוקין, א"כ בהנהגה דרבנן מה צורך לעיין בהנך דדמי, אפי' לא ידמו בסי' מה בכך ספיקא דרבנן דליכא למיקם עלי' הוא:

ויש קצת הוכחה לזה הפירוש ממ"ש רשב"א שם דש"מ אין חוששין לזרע האב דקאמר הש"ס התם, רוצה שמע מיניה מספקא ליה אי חוששין או לא ע"ש, וקשה א"כ איך מוכח סימנין דאורייתא, דלמא סימנין לאו דאורייתא למסמך עלייהו אלא ספיקא בעלמא משוו, וכיון דמספקא ליה אי חוששין לזרע האב ה"ל ס"ס ומשו"ה סמיך אסימנין. אע"כ ההוכחה בש"ס היא כהיפוך דא"כ למה צריך היכר סי' כלל כיון שהוא ספק ספיקא לרשב"א ולרמב"ם ספק דרבנן[ו]. ומשו"ה לא חשש הרמב"ם לקושית

ג) הנה לפי דברי קהלת יעקב [סי' י"ד סל"ג] זה אינו, דגבי מים אשה עצמה עדיפא דאף אי עד אחד אינו נאמן מ"מ אשה עצמה בודאי מהימנא, דמים דמי למלחמה קטנה דנאמנת, כמ"ש לקמן סנ"ד, והטעם כמ"ש התוס' (יבמות קי"ד ע"ב בד"ה וימנין) משום דאינה יראה וממתנת עד שתראה היטב אם מת. וממילא דלא שייך בזה הראיות שהביא הח"ס הנ"ל מס"ד דש"ס התם ומדברי התוס' שם, דהתם השיא רבי ע"פ נשים דעלמא, ואיניש דעלמא גרע טפי, כמ"ש הרשב"א שהביא קהלת יעקב הנ"ל - פתחי תשובה סי' י"ז ס"ק קל"ח

ד) וכ"כ לעיל סי' מ"ח ד"ה וראשון, וש"נ.

ה) שו"ת פנ"י ח"א סוסי' ז' וח"ב סי' ס', שו"ת פנים מאירות ח"ג סי' ב', ונו"ב מהדו"ק אה"ע סוסי' כ"ט, וסי' מ"ג הנד' בסמוך. וראה עוד פ"ת סי' י"ד סקצ"ט.

ו) וכ"כ לעיל סי' נ"א ד"ה וקצת, ומבואר יותר בחי' סוגי'

הרא"ש. ולעולם בגופיה דמלתא כ"ע מודים דלמ"ד סימן דרבנן מ"מ באיסורא דרבנן סגי בסימן אמצעי אעפ"י שאינו מובהק[ז]. וזה הוא דלא כמ"ש התומים סי' ס"ה ססקי"ב וע"ש:

ואחרי ההנחה הזאת צ"ע במ"ש תוס' ביבמות קט"ו ע"ב ד"ה וקאמרי סימנים ואי סימנים לאו דאורייתא מיירי הכא בסימנים מובהקים וכו', וקשה הא במים שאל"ס קיימינן דליכא רק איסורא דרבנן, ומועיל אפי' סימן שאינו מובהק דרבנן. אע"כ כנ"ל כיון דהשתא קיימי' דע"א אומר בדדמי וחיישינן שטעה בשיעורא דיציאת הנפש ה"ל ספק דאורייתא ובעי' סי' דאורייתא וא"ש[ח]:

נמצא לפ"ז בנ"ד ה"ל ספיקא דאורייתא[ט], כך היה נ"ל לכאורה. והאמת כי בישו"ש פי"ד דיבמות סימן ז' משמע קצת דלא שייך בדדמי בשיעור יציאת הנפש. אבל מה אעשה וראיות ברורות יתנו עידיהן ויצדקו[י]:

ואמנם בכל זאת נ"ל דליכא אלא חששא דרבנן בעלמא, דהרי מעיקרא מטעם רוב אתאינן עלה, רצוני לומר דבשהה עד שיעור יציאת הנפש אכתי לא שרי מדאורייתא אלא מטעם רוב שאינם עולים משם, ומשו"ה כי לא שהו עליו באותו השיעור ה"ל ספק שקול וה"ל איסורא דאורייתא, וא"כ כי איכא רובא אחריתי אעפ"י שלא שהה שיעור הנ"ל מ"מ ה"ל דרבנן, דמה לי הך רובא או הך רובא.

והנה נלע"ד דכל זה היה בימיהם דהיה שייך לומר ב' חששות, או שהמים הובילוהו מרחוק לנוד וא"א שיודע הדבר לבני ביתו, ומכ"ש בים דגלי אשפילוהו כביבמות קכ"א ע"א, או שע"י החבלה נחסר ממנו אבר ובוש לחזור אל ביתו, כעובדא דגברא חרוכא דשדי פיסת ידא ביבמות קט"ו ע"א, וכהפוסקים כרבא שם:

והנה בנ"ד בים לא טבע דנימא גלי אשפילוהו והובילוהו מעבר לנהר גוזן וכה"ג, ורק חשש ששט ע"י שיבולת הנהר אל מקום פלוני אלמוני. וידוע שלע"ע נשתנו הזמנים בענין זה ממה שהיה בימיהם, שעתה קביע בי דואר במתא בכל המדינות הידועות, ואפי' מארצות תוגרמה מגיע הכתב אלינו בזמן קצר מאוד, ואלו היה עולה מהמים בכל מקום שהוא היה מוריע לביתו ע"י איגרת, ואו הי' מפקיע הקול אפי' ע"י מגיד חדשות שקורין צייטונג. והנה ביבמות קכ"א ע"א בעי רב אשי למימר דצורבא דאית ליה קלא שריא אפי' לכתחילה במשאל"ס, ואע"ג דלית הלכתא כוותיה בהא, היינו להתיר לכתחילה, ועוד אפשר דלא נתפשט הקול בכל מקום, אבל השתא בזמנינו א"א שלא יתפשט הקול ע"י ב"ד דקביע, א"כ לכ"ע בדיעבד עכ"פ אם נישאת לא תצא, ולכתחילה נמי ליכא אלא איסורא דרבנן[יא]:

ובן חשש השני שמא מחמת כיסופא ערק ואזל לעלמא, גם זה נשתנו הזמנים דברי לנו אפי'

שצויין שם, ע"ש. וע"ע לעיל סי' מ"ח ד"ה אך.

ז) עיין לעיל שם סוד"ה אך, וש"נ.

ח) וכ"כ לעיל סי' מ"ח ד"ה ראשון.

ט) אף לפי דעתו ז"ל דשייך בדדמי בכה"ג גם לגבי אשה עצמה, אכתי לא הוה סד"א, דהרי כל עיקר חשש בדדמי הוא רק חומרא דרבנן, כמו שנראה מלשון הרמב"ם פ"ז מהל' נחלות [ה"ג] והובא בש"ע ח"מ סי' רפ"ד ס"ד, וכ"כ הב"ש לקמן סמ"ת ס"ק קמ"ג, (וכ"כ במה"צ ס"ק קל"ב, וביאר שם דאין סתירה לזה מהא דתצא בדיעבד, משום דהוא מיעוט דשכיח, ועוד טעמים ע"ש). ובפרט הכא בנדון השאלה שלא ידענו כלל שנפל למים כ"א מפי האשה עצמה, הוה כמו החזיקה היא מלחמה בעולם, דפסק הרמב"ם וש"ע לקמן סמ"ט דאם נשאת לא תצא, א"כ פשיטא דגם לכתחלה הא דלא תנשא אינו אלא חומרא דרבנן ולא ס' דאורייתא. ולכאורה י"ל דשאני הכא דאף אם האמת כדברי האשה אכתי איכא מיעוט נמלטים ובהצטרף מיעוט דבדדמי הוה פלגא, וכמ"ש הרשב"א והר"ן בחולין פא"ט דף ס"ג בהא דאין לוקחין ביצים מן הנכרים, וא"כ שפיר קאמר מר דהוה ספיקא דאורייתא. אמנם קשה על זה ממ"ש הוא ז"ל עצמו בתשובה [להלן] סי' צ' ע"ש [ד"ה ולהתלמד - ועוד] ודוק. - פתחי תשובה שם ס"ק קל"ח. ועיין להלן סי' פ"ח סוד"ה אמנם ר"ח, דנקט מרן אליבא דהרא"ש דחששא דבדדמי לאו חששא דאורייתא.

י) בעיקר דבר זה דפשיטא ליה להגאון ז"ל דשייך בדדמי בשיעור יציאת נפש, לכאורה לא משמע כן מהרא"ש ז"ל ביבמות שם, במה שהקשה על הראב"ד וכתב וז"ל ואינו נ"ל ראיה דמים שיש להם סוף ל"ד למלחמה, דלא שייך למימר בהו בדדמי, כיון דעומד ורואה כל סביבות המים ושהה כדי שת"נ ודאי מת עכ"ל, ואם כדבריו דשייך טעות בהשיעור אין חילוק בין יש להם סוף לאל"ס, אלא ודאי כדעת רש"ל דלא שייך בדדמי בכה"ג. (וע"ש עוד בר"ס מ"ח שהזכיר ג"כ מענין זה דשייך בדדמי בשיעור י"נ, ומשמעות לשונו שם שביטל דעתו מפני דעת רש"ל. ואותה התשובה השיב באחרונה). ולבד זה נראה לע"ד דכל עיקר חקירה שלו לא שייך אלא לפ"ד מהרי"ט שהובא לעיל ס"ק קל"ד דשיעור שת"נ הוא כשיעור שב"א משערים, ומיירי שהאשה או העד אמרו סתם ששהו עליו בכדי שא"א לו לחיות במים, אמנם לפ"ד הרי"ב"ש שהובא שם דהשיעור הוא ג' שעות, או לפ"ד מהרי"ט בתירוץ קמא שהובא שם דהוא שעות קטנות, א"כ כיון דהאשה או העד אומרים לפנינו ששהו עליו שיעור ג' שעות גדולות או קטנות, ל"ש לומר שטעו בשיעור י"נ, דהרי שיעור י"נ לא הם משערים רק אנו משערים זה. והא ודאי דאין זה ענין למה שאמרו פ"ק דפסחים לר"י אדם טועה ג' שעות, דהא כתב מהרש"ל שם דבהמשך הזמן לא חיישינן שיטעו כו' ע"ש, וצ"ע - פתחי תשובה שם.

יא) עיין לעיל סי' מ"ח ד"ה ובאמת. ובהערה שם.

אי נשברו כל איבריו היה בא או מודיע לבני ביתו, ולא היה בזה שום כיסופא. וגדולה מזה כתב רש"י בכתובות כ"ב ע"ב [ד"ה באומרת] גבי ב' אומרים מת וב' אומרים לא מת ונישאת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי לא תצא, פי' ברי לי שאם היה קיים היה בא, וע"כ צ"ל שברי לה שאם נמי יהיה מחוסר אברים במקום שהוא מ"מ ברי לה לפי טבעו ומהותו שהיה בא. והר"ן נמי דפליג התם וכתב אפירש"י שאינו מחוור שאין זה ברי דכיון שאינה יודעת בבירור אכתי באשם תלוי קאי, היינו התם דאיכא עכ"פ ב' שאומרים לא מת ואין נכחישם עפ"י ברי כזה, ועוד דאית לן לאוקמי גברא בחזקת חי, דאפי' רוב חולים לחיים [קידושין ע"א ע"ב], אבל הכא שנפל למים לפנינו ונותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים והוה ספק שקול מיהת, וכיון שברי לכולנו שבזה"ז אלו היה קיים היה בא ולא היה נמנע מחמת כיסופא לכל הפחות היה מודיע הדבר בכתב לבני ביתו, ונהי דמ"מ יש לתת סיבות המונעות מכל הנ"ל וא"א להתיר האשה בכך, מ"מ אותן הסיבות אינן אלא מיעוט, ואי נמי נניח דהוה מיעוט המצוי מ"מ רובא לאו הכי הוא. ומצורף לזה דהא עכ"פ נודע לנו בברור לפי טבע הענין דבשעת מעשה לא זו משם זמן רב וחפשו הספנים חפש מחופש להוציא ולא עלה בידם, כ[פ]י דרכם עתה בזמנינו, וה"ל כאלו נודע לנו בברור ששהו כדי יציאת הנפש[יב]. וצירוף כל הסברות הנ"ל מועילות לפע"ד להוציא האשה עכ"פ מחשש איסורא דאורייתא, וליכא אלא איסורא דרבנן. וגדולה מזו במרדכי דסוף יבמות סי' צ"ב תשובת מהר"א מורדו"ן שרצו הגאונים להתיר אשה במשאל"ס באומדנות, ונסתייעו מסברא רב אשי בצורבא מרבנן, ונהי דפליגי התם, היינו להתיר לכתחילה דרבנן החמירו ע"ש, אבל מן התורה שרי בוודאי כנלפע"ד ברור בעזה"י:

ועתה נבוא אל השני' לדון בסימני גופו, ב' כתמי עדשים בעקבותיו[יג] ובצלעותיו, יש בכאן לדון על ג' דברים, א' אסי' עדשים גופיה, ב' מקום עמידתם, ג' אמנין וכיוון המקום ביחד:

והנה בדבריו לא הזכיר כלל שראתה האשה העדשים והכירתם בט"ע שהם הם אותם שהי' בבעלה. דודאי שייך ט"ע בסימן גופיה, דאי ס"ד כל שאמרה סתם יש לו סי' פלוני ופלוני מהני, א"כ מה קאמר [שם ק"כ ע"א] שומא עשויה להשתנות אחר מיתה, מה שינויי שייך כאן כיון שמצאו השומא שהזכירה האשה סגיא, אע"כ כיון דודאי לכ"ע שומא מצויה בבן גילו להך לישנא לכ"ע, ולאידך לישנא לרבנן, א"כ צריכה לעיין בהשומא בעינה ותכירנה בט"ע אם זו היא השומא בעצמה שהיה בבעלה, או שהעדים עכ"פ יספרו לה צורת השומא וטבעה, והיא תכיר מהנך הדברים שהיא היא, וכיון שעשויה להשתנות אחר מיתה א"א לשפוט עלי'. וזה נ"ל פירוש הא"ז שהביא תה"ד סי' רל"ט דפתח בסי' וסיים בט"ע, ודחק בתה"ד, ולפי הנ"ל י"ל דר"ל ט"ע של הסימן:

וזה נ"ל נמי כוונת רש"י דחולין ע"ט ע"ב גבי פרידות דקאמר וסימנין דאורייתא ופרש"י סימנין דמהדרין אבידה בסימנין, ובחי' ר"ן הקשה בשם רמב"ן מה ענין אבידה לכאן התם חוששין לרמאי דמחזי חזי ואמר וזה לא שייך הכא בפרידות. ולכן פירש הוא ז"ל בפשיטות דהני סימני דפרידות דאודנא וגנובתיה וקלא סימנין דאורייתא נינהי כדלעיל פא"ט [ס"ד ע"א] גבי סימני ביצים. ולפענ"ד א"א לפרש כן דא"כ לעיל מיניה דאכתי לא פשיטא להש"ס דסימנין דאורייתא, אהא דקאמר התם דלא ידעינן מינה דאימא מה ניהו, פריך בפשיטות ולבדוק בסימנין דאמר אביי וכו' ואמר ר"פ וכו', ולא מייתי הא דר' אבא כלל, וקשה מאי פסקא דלמא הני סימנים לאו דאורייתא נינהו, ומה לו לדחוק בשינויא דחיקא באלמות וגדמות. אע"כ פשיטא להש"ס דהני סי' הילכתא גמירי להו מן התורה. אלא דבכלל איבעיא סימנין אי דאורייתא או לא יש ג' ספיקות, א' אי ניחוש לרמאי דמחזי חזי ואמר. ב' לאתרמי סימן כסימן כיון שהוא סי' אמצעי. ג' דעכ"פ בעי היכר וט"ע שזהו דומה ממש לאותו סימן שהוא נותן באבידה כי אולי יטעה בדמיונו בזה, והכא בפרידות אה"נ דרמאי ואתרמאי לא שייך, וליכא למפשט מזה לאבידה כלל:

ובודאי בהנך דסי' אודנא וגנובתא ניכר היטב לעין כל לא שייך נמי טעות בט"ע, אבל אם אי אפשר לברוק באוזן וזנב כגון בגדמת, וצריך לבדוק בט"ע דקלא אי צניף או לא, ולפעמים נמי היא אלמת קצת, וצריך עיונא רבא, ואפ"ה אמר ר' אבא לשמעיה עיין בהנך דדמיין להדדי, משמע אפילו אי בעי עיונא נמי יסמוך על ט"ע שיש לו

יב) וכ"כ להלן סי' ס"ה ד"ה ועוד נ"ל, ושם מבואר יותר, ע"ש, ושו"נ.

יג) צ"ל: בעגבותיו, וכבריש התשובה.

בהנהי סימנין ולא חשש לטעות בדמיון, א"כ מוכח מזה עכ"פ דסימנין דאורייתא לענין זה היכי דלא שייך חשש אחר דרמאי ואתרמאי, וא"ש הא דפריך לעיל לבדוק בסימנין ולא הו"מ לשנויי סימן לאו דאורייתא, דסימני פרידות קים להו דדאורייתא נינהו, ואי משום היכר הסימן בט"ע, מה [טעות] ט"ע שייך אי לא הוה מוקמי' באלמת וגדמת, משו"ה משני באלמת וגדמת:

ובנ"ד שלא ראתה הכתמים ולא סיפרה תוארם שניכרים בט"ע רק כתמי עדשים סתם, נ"ל דאפילו להרמב"ם דמשמע לי' דס"ל סימנים דאורייתא, כמבואר בדבריו בפ"ז מהל' נחלות [ה"ג] ופי"ג מגזילה ואבידה, ורק משום חומרא דא"א מחמרינן, ובמקום אחר הארכתי ליישב כל פסקיו בעזה"י בענין זה[יד], וא"כ זה"ל[טו] רק דרבנן בעלמא לא נחמיר בסימן אמצעי. מ"מ הני כתמי עדשים דשכיחי טובא בהרבה בני אדם אפילו סימן אמצעי לא הוה אלא כארוך וגוץ, וכמ"ש בתשו' הרא"ש [כלל נ"א סי' א'] בסי' דפניו אדומים. ולא דמי למ"ש מהר"ם פאדוה סי' כ' להתיר אשה ע"י סי' עדשים בתוך העין, דזהו ודאי סימן מובהק הוא, דבתוך העין לא ימצא אפי' לאחד מאלף, אבל בשארי מקומות בגוף לא, ובהדיא אמרינן שומא מצויה בבן גילו, וה"ה לכל הסימנים הנולדים עמו מצויים הם בבן גילו. ועוד אי נמי ראתה והכירה הסי' בט"ע, מ"מ כיון שלא נזכר בדבריו שלא שהה אחר יציאתו מהמים, ומסתמא שהה שעה אחת כמ"ש הפוסקים, וא"כ חיישינן להשתנות הסי', כמבואר לפי גי' שלפנינו ביבמות קט"ו ע"ב חזינהו לאלתר וקאמרי סימנין, ואפי' לגירסת מרדכי [סי' ע"ז] א"נ דקאמרי סימנין, י"ל דמוקי ליה בסימנים מובהקים ביותר יתיר וחסר דלא שייך ביה שינוי, אבל בנ"ד לא. ועיין ב"ש ס"ק פ"ה, דבריו תמוהים דהתוס' בודאי לא גרסי כהמרדכי. אמנם לתי' של ר"י [בתוד"ה וקאמרי] ס"ל דמשום צירוף ט"ע האמינו לסימנים, י"ל דאפילו אינו מובהק נמי לא בעינן לאלתר, והכא משום ט"ע בעינן לאלתר וק"ל:

ואם נבוא לסמוך עמ"ש הרד"ך [בית י"ד[טז] חדר א'] הביאו הרב"י [סי' י"ז] דאפשר דכשצמצמה מקום השומא דקאמרה שיש שומא במקום פלוני מאבר פלוני סימן מובהק [הוה] ליה, וה"נ צמצמה המקום, וכ"כ מעלתו. ממקומו תברא שהרי כתב במקום פלוני באבר פלוני, וסיים שם לזה דקדק רש"י באלו מציאות [כ"ז ע"ב ד"ה אין] וכתב שומא באבר פלוני, ולא במקום פלוני, משום דא"כ ה"ל סימן מובהק, שמע מיניה דתרוייהו בעינן, וכ"כ כל האחרונים פה אחד, וכולי האי ואולי, שהרי בכל זה כתב הרד"ך ו א פ ש ר, והדין עמו שהרי עיקור ראייתם הוא מש"ס דגיטין [כ"ז ע"ב] נקב בצד אות פלונית, ומזה הוציאו לחלק בצד תיבה פלונית לא הוה סימן מובהק, אבל בצד אות פלונית שבצד תיבה פלונית הוה סימן מובהק, והה"נ במקום [פלוני] שבאבר פלוני:

ולפע"ד גוף זה הדין מפוקפק מאוד בלא"ה מן האחרונים כ'[יז] שאין לסמוך כלל על שום סימן אפילו מובהק שבמובהקים, כמ"ש בתשו' מהר"א מזרחי [סי' ל"ז], והובא בקונטרס עגונות של הרב ב"ש סי' קטן צ', אלא שם בס"ק צ"א מחליט דלא כוותיה:

והנה כל מעיין בלשון העיטור [אות ק' קבלת העדות] יראה שכן כונתו לחלק בין גט שמועיל סימן מובהק ובין מיתה, והוא מובא בב"י. אלא שכולם החליטו שא"א לפרש [כ]פשוטו מפני הקושיא הנופלת עליו, ואני אפרש לפע"ד, דלכאורה מוכח דשום סימן מובהק לא יועיל, דאלת"ה אמאי דחיק לשינויי ביבמות קט"ו ע"ב דחזינהו לאלתר, כיון דעכ"פ מסיק וקאמרי סימנין, ובודאי לכ"ע איכא סימנים מובהקים ביותר דלא שייך ביה שינויים, וא"כ לימא דקאמרי סימנין מובהקים ביותר ואפי' שלא לאלתר. אע"כ לפי זאת הגירסא מוכח דשום סימן לא יועיל, ודוקא ע"י ט"ע דפרצוף פנים עם החוטם, אלא דהכא הוה חיישינן לבדמי הי' מצרפים לזה היכר הסימנים להאמין עי"ז בט"ע, ומשו"ה בעינן לאלתר משום ט"ע, ומוכח כהעיטור[יח]. ולפ"ז צריך לומר בגט דמועיל נקב בצד אות פלונית, היינו משום דאיכא נמי שמו ושמה, ונהי דחיישינן לשני יוסף ב"ש, מ"מ בצירוף הסימן מובהק מועיל להתיר, אבל לא זולת. ומבואר שם נמי דאי סימנים דרבנן לא מועיל סימן שאינו מובהק כגון נקב סתם אע"ג דאיכא שמו ושמה, ולא אמרינן דע"י זה הצירוף

יד) עיין לעיל סי' נ"א ד"ה ולכאורה, וש"נ.

טו) ר"ל בזה ד ה ו "ל רק דרבנן וכו' [כמש"נ לעיל ד"ה וכן].

טז) בד' שאלוניקי - תקס"ג: ט"ז.

יז) נראה דצ"ל: שיש מי שכתב.

יח) וכ"כ להלן סי' קל"ב ד"ה וגם לסמוך.

הודפס מאתר אוצר החכמה

נעשה כמובהק ויועיל, דהרי אמרינן [גיטין שם] ודוקא בצד אות פלונית אבל נקב בעלמא לא, מספקא ליה סימנין אי דאורייתא אי דרבנן. והשתא א"ש דפריך הש"ס ביבמות ק"כ ע"א בפשיטות למ"ד סימן דרבנן ממצאו קשור בכיס, ולא הו"מ לשנויי שאני התם דאיכא נמי שמו ושמה, משום דסימן דרבנן לא יועיל אפילו עם צירוף שמו ושמה. ולא נשאר עליו שום קושיא אלא ממאי דמשני הש"ס בשומא סימן מובהק קמיפלגי, דמשמע דאי הוה סימן מובהק מועיל. ולזה נ"ל כיון דעכ"פ מוכח מעובדא דשני ת"ח דשום סימן לא יועיל רק היכי דאיכא נמי שמו ושמה, א"כ יש לדחוק ולומר נמי דהך דשומא מיירי בכה"ג כשהעידו על אחד שיצא מאתם ממקום פלוני והיה בו שומא במקום פלוני, דאי לא שומא הי' חיישינן לשני ששמותיהם שוות, כעובדא דיצחק ריש גלותא יבמות קט"ו ע"ב, ואמנם אי יהבי' ביה סימן, אי סימן שאינו מובהק הוא אכתי אינו מועיל למ"ד סימנים לאו דאורייתא, כמו נקב בעלמא בגט דלמ"ד סימנים לאו דאורייתא אינו מועיל, ואי שומא סימן מובהק הוא מועיל בצירוף שמו ושם עירו דאזל מקורטבא לאספמיא ולק"מ, וזהו נ"ל שיטת בעל העיטור:

ונהי דלדינא לא נ"ל כן דעת הרי"ף [שם] והרמב"ם, דהרי לדידהו לא חיישינן לע"א שאמר בדמי, וכמ"ש והאריך הרמב"ן במלחמות ה' וה"ה פי"ג מגירושין [הי"ט], רק שמשקר והאשה תידוק בדמי, ולדידהו צריך לדחוק בשינויא דהש"ס דחזינהו לאלתר וקאמרי סימנים, מה מועיל אמירה דהני הא חיישינן למשקר, ונדחק בזה בה"ה:

ולפע"ד י"ל עוד דהשתא למסקנא מיירי דהני מאה נשי לא ראו הנפילה למים מעולם, ורק מדאסקינהו קמן והכירום בט"ע ובסימניהם מזה נתברר להם שהם הם אותם ת"ח שבאו בספינה עם אבא יוסי בן סימאי, והא דקתני בברייתא שטבעו, לא שידענו כן, אלא עפ"י עדות הנשים ההמה שנתקבלו בב"ד של רבי נתברר לנו שטבעו, והשתא לא שייך למיחש לשקר דהא אשה דייקא ומנסבא, ואין לומר שלא תידוק אלא עד שנתברר לה נפילתם למים ואח"כ תאמר בדמי שמתו, וכמ"ש רמב"ן שם, זה אינו, דממ"נ אי ניחוש שהעדים משקרים א"כ מה"ת לומר כלל שנפלו למים מעולם, ומסתמא כשתידוק האשה לא יודע כלל שנפלו למים מעולם ולא תאמר בדמי, כן נ"ל לפי שיטתם ולא לדחקו של ה"ה בזה ע"ש[יט]:

יהיה איך שיהיה לפי זאת השיטה אין להוכיח דסימן לא יועיל, ואדרבא מוכח בהיפוך, דהא השתא א"א לומר שהיה שם ט"ע, דא"כ מה צורך לסימנים דהא לא אמרו בדמי, אע"כ סימנים לחוד, וא"כ מה צורך לסימנים מ"ט לא מוקי ליה דחזנהו לאלתר ובט"ע בלא סי', דהא ע"א לא אמר בדמי. אע"כ צ"ל דגרסי כגי' המרדכי [סי' ע"ז] א"נ דאמרי סימנים, וה"ל או ט"ע ולאלתר או סימן מובהק ושלא לאלתר, וא"כ מוכח דסי' מהני. וא"כ לאידך פוסקים נמי דלא ס"ל כהרי"ף ה"ה חרז"ה והראב"ד מ"מ מי סני דמפרשי נמי או בסימן, וכמ"ש ב"ש ס"ק פ"ג הנ"ל. וא"כ לדינא לא נדחוק לפרש שומא סי' מובהק בהזכיר שמו, אלא בכל ענין מהני. ומכ"ש דנ"ל פשוט דהרמב"ם ס"ל סימנים דאורייתא לגמרי, ומן התורה יועיל אפי' סימן אמצעי:

מ"מ מה שבקשו[כ] להוסיף ולומר דאפי' סימן אמצעי יחזור למובהק ע"י צמצום המקום, ולמילף מגט. קשה מנ"ל דלמא שאני התם דאיכא צמצום טפי טובא דהיינו גט בשמו ושמה והנקב בצד אות שבתיבה פלונית, ומנ"ל להתיר בל"ז בסימן אמצעי[כא]. ובודאי אי איכא עוד צדדים להתיר בלא"ה, ומכ"ש במשאל"ס דרבנן, המחמיר בסי' אמצעי וצמצום מקום הוא מן המתמיהים[כב], אבל מ"מ הבו דלא לוסיף בנ"ד דלא כיוונה מקום, ואפי' האבר לא כיוונה לומר בצלע פלוני אלא בצלעותיו ועקבותיו[כג], ואפי' ימין ושמאל לא אמרה, והכי הול"ל בצלע חומש שבצד ימין בראשה סמוכה לחוליא וכדומה יש ב' כתם עדשה, ואז אי היתה מכירה הערשה בט"ע היה סימן אמצעי ע"י צמצום מקום והיה מועיל, אבל השתא איכא תרתי לריעותא לא מצאתי מקום להתיר:

אמנם מה שראוי לסמוך עליו במה שאמרה מספר ב' כתמי עדשים במקומות ההמה דה"ל מנין ומקום, אפילו בלא צמצום, דזה נ"ל דומה למ"ש הרמב"ם שם הלכה כ"ו וכן אם יצאו עשרה ב"א כאחד ממקום למקום והן אסורין בקולר וכו', והוא מש"ס שלהי יבמות [קכ"ב ע"א] ס' בני אדם שהלכו

יט) וכן פירש להלן ח"ב סי' קל"ה ד"ה והשתא.

כ) עיין דד"ך הנ"ל.

כא) ע"ע להלן ח"ב סי' קל"ז ד"ה הסימן.

כב) עיין לעיל סי' נ"ו ד"ה ומצורף, וש"נ.

הודפס מאתר אוצר החכמה

לכרכום ביתר, והסכימו רוב האחרונים[כג] שטעם ההיתר כיוון המנין והמקום, וה"נ כיונה מנין ב' במקום פלוני. ולזה לא צריך שום צמצום, דהרי מקום כרכום לא מצומצם היה. ואע"ג דהרבה אחרונים פליגי על זה וס"ל דלאו מטעם כיוון המנין והמקום משווינין ליה סימן, ועיין מ"ש בצמח צדק סימן מ"ב. ומזה הטעם נ"ל הצריך במהר"א מזרחי המובא בקונטרס עגונות סי' צ"א ג' נקבים כמין סגולתא דוקא וכה"ג ע"ש, ולא סגיא ליה סתם במנין ומקום. מ"מ להנך פוסקים נמי נהי דמובהק לא משוי ליה סי' אמצעי מיהא הוה, ובנ"ד שהוכחנו שהוא רק חשש דרבנן מועיל סימן אמצעי אפי' למ"ד סימנים דרבנן, ומכ"ש דלהרמב"ם [ה' אבידה פי"ג ה"ה, וה' נחלות פ"ז ה"ג] דאורייתא נמי הוה ומדרבנן בעלמא בעינן מובהקים (ו)הכא משום חומרא דא"א, והכא דחששא בעלמא הוא, באו ונסמוך עליהן להתיר[כד]:

ומ"מ עדיין לבי נוקפני ומיראי הוראה, וטוב יותר אם יצא הדבר להתיר בלי שום פקפוק. ע"כ נחזי נשית לבנו אל סי' כליו מפתח ובגד טלית קטן. והנה לא הזכיר מה היה בשארי מלבושיו אולי היו בלויים וסחובים ונרקבו ע"י המים באופן שלא הכירו אפי' צבע מלבוש העליון. גם לא הזכיר במה היה ההיכר כי המפתח אם לא היה ניכר אלא ע"י שפתח מנעול הארגז אין זה סימן כלל כמובן, ואי היה סימן מובהק במפתח או בטלית קטן הוה סי' טוב, אלא שהיה צריך להודיע לדון עליו איזהו סימן מובהק. ואם בט"ע הכירה האשה הכלים האלו או אחד מהם, יש לדון הא במשאל"ס אמרה בדדמי כמו במלחמה ולא מהימני אט"ע, כמבואר בלשון התוס' בעובדא דב' ת"ח [ד"ה וקאמרי] דבט"ע אין להאמינם דאמרי בדדמי ובדבר מועט יאמרו שאלו בעליהן של אלו עכ"ל:

ונ"ל דרש"י נמי דמפרש דאי לאו סימנים חיישינן דלמא אחרים נינהו לפי שהמים משנים צורת הפנים ואין ניכר כל כך עכ"ל, משמע דאלו היה ניכר לא חיישינן לאמרה בדדמי. מ"מ א"א לפרש כפשוטו דמה יענה על קושית התוספות דש"ס ערוך הוא דמיא צמתי. אע"כ ס"ל לרש"י נמי כפירוש התוס' דמשו"ה לא סמכינן אט"ע משום דאמרי בדדמי, אלא ס"ל דט"ע גמור שלא נשתנה כלל לא שייך טעות בדמיון כלל, ודבר הנראה וניכר במעט עיון הוא ולא הוה צריך לסי', אך כיון שהמים עכ"פ משנים קצת ואינו ניכר כל כך, לכן דקדק רש"י בצחותו נהי שאינו מהפך צורת הפנים לגמרי כלל כמו שיהוי דיבשה שאפי' ב' עדים אינם יכולים להכירו אפי' ע"י דיוק ועיון מ"מ קצת מיהת משתנה, דהרי להרי"ף [קכ"ב ע"א] לאחר חמשה ימים משתנה לגמרי, ולהרמב"ם [ה' גירושין פי"ג הכ"ב] לזמן מרובה מיהת, ואם כן בתוך הזמן משתנה קצת עכ"פ, ונהי דע"י דיוק ניכר, מ"מ היכי דאיכא למיחש בדדמי לא מהימן ובעי סימן, כן נ"ל לפי דרכו של רש"י ז"ל[כה]. וא"כ בנ"ד ט"ע במפתח שהוא ברזל דבר קשה העומד בפני המים בודאי מועיל לרש"י, דט"ע גמור לא שייך ביה בדדמי. אמנם אי היה הט"ע בטלית קטן, הרי קמן דשארי מלבושים נרקבו במים מבלי הכיר אותם כלל, אם כן א"א שלא יהיה בו עכ"פ ג"כ שינוי קצת, ושייך ביה אמירה בדדמי לכאורה:

אבל מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה, דעת רוב האחרונים שחוששין לשאלה. אע"ג דהש"ך בח"מ סי' ס"ה סס"ק כ"ו נוטה להקל, מ"מ הוא בעצמו הניח בצ"ע, ולא שבקינן ספיקותו מפני דעת הרא"ש [ב"מ פ"א ס"נ, ושו"ת כלל נ"א ס"ו] והטור והכרעת הש"ע [סי' י"ז סכ"ד] והאחרונים ז"ל. והנה מ"ש מעלתו מפתח לא מושלי אינשי. לא ידעתי למה, דשכיח טובא דמושלי מפתח לחברו לפתוח מנעול שלו הסגור ונאבד המפתח, ומכ"ש בזה שנפל למים וחיישינן דעלה במקום אחר רחוק, ומה לו שם ולמפתח שלו, ולמה לא ישאילנו לאחר במדינה אחרת. מיהו טלית קטן דעת מהר"י מטראני [ח"ב אה"ע סי' ל"ה] דלא מושלי אינשי:

וכן אי היה אולי סי' בכל בגדיו נמי דעת מהר"י מטראני [שם] דלא שייך שאלה. מ"מ מה יושיענו זה הא דעת הריטב"א הביאו הרב"י בתשו' דאפי' כלים דלא מושלי חיישינן לשאלה[כו], וכן בש"ע סי' י"ז לא מייתי כלל התירא בכלים דלא מושלי אינשי. אלא שהב"ש הקשה בס"ק ס"ט דהא

כג) עיין משאת בנימין סי' ע"ג, ועבודת הגרשוני סי' ע"ב.
כד) ע"ע להלן סי' ס"א ד"ה ומה.
כה) וכ"כ לעיל סי' מ"ח ד"ה ונעתיק, וש"נ.
כו) לפנינו בתשו' ב"י דיני גוי מסל"ת סי' ז' לא נזכר שיטת הריטב"א, ומרן נמשך כנראה אחר לשון הב"ש שם סקס"ט שכ"כ, וראה מ"ש מרן להלן סי' פ"ו (הב') ד"ה והנה בכלים. וראה עוד אוה"פ סי' י"ז סכ"ד ס"ק קפ"ז אות כ"א בהערה.

הודפס מאתר אוצר החכמה

בש"ס מדמה סי' כיס וארנקי דלא מושלי דגט לסי' מיתה, ובש"ע סי' קל"ב [ס"ד] גבי גט פסק להך דכיס וארנקי, וא"כ מ"ש בסי' י"ז בעידי מיתה דחשש לדעת הריטב"א:

ולפע"ד דלק"מ דבשיטה מקובצת דב"מ [כ"ז ע"ב] מדקדק מ"ט דאמרינן חיישינן לשאלה ולא למכירה או כה"ג, ותי' משום דמנא ליה לזה שהלוקח שלו אבד את החמור המלובש באוכף, אבל בשאלה י"ל שזה המשאיל תבע אוכפו מהשואל ושמע ממנו שאבד חמורו עם אוכפו ע"ש. ומעתה אני אומר דביבמות [ק"כ ע"ב] גבי מיתה דאמרינן חיישינן לשאלה אשגירת לישני' דאבידה ודכיס וארנקי נקט, דהתם עיקור החשש הוא משום שאלה דווקא, אבל הכא במצא מת והכירו בסי' כליו אין העיקור משום שאלה, כמו שהקשה בנודע ביהודה [קמא אה"ע סי' ל"ז] דהא חזקה מה שביד אדם הוא שלו, אבל העיקור משום מכירה ואבידה, וכמ"ש באמת בחלקת מחוקק ס"ק מ"ב, וזה שייך בכל הכלים, ואפילו בטלית קטן, ואפי' בכל כליו מי לא אפשר שהחליף מלבושיו באחרים, ולא שייך לא מושלי אינשי כלל, ועיין ב"ב מ"ו ע"א, ובטוש"ע ח"מ סי' קל"ו [ס"א], ולא חלקו שם בין כלים לכלים דבכולם שייך מכירה. והשתא א"ש פסק הש"ע דבסימן י"ז חיישינן למכירה וחליפין וכה"ג לכן אפי' כלים דלא מושלי אינשי נמי, משא"כ בסימן קל"ב דמיירי מאבידה דעיקור החשש משום שאלה שפיר י"ל בכלים דלא מושלי לא חיישינן לשאלה[כז]. וא"כ מי יבוא לסמוך להקל אחרי הכרעת הש"ע[כח]:

והנה מהר"ל מפראג המציא היכי דאיכא סימן אמצעי בגופו וט"ע או סימן מובהק בכליו מועיל ממ"נ, אי סימנים דאורייתא האיכא סימן בגופו, ואי סימנים לאו דאורייתא לא אתאינן בש"ס כלל לחשש שאלה וסמכינן אט"ע או סימן מובהק שבכליו, והב"ש דחה דאי סימנים לאו דאורייתא דחיישינן לאתרמאי סימן כסימן מכ"ש דחיישינן לשאלה ע"ש ס"ק ס"ט. ובחשו' נודע ביהודה [שם סי' ל"ב ד"ה ואני אומר] הקשה אסברתי' ב"ש דאם כן כי פריך הש"ס [ב"מ שם] חמור בסימן אוכף היכי מהדרינן ניחוש לשאלה, משמע שרצה להוכיח להחזיק דבריו הראשונים דסימנים לאו דאורייתא, וא"כ הא מכ"ש דקשה היכי מהדרין בסימני אוכף ניחוש לשאלה:

וכן יש להקשות בב"מ [שם] דבעי למפשט סימנים דאורייתא מחמור בסימני אוכף, ודחי הש"ס לא בעדי אוכף ולעולם סימן לאו דאורייתא, ולפי הב"ש הנ"ל קשה אי סימנין לאו דאורייתא ניחוש לשאלה ומה מועילים עדי אוכף לחמור:

ולפע"ד ליישב עפמ"ש בצמח צדק [סי' ק"ו] במי שנמצא הרוג ואצלו סדור תפלה שהיה שאול לו מאתר, והבעלים הכירו הסידור שלהם, שאשתו מותרת, דלא ניחוש לשאלה, דהא אין השואל רשאי להשאיל, והא אפי' תשב"ר יודעים, ולא ניחוש חשוד אינשי בגזלותא להשאיל המושאל אצלם. וא"כ י"ל הקושיא השניה הנ"ל והכי קאמר בעדי אוכף המעידים שהיה מושאל אצלו מאיש אחר, וקמ"ל קרא דלא חיישינן שהשאילו לאחר. ואין לומר א"כ פשיטא ומאי למימרא דהא עדיף מסימן מובהק, וכמשמע מבעל צ"צ הנ"ל. די"ל דהוה סד"א כיון דהשתא קיימי' אי סימנים לאו דאורייתא דחיישינן לרמאי דמחזי חזי ואמר, ה"א ה"נ ניחוש שהיה שואל וחזר והשאיל שלא ברשות, קמ"ל דלא מכמה טעמים, חדא באבידה גופיה אפשר דלא חיישינן לרמאי, דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן, אלא משום דלמא אתרמי סי' כסי' אמצעי חיישינן, ועוד א"נ חיישינן לרמאי ממש היינו באבידה דמורה התירא דהוה יאוש בבעלים, משא"כ להשאיל המושאל, וא"נ חיישינן לגנב ממש היינו לגנוב וליהנות בדבר, אבל להשאיל לאחרים אין אדם חוטא ולא לו, וכל זה קמ"ל קרא, ושפיר משני בעדי אוכף[כט]. וממילא מתורצת נמי קושיא ראשונה דלהך דאמר סימנים דאורייתא רק דחיישינן לשאלה, שפיר הקשה אי ס"ד סימנים דאורייתא ואפ"ה חיישינן לשאלה שפיר קשה א"כ חמור בסימני אוכף היכי מהדרינן ניחוש לשאלה, דא"ל ע"י עדים שהוא מושאל אצלו, דא"כ קרא למה לי השתא בסימן אמצעי סמכינן ולא ניחוש לרמאי באבידה דמורה

כז) וכ"כ לעיל סי' נ"א ד"ה עוד תירץ, וש"נ.

כח) וכן לעיל סי' נ"ז ד"ה ונבוא, כתב דראוי לחוש לדעת הב"י, וש"נ.

כט) כעין זה כתב מרן בחי' סוגי' דסימנים ב"מ כ"ז ע"ב, נדפס במלואים בסוף חי' ב"מ ח"ב ד"ה והנה ע"ד, ועיי"ש לעיל מיניה ד"ה ואיידי. ובחי' יבמות ק"כ ע"ב ד"ה אמנם - ומיושב יישב באו"א ב' קו' הנ"ל, ע"ש. וע"ע להלן סי' פ"ו (ב') ד"ה ומה, מ"ש בישוב קו' הא', ע"ש. וראה עוד להלן ח"ב סי' קמ"ד ד"ה הנה בגרים.

הודפס מאתר אוצר החכמה

התירא וגם כל הנאה שלו לא חיישי רחמנא לרמאי, מכ"ש דלא ניחוש לשואל המשאיל, וע"כ לאו בהכי איירי, ושפיר הקשה למ"ד סימנים דאורייתא, אבל אי ס"ד לאו דאורייתא א"ש בפשיטות דניחוש לשאלה וכדעת הב"ש הנ"ל:

ולפע"ד להביא דאיה בדורה דלמ"ד סימנים דרבנן ע"כ אתאינן לחשש שאלה, דהא לחד לישני בבכורות מ"ו ע"ב מבואר דמן התורה סגי בפרצוף פנים לחוד היינו פדחת בלא חוטם[ל], ובמתני' דבעי פרצוף עם החוטם היינו משום תומרא דאשת איש, (ומאי דדחי התם עד החוטם לא קאי), ואם כן קשה הא במשנתינו [יבמות ק"כ ע"א] משמע דאפי' איכא פרצוף פנים בלא חוטם, אע"ג דאז מן התורה אזדא ליה איסור א"א, אפ"ה לא מהני סימן בגופו וכליו, וקשה אמאי נהוי נמי סי' דרבנן, מ"מ הא באיסור דרבנן מועילים סי' דרבנן, וה"נ איסור דרבנן הוא. ועכצ"ל אה"נ דהש"ס [ב"מ שם] הומ"ל ולטעמיך אי נמי סי' דרבנן מ"ט לא יעידו על סימני גופו וכליו. אלא משום דאיכא לישנא בבכורות דמן התורה בעינן פרצוף פנים עם החוטם, משו"ה לא אמר ולטעמיך. מ"מ מבואר דלהך לישנא אתאינן נמי לכל הנך שינויי ללישנא דסי' לאו דאורייתא ואתאינן נמי לחשש שאלה, ואזדא ליה ממ"נ של מהר"ל פראג[לא], ואין לסמוך עליו בזה כלל במכ"ה:

אבתי פש לן חדא סמא טבא סברת הגאון חכם צבי ז"ל [סי' קל"ד] ונקיטו ביה כל האחרונים בשיפולי גלימיה דסי' אמצעי שבגוף עם סי' מובהק או ט"ע בכלי מועיל, משום דה"ל שאלה דיחיד שהשאיל כליו דוקא למי שאתרמי לו סימן אמצעי בגופו כמותו, ובתומים סי' ס"ה סקי"ב כתב דכיס וארנקי אע"ג דאיכא גט ששמו ושמה כתוב בתוכו לא מקרי שאלה דיחיד, דכיון דמיירי בהותזקו ב' יב"ש ממילא חיישינן נמי ליב"ש אחרינא וה"ל שאלה דרבים, משא"כ בסי' הגוף לא מוחזק לן עוד אחד בסימן כזה ע"ש:

ונ"ל להביא ראיה דמהר"ל מפראג הובא בב"ש הנ"ל הקשה אי ס"ד דלמ"ד סימנים לאו דאורייתא חיישינן לשאלה, א"כ מ"ט נקט במתני' [סימנין] בגופו ובכליו דהוה לאו דאורייתא, נימא ט"ע דאורייתא בכליו נמי לא מהני משום שאלה. ולפענ"ד לק"מ לפי הנ"ל דהכי קאמר אפי' סי' בגופו וגם בכליו מ"מ לא מהני, דסי' דרבנן לא מהני אפי' צירוף כמה סימנים אמצעיים, הא סימן בגופו וט"ע או סימן מובהק בכליו מהני, דתו לא חיישינן לשאלה דכליו משום דאיכא נמי סימן אמצעי בגופו ה"ל שאלה דיחיד וכדברי הח"צ[לב]. היות כן בנדון שלפנינו דהסי' שבגופו עם המנין וכיוון המקום דאפשר דהוה סי' מובהק ולכל הפחות מידי סימן אמצעי לא נפקו, ובמים שאל"ס דרבנן אפשר לסמוך אהני לחוד אפי' לא שהה עליו עד כדי שיעור יציאת הנפש, ומכ"ש דאיכא נמי סימן מובהק או ט"ע באחד מכליו או אפשר בכולם דה"ל כמו שאלה דיחיד, ומכ"ש דהכא שראו אותו נופל למים ואי ניחוש לשאלה צריכים לומר שזה עלה מהמים והשאיל כליו לאחר שנפל ג"כ למים הוה ג"כ כעין נפילה דיחיד, וכולי האי לא חיישינן לכ"ע לפע"ד[לג]. ע"כ אם יסכים עמדי עוד אחד מבעלי הוראה המפורסמים אפי' מטעמים אחרים, הריני נוטה לסבול שיבי מכשורי ודרינא בהדיה להתיר האשה הזאת, ואחר שתמתין ימי הבחנה תשתרי לכל גבר דיתיצביין, וה' יצילני משגיאות:

הכ"ד הטרוד מאוד כותב בחפוי. התותם פה ק"ק מ"ד א' דר"ח מרחשון תקס"ד לפ"ק:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה נט

שיל"ת, פ"ב יום א' דסליחות תקפ"א לפ"ק.

שנה טובה ומבורכת לי"נ הגאון הגדול המפורסם נ"י ע"ה פ"ה כקש"ת מה"ו **דוד דייטש** נ"י אב"ד דק"ק ע"ח יע"א:

מכ"ק הגיעני על דברת הגאון נב"י בתרא חא"ע סי' ס"ו ד"ה ומה שכתבתי וכו', שכתב על מה שרצה השואל להוכיח מש"ס דחולין ע"ט ע"א דאפי' צירוף כמה סימנים אינם כסימן מובהק ביותר, ודלא כמ"ב דמייתי בית שמואל סי' י"ז סקע"ג, וע"ז

ל) עיין לשון הברייתא שם פדחת בלא פרצוף פנים וכו'. ואולי מרן נמשך אחר לשון התנא במתני' אין מעידין אלא על פ"פ עם החוטם, ולא הזכיר פדחת, ובחי' הרי"ם יבמות שם כתב דבלשון המשנה פדחת ה"ה בכלל פ"פ, אלא שסיים שם שהוא דוחק, וצ"ע.

לא) וכ"כ להלן ח"ב סי' קל"ב ד"ה ובתשובה.

לב) עיין לעיל סי' מ"ח בהערה שעל ד"ה והשתא לפ"ז.

לג) וכעיז זה כתב לעיל סוסי' נ"ז ד"ה ומ"מ, וש"נ.

הודפס מאתר אוצר החכמה

אמנם כד מעיינת שפיר יראה דאין כאן מחלוקות, דעכ"פ מודה הריב"ש דמשום חומרא דאשת איש החמירו אפי' היכא דליכא אלא חד חזקה מתנגדת, שהרי ביבמות קכ"א ע"א כתבו תוס' ד"ה ולא היא וכו' דרוב ת"ח קלא אית ליה, ומ"מ לא חיישינן לאותו רוב, והיינו משום חומרא דא"א, דהא השתא איכא תרי רובא נגד תרי חזקות, דרוב אינם נמלטים, ומהמיעוט הנמלטים רוב ת"ח שבהם אית להו קלא, וא"כ נוקמא תרי רובא נגד תרי חזקות, אע"כ חומרא דא"א שאני,[יב] ומיושבים כל ג' דבורי תוס' בזה. וגם הש"ס דיבמות ק"כ ע"א הנ"ל אהך סמוך, דע"כ הא דמחזירין גט בסימנים משום דסי' הוה כעדים, דאי ס"ד כרוב אם כן ה"ל להחמיר בחומרא דאשת איש כמו דמחמרינן במשאל"ס בצורבא מרבנן, וכנ"ל. ואדרבא נראה דרב אשי [שם קכ"א ע"א] לא הוה ס"ל כלל חומרא דא"א, אלא טעמא דמשאל"ס משום תרי חזקות וכהריב"ש, ומשו"ה ס"ל להקל בצורבא מרבנן דהשתא הוה תרי רובא, והש"ס מסיק ולא היא, דטעמא משום חומרא, ואין חילוק בין חד רובא לתרי רובא:

ובתשובה אחרת,[יג] כבר כתבתי שלפע"ד נשתנה הענין בדורותינו עכשיו מבדורות הקדמונים, ובפרט במדינתנו דקביעי דואר ושיירות מצויות מאד, ואפי' יהיה אדם בסוף גבעות עולם יכול להודיע לביתו ע"י דואר, ובפרט האי גברא דלא ה"ל קטטה עם אביו ואחיו ואשת נעוריו, וראה עצמו נופל למים וידע שיהיו בני ביתו ועירו מצטערים ודואגים הרבה, א"כ אלו יצא ברחוק מקום, ואפי' אירע לו דבר שמחמת כיסופא ערק לעלמא, היה מודיע לביתו ע"י דואר דקביע בכל דוכתא. וע"כ אם ממתינים עד שיעור שנשתכח שמו ואבד זכרו שכתב רמב"ם [ה' גירושין פי"ג ה"כ], ולא בא ממנו שום ידיעה, קרוב לודאי לא יצא ונמלט. ונהי דבכל זה איכא למימר ולמיחש לכמה סיבות וחששות, [וחלילה] להתיר על סברא זו אפי' ע"י צירוף, אבל עכ"פ אמת נכון הדבר דכולי עלמא הוה כצורבא מרבנן ואיכא תרי רובא ואין כאן אלא איסור דרבנן משום חומרא דאשת איש, דהיינו אחר המתנת זמן רב ונאבד שמו ואבד זכרו ולא כתב שום אגרת על הדואר. וראיתי סברא כזו בספר עזרת נשים [סקל"ו], וארכא יהיב י"ב חדש, ואמר שם זכר לדבר נשכחתי כמת מלב, והמת משתכח אחרי יב"ח [ברכות נ"ח ע"ב]. וגם בדינא דמלכותא כל שקראוהו ע"י צייטונג ולא בא אחר יב"ח נחשב אבד זכרו, ש"מ דאינהו בקיאים דבזמן זה יכול להודיע ע"י דואר אפי' ברחוק מקום:

והנה נחזור להנ"ל בשיעור י"נ, כל זה אנו צריכים לפי הפשט דבלא שהה לא יצאה מחזקת א"א. ואמנם,[יד] יש לעיין בזה, דבאמת בש"ס יבמות קכ"א במקומו לא הוזכר שיעור שיהוי במתני' אלא במים שיש להם סוף ולהחירה לכתחלה, אבל במשאל"ס לא הוזכר כלל, וי"ל שאם נישאת אפי' לא שהה לא תצא, דמיד שנפל לנהר יוצק כבר יצאה מחזקת א"א ורובם למיתה, ולא דמי למים שיש להם סוף דהתם ליכא בלבול מים לא ע"י שטיפה ולא ע"י גלי דאשפלי, וכמ"ש לעיל בשם מהרי"ט, משא"כ משאל"ס י"ל מכיון שראה נפילה רובו למיתה דהמים מטרידים אותו וקשה להנצל עוד. והא דאמרינן גבי עובדא דרבי במי שנכנס בירדן לתוך מחילה של דגים, נאמר שם שיהוי כדי י"נ, התם לאו לדינא איתמר, דהרי אפי' בלא מחילה של דגים אשתו אסורה, הרי ירדן משאל"ס נחל שוטף הוא, אלא מעשה שהיה כך היה דהאי מאן דהוא שהה כדי י"נ וגרם הספד בתוך ביתו של זה שלא מן הדין שהרי משאל"ס היה, ומ"מ למד רבי מזה דאיכא עוד חששא במשאל"ס מחילה של דגים, ונפקא מיניה היכי דקוו וקיימי ואינם שוטפים כאגמא דסמקי וליכא נמי גלי דאשפלוהו מ"מ כיון שאין להם סוף חיישינן למחילה של דגים. אבל לא הוזכר שיעור [שיהוי] י"נ לדינא גבי משאל"ס בשום מקום. אלא שבתשובה המיוחסת לרמב"ן סי' קכ"ח כתב ממתני' ספ"ג דגטין [כ"ח ע"ב] ספינה שאבדה בים נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים, כתב מזה מוכח כל שלא המתין שיעור י"נ אפי' ראה ספינה שנשברה ונפלו אנשים שבתוכה לים נותנים להם חומרי חיים וחומרי מתים מן התורה,[טו] כיון שלא שהה:

יב) וכ"כ בקיצור בחי' יבמות קכ"א ע"א ד"ה תנה.

יג) עיין לעיל סי' מ"ח ד"ה ובאמת, וש"נ.

יד) מהדורה קמא של החי' מכאן עד ד"ה אח"ז כתב מרן בדרך קצרה במסגרת חי' סוגי' מ י ם ש א י ן ל ה ם ס ו ף, נדפסו בספר חי' סוגי' מהדורת ירושלים תש"ז, והועתקו גם לעיל סי' ס"א מד"ה והנה במתני', ע"ש.

טו) וכ"כ לעיל סי' נ"ח ד"ה הנה לכאורה, ועיין הערה שם.

הודפס מאתר אוצר החכמה

דה"ל כמו נקב בצד אות פלונית דסמכינן עליו מן התורה, ומכ"ש בצירוף בגדים כנ"ל:

ועוד בה שלישי' דכמה פוסקים ס"ל דכל בגדיו מראשו ועד קדקדו לא חיישינן לשאלה, ומכ"ש ד' כנפות, דאטו פשט את בגדיו והניח עצמו שלוח ערטילאי וגם הלך לו בלא ציצית. אלא שגדולי אחרונים תפשו ואמרו מ"מ ניחוש לחליפין שהחליף עם אחר, או לגזילה ששללוהו והציגוהו ערום והשוללים מכרו לאחר ואותו אחר נהרג. והנה בנדון דידן היינו צריכים לומר שהשוללים מכרו הבגדים לאחר אשר אירע שאחר שנהרג ושהה נתהפכה צורתו ממש לצורתו של הראשון בעל המלבושים ההמה וגם היו לו אותן הסימנים ממש בגופו, וזה הוה כמו נפילה דחד, ולנפילה דחד לא חיישינן[1]. וכל מ"ש לא הארכתי להביא ראיות כי לפע"ד אין צורך והדברים מבוארים. ע"כ אחרי שכבר יצאה בהיתר הנני מן המסכימים. ויצרף עמו עוד שני אנשים שיהי' ב"ד של שלשה, וישמע עוד הפעם דברי העדים בב"ד ויתיר האשה ולימטינא שיבא מהאי כשורא, דאע"ג דעל כל אחד מהנ"ל אין נראה לסמוך מ"מ בצירופם יחד יש די היתר לע"ד:

ונאמר עד"ז הא לר"ת סמכינן אט"ע כשאינו חבול בפניו אפי' אחר כמה ימים, וכתב הרב"ש [שם סקע"ז ופ"ד] דחזי לאצטרופי עכ"פ במי שאין אנו יודעים אם הוא תוך ג' או אחר ג', לסמוך אהרוב המקילים ומוקמינן אחזקת חי דהשתא מת וה"ל בתוך ג' ימים, ואפי' להחולקים מ"מ הא איכא הראב"ן והסכים המ"ב ולא נמצא חולק עליהם דשלג וכפור ה"ל כמים ועדיף מיניה. ואפשר דאפי' היכא דאיכא מכה לא מרזי שלג וכפור, ומכ"ש הכא דליכא מכה בפניו כלל רק בראשו. ואפי' להסוברים דשום מכה בגוף מרזי ומחליף הכרת הפנים, ונימא נמי דשלג מרזי כמו מים, מ"מ הא איכא סימנים מצומצמים, אע"ג דשומא לא הוי סימן מובהק, מ"מ הצמצום הוי סימן לכמה פוסקים, ומכ"ש דבוהק תחת הקדקד אפשר דהוי סימן מובהק. ולהחולקים נמי דס"ל דצמצום לא מהני או אפשר דזה לא הוה צמצום ממש, מ"מ הא למהר"ל מפראג [בב"ש שם סקס"ט] סי' אמצעים בגופו עם סימן מובהק בכליו או ט"ע בכליו מהני ממ"נ, אי סי' דאורייתא מותרת מכח סי', ואי לאו דאורייתא לא חיישינן לשאלה, ואפי' להב"ש דפליג ונקט חומרי דתרתי לישני דסי' לאו דאורייתא וגם חיישינן לשאלה, מ"מ היינו לשאלה קצת מכליו דחששא דשכיחא הוא והוזכרה בש"ס, אך לכל כליו לא שייך שאלה שהוצג ערום, וליכא רק חשש שוללים דלא שכיחא ולא הוזכר בהדיא בש"ס, אפשר דמודה הב"ש דנוכל לסמוך עם צירוף סימנים שאינם מובהקים, ועוד אפשר שהם מובהקים מכח הצמצום כנ"ל. ומצורף לזה דהוה כמו נפילה דיחיד דנימא דהוחלפו כליו של זה עם זה שנהרג ונשתנה פניו וצורתו לצורתו של כ' ארא הנאבד, ולזה לא חיישינן. ומצורף לזה שהיה מונח בשלג שאפשר שלא נשתנה כלל, ואפשר שהוא עדיין תוך ג"י להריגתו, וגם אינו חבול בפניו. ע"כ נראה דראוי לסמוך אהמתירים האשה יטל אשת כ' ארא ב"ר וואלף בק"ק גיסונג:

וכל זה אם כבר יצאה בהיתר ואני כהדין גרמיזא הבא באחרונה ולעשות סניף בעלמא כמשמע מתוך כתבו, אמנם לסמוך על דידי אע"פ שכפי הנראה לי ההיתר פשוט ע"ד הנ"ל, מ"מ הכל כתבתי מסברת חוץ מבלי עיון בשום ספר, ע"כ אין ראוי לסמוך עלי לחוד בענין זה, או יעוררני עוד הפעם ואקח מועד מועדים אי"ה לשנות פרק זה ולברר כל הדברים כשמלה כיד ה' הטובה, ואז יאוחר הדבר עד אחר חג הפסח אי"ה, כי כעת רבו הטרדות, אבל כמדומה אינו צריך לזה. ולהיותי מאד טרוד הקצרתי הפעם במקומות שהיה ראוי להאריך:

ואסיים בברכה:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה קלא

העתק השאלה מהחכם הנ"ל

מי כמוהו מורה, שר התורה, הנאזר בגבורה, ה"ה ידיד ה' המאה"ג הגאון המפורסם בתורה ובחסידות, וכל מעלות ומדות ידידות וחמודות, נ"י ע"ה פ"ה כקש"ת מו"ה משה נרו יאיר לעד:

ראיתי אחד קדוש מדבר בעל תשו' חות יאיר בסי' ע"א שמעולם לא נזדקק להיתר עגונה אפי' להיותו סניף לב"ד, ומה יענה אנוש כמוני נבער מדעת, וחלילה לי להכניס עצמי בדבר העגונה שאירע פה קהילתנו, רק באתי כתלמיד השואל כענין לדעת

---

1) וכ"כ לעיל ח"א סי' ס' ד"ה והנה, וש"נ.

הודפס מאתר אוצר החכמה

מה יעשה בישראל עפ"י התורה אשר יורונו רבותי ה' עליהם יחיו, והעולה על גביהם הוא ניהו מר הה"ג נר"ו אשר אליו אני נושא נפשי לרוות צמאוני ולהראני נפלאות מתורת משה אמת:

מעשה שהיה כך היה זה קרוב לשנתים ימים הלך מכאן איש אחד שמו אריה ליב עם בן חורגו הנער אנשל עם סחורה לגליל הנקרא וינד"ש סמוך לכאן, וכל מהלכו בסחורה היה תמיד באותו גליל, וכפי דבורו לאשתו וב"ב היה לו לחזור אחר ב' או ג' שבועות ולא חזר, וכאשר שהה מלבוא איזה שבועות יצא קול המון שנהרגו שמה, והקול הזה היה עפ"י אומדנא של כל העולם, כי לא נמצא שום סיבה אחרת לתלות בו העדר חזרתו. ואותו הגליל מפורסם ומוחזק כי רובם גנבים ורוצחים מאז מעולם, וכבר היה מעשה שרצו להרוג את כ' אריה ליב הנ"ל באמרם שהוא קנה גניבותם תמיד, ופעם אחת נפל קטטה ביניהם והיה בסכנה שרצו להורגו. גם נכרי אחד משם אמר לשני יהודים מכאן שהוא יודע מי הם הרוצחים אלא שהם חייבים לו חמשים זהו' ובאם יכנסו היהודים בערבות לשלם לו חובו אז יגלה הדבר, ובהמשך הענין קצת מת אותו נכרי, וכ"כ הרבה נכרים אמרו דברים כאלה. (אבל היה שלא במסל"ת). גם איזה שבועות אח"ז מצאו באותו גליל ראש אחד לא ניכר צורתו כי נאכל בשרו, ובא ליד כומר אחד והוא מסרו ליהודים מכאן, כי אמר בלי ספק שהוא אחד מההרוגים הנ"ל, והכירו בטיכל שבצווארו שהיה של הנער הנ"ל. גם מצאו שם מושלך ביער בגד אחד של כ' אריה ליב הנ"ל, גם שק של סחורה שלו. והנה הלכו מנהיגי העיר אל הקומידאט לבקש שיחקרו על הדבר לגלות הרוצחים, וגם להוציא הממון, כי היה ביד הנ"ל סחורה ומעות לערך ה' מאות זהו', וכן עשו בתוקף, ותפסו הרבה מאותו הגליל אבל עמדו בנסיון ולא הודו ונפטרו. והנה זה איזה שבועות שלח פקיד אחד מכפר סעמינג אגרת לכאן שיבוא איש אחד חכם לשם, כי תפס גנב אחד והוא מקוה שעל ידו יתגלה כל דבר הרציחה הנ"ל, והוא יגיד ליהודי שיבוא לשם כדת מה לעשות ואל איזה שר ילך, והלך לשם הקצין ה' שמואל ב"ה אברהם מכאן:

וזה העדות שהעיד לפנינו ה' שמואל הנ"ל:

כך הווינא במותב תלתא בי דינא כחדא, ואחרי האיום ככל משפטי העדות, זה לשונו: איך וואר אצל הפקיד בסעמינג, האט ער מיר ערצעהלט דאס שם תפוס איזט איין ערל גנב, אונד וויא ער איהם עקסאמינירט האט אויף דערזעלביגע גניבה דאס ער דאריבר תפוס גיוואורדן איזט, האט ער מודה גוועזן אהני עינוי אויף אללע זיינע גניבות מכל ימיו, זא האט איהם דער פקיד גפראגט אב ער ניכט איין ידיעה האט פון דיא צווייא גיסינגער יהודים דיא דרשלאגען זיין גוואורדן, זא האט ער משיב גיוועזין ער וואר איין מאהל אין וירטסהויז גזעסין מיט נאך איין ערל, (שמו נשכח מהעד), זא האט זיך דעריעניגר ערל גלאסט איין זיידל יין איינשענקן, זוא זאג איך צו איהם וואורום לאזט דוא דיר נור איין זיידל איינשענקן, זוא האט ער משיב גוועזן וואן איך זוא פיעל געלד העט וויא מיין שוואגר פון מאטיאש שאפצע קענטי איך מעהר טרינקן, זא האב איך איהם גפראגט וא האט דען דיין שוואגער זא פיעל געלד גנומין, האט ער משיב גוועזין פין דיא צווייא גיסינגער יהודים דיא ער דערשלאגן האט אונד איהר געלד גנומן, אונד איך האב ניקס מעהר בקומן זאנדערן איין פאאר טיכליך דאס איך שווייגן זאלל, גם האט ער דערצעהלט דאס זיא זיא מתחלה בייא דיא טהיר איין גיגראבן האבן, ווייל זיא אבער קיין רוה בייא דער נאכט גהאט האבן זא האבן זיא זיא אויף גיגראבן אונד אין גוזמענר מיהל וואסר העריין גוואורפן. כ"ז סיפר לי הפקיד. אח"כ הלכתי בעצמי אל הגנב הנ"ל למקום תפיסתו אונד האב איהם גפראגט וואורום ער תפוס איזט, האט ער מיר גזאגט זיין גניבה גם שאר גניבות, זא זאג איך צו איהם דוא האסט געוויס איין ידיעה פון דיא צווייא גיהרגתי גיסינגער יהודים, זא האט ער מיר אויך דערצעהלט נעמליך כדברים הנ"ל. אח"ז תפס הפקיד לנכרים הנ"ל שאמר עליהם הגנב כנ"ל ועמדו בנסיון ולא הודו והכחישו כל דברי הגנב הנ"ל בפניו, והפקיד לא יכול לגמור דינא דען ער איזט איהר גרונד הערר ניכט עד שבא המושל שלהם ג"כ לשם נפטרו עכ"ד:

והנה היה קשה עלי מאוד לעת כזאת לעיין כלל וכלל במילתא רבתא דא מחמת שאינני בקו הבריאה, כי ה' חפץ דכאי החלי בקדחת ל"ע, לכן עכבתי איזה שבועות, אך מפני שראיתי שהאשה לאה אשת הנ"ל רדופה להנשא, ויש לחוש לקלקול חלילה, אמרתי אפנה ואשנה פרק זה ויהיה מה, אף שאין דעתי צלולה, הלא מראש כזאת הודעתיו כי חס לי להרים ידי בנדון זה דרך הוראה, רק להציע דברי לפני רבותי ועל ראשם הה"ג נר"ו, הנה הוא יורה וידין בדבר זה כרוחב לבו בחריפות ובקיאות

כיד ה' הטובה עלי[ו], וכמה יארכו עלי הימים עד עת בא דברו כדבש לפי, ובאורו אלך אור, וה' ירחיב גבולו ורב חילו יגדל כסאו וכסא תורתו כחפצו וכחפץ אה"נ המבקש תורה מפיו. גיסינג יום א' ב' דר"ח תמח תקס"ז[א] לפ"ק. הק' טוביה במו"ה לאזי כ"ץ זלה"ה הכ"מ חונה פה ק"ק הנ"ל יע"א:

תשובה

לבוא אל תוכן הענין נאריך קצת בש"ס ופוסקים ומזה נבוא אל ענין נדון דידן כיד ה' הטובה, והוא ית"ש יעזרני ע"ד כבוד שמו הגדול שלא נכשל בדבר הלכה:

גרסינן ביבמות קכ"א ע"ב ר"י בן בבא אומר בישראל אעפ"י שהוא מתכוין ובנכרי אם היה מתכוין אין עדותו עדות, ואיפלגי בגמ' ר"י אמר שמואל ורש לקיש ס"ל לא שנו אלא שנתכוין להתיר אבל להעיד עדותו עדות, ורבי יוחנן פליג דאפי' להעיד נמי אין עדותו עדות, וקאמר עלה אלא מתני' דקתני ובנכרי אם היה מתכוין אין עדותו עדות היכי משכחת ליה במסיח לפי תומו, כי ההיא דהוה קאמר ואזיל מאן איכא בי חיואי מאן איכא בי חיואי שכיב חיואי ואנסבה רב יוסף לדביתהו וכו'. וס"ל להר"ן בתשובה [סי' ג' סעיף ז'] דאין עכו"ם מסל"ת מהימן אלא באומר דברים לפניו או לאחריו מקושר עם מת פלוני דקאמר, והוא מפרש מאן איכא בי חיואי בלשון קובל ומקונן מי נשאר עתה בבית חיואי שהרי שכיב חיואי, אבל אם אומר סתם מת פלוני שנראה שמכוין להודיענו כן לא מקרי מסל"ת. ויש שלמדו כן גם מלשון הרמב"ם פי"ג מגירושין [הי"א]. אבל הריב"ש [סי' ש"פ] וסייעתו פליגי וס"ל דכל שאומר בלי כוונה להתיר ולהעיד ובלי שאלה, אעפ"י שמכוין להודיענו מיתתו של פלוני מהימן, וכן מורה פירש"י מאן איכא בי חיואי מי מאנשי ביתו של בית חיואי שישמע דברי דשכיב חיואי עכ"ל, ואפ"ה התירו אשתו:

והריב"ש ז"ל מייתי ראיה מהא דתנן שם קכ"ב ע"א מעשה באחר שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני מת והלכו ולא מצאו אדם שם והשיאו את אשתו, ופריך הש"ס ודלמא צרה הואי, פרש"י שבאה לקלקלה, ומשני תנא דבי ר"י בשעת הסכנה כותבין ונותנין אעפ"י שאין מכירין, והשתא אי ס"ד דלא מקרי מסל"ת אלא במקשר דברים אחרים א"כ לפריך נמי ודלמא גוי הוא, אע"כ אפי' אי הוה גוי הוה מהימן בכי האי גוני, ודלא כהר"ן:

והקשה הגאון מהו' העשיל ז"ל מה יענה הריב"ש בגטין ס"ו [ע"א] במי שהיה מושלך לבור ואמר מי שישמע קולו יכתוב ויתן גט לאשתו כותבין ונותנין, ופריך נמי דלמא צרה היא ומשני כי הכא, ואמאי לא פריך התם ודלמא נכרי הוא. ולפע"ד לק"מ דהרי כתב נימוקי יוסף שלהי מסכת יבמות [קכ"א ע"ב] דגוי מסל"ת דמהימן לאו מתורת עדות מהימן דאין עדות לגוי, אלא משום דקמו רבנן במילתיה דקושטא קאמר, והשתא בא הריב"ש ז"ל להוכיח דע"כ כי אמר כמכוין להודיענו מיתתו של פלוני נמי אמרינן דקושטא קאמר, והטעם משום דכל שאומר בלא שאלה ובלא מתכוין להעיד על איסור והיתר, לא אמרינן דטרח להכשיל את ישראל במה דלא נהנה, דאלת"ה ה"ל להקשות ודלמא נכרי הוא, ונהי דמגיטין לא מוכח מידי דאינו מתכוין להכשיל את ישראל, משום דהתם הוא מושלך לבור והולך למות אפשר בכי האי לא חשוד, משו"ה פריך מצרה דאמרה תמות נפשי עם פלשתים [שם קי"ח ע"א], אבל ביבמות בעומד בראש ההר ומעיד על אחר שמת והלך לו לדרכו שפיר ניחוש שמא גוי הוא, אע"כ אין גוי חשוד להכשיל כלל אפי' בכי האי. וא"כ מצאנו מה שבקשנו שהרי לא רצינו להאמין לגוי מתורת עדות אלא משום דקושטא קאמר, והרי הוכחנו דגם בכי האי גוני קאמר קושטא. ונוראות נפלאתי על דברי בית שמואל [סי' י"ז] סקל"ח ע"ש:

מיהו נ"ל דיש להליץ בעד הר"ן ולומר דס"ל להר"ן דכשם שאין הנכרי חשוד להכשיל אם אינו נהנה מהמכשול, כדקיי"ל ביו"ד ב[ב], ה"ה וכ"ש שאין דרכו להטיב אם לא יצפה תשלום שכר וכה"ג, והכא ע"כ באינו נהנה כלום בעדותו קיימינן, דאל"ה חיישינן לשקר, והשתא אם הגוי עומד לפנינו ואומר מת פלוני בלי שום קשר דברים לפניו ולאחריו, באופן שמראין הדברים שבא רק להודיענו דבר זה, א"כ מנ"ל שבא להודיענו לטובתינו דלמא בא

א) נראה שצ"ל: תקס"ד, כי בשנת תקס"ז לא חל ב' דר"ח תמח ביום א', ולפני כן חל כמו"כ רק בשנת תקנ"ז, אך אז עדיין לא כיהן הרב השואל ברבנות גיסינג. גם אין לאחר זמנה, כי מלשון מרן בתשובה הסמוכה – משנת תקס"ה – ריש ד"ה והנה בתשובה, נראה כי תשובה דידן מוקדמת לה, שהראיה לתרה"ד שציין לה מרן שם אינה מוזכרת במקו"א (ובזמן מוקדם לתשובה הסמוכה) חוץ מתשובה דידן.

ב) עיין ש"ך סי' קכ"ז סק"כ.

הודפס מאתר אוצר החכמה

להכשיל ולקלקל, שהרי שני הענינים הם נגד חזקתו של גוי, ומשו"ה לא מהימן, וכל זה דוקא כשעומד לפנינו ואומר מת פלוני, אבל בעומד בראש הר לא הו"מ להקשות דלמא גוי הוא, דמה"ת לומר שגוי יעשה כן שהרי אין דרכו לא להרע ולא להטיב מבלי שיהנה מזה, ונסתלק תלונת הריב"ש, באופן שלפע"ד ראיה זו אינה מכרעת להריב"ש כלל:

ובתב היש"ש פט"ז דיבמות סי' ט"ז דאע"ג דכתב הרב"י [שם] דחכמי סאלוניקי העלו בכנופיא הלכה כהריב"ש, אלו בא מעשה לפניו והי' עמו כנופיא של חכמים המסכימים להתיר לא היה מוחה בידם, אבל הוא לא היה מסכים משום דלשון הש"ס מורה כהר"ן, דפריך אלא היכי משכחת ליה ומשני במסל"ת כי הא דמאן איכא בי חיואי, ואי ס"ד בכל ענין מהימן א"כ מה קושיא היכי משכחת ליה, ומאי משני כי האי דחיואי, הא איכא גוני טובא, אע"כ פשיטא להש"ס דלא מקרי אין מתכוין להעיד אפי' באומר סתם מת פלוני, ולא אשכח אלא כגוני דחיואי, אלו דבריו ז"ל. ומטיבותי' דמר קאמינא אדרבא הא צע"ג מנ"ל כך להמקשן, הא חזינא דפ"ה זקנים כולם הוה ס"ל דקושטא קאמר אפי' במכוין להעיד, והשתא נהי דלא קיי"ל הכי מ"מ מהיכי פשיטא ליה דאפי' באומר סתם מת פלוני נמי לא מהימן. ותו יל"ד לשון הש"ס אלא מתני' דקתני ובנכרי וכו', וכוונת המקשן הוא על הדיוק הא בלא מתכוין עדותו עדות היכי משכחת, א"כ למה מייתי מתני' כלל, והכי הל"ל אלא נכרי דמהימן היכי משכחת ליה. אע"כ כהריב"ש, וסוגיין הכי אזלי דמאן דמקיל דנתכוין להעיד מועיל היינו משום לשון מתני' קשיתיה בנכרי אם מתכוין אין עדותו עדות, ה"ל למימר לא מהימן, דנידוק מיניה אם אינו מתכוין מהימן, אבל השתא נידוק הא לא מתכוין עדותו עדות ואי ס"ד מסל"ת ממש בעינן מאי שייך לשון עדות, אע"כ מתכוין להעיד מועיל, ועל זה פליג רבי יוחנן וס"ל דאינו מועיל, ומשו"ה הדר ופריך ואלא לשון המשנה דאין עדותו עדות היכי משכחת ליה[ג], ומשני באותו מסל"ת שהוא כעין הני עובדא שאינו אומר שום דבר מקושר לפניו ולאחריו אלא בא כשואל מאן הוא מבני ביתו של חיואי כי באתי להודיעם שמת חיואי, והרי זה כמעיד, ומהימן כיון שלא בא להעיד בב"ד, וגם לא הזכיר אשה בדבריו. מ"מ מבואר מפשטיות הסוגיא כהריב"ש לפע"ד וכהסכמת רוב הפוסקים ככולם:

ובירושלמי [שם ה"ה] פליגי דלרבי יוחנן כל שמזכירים לו אשה אפי' בלא שאלה לא מקרי תו מסל"ת, ולר"ל בשאלה מיהת נפיק ליה מידי מסל"ת, ושם סוף פרקין מקשה אמתני' דפונדקית דאמרו איה חברנו, והיה ע"י שאלה, ומשני ב' תירוצים, א' עשאוהו כמסל"ת, וזה התירוץ מרומז בתוס' שלהי מס' [ד"ה פונדקית], ורצונו לומר כתירוץ הש"ס דכיון דבכיא תחלה ה"ל כמו מסל"ת, ועוד תירוץ אחר עשאוה כחיה שנאמנת לאלתר, כלומר כחיה דפרק עשרה יוחסין [ע"ד ע"א] שנאמנת על הולד לאלתר כל זמן שהוא תחת ידה, ה"נ הואיל והוציאה להם כלי תשמישו מקלו ותרמילו וס"ת, והם הניחוהו בידה בחליו, והראתה להם קברו, וכל כי האי ה"ל רגלים לדבר (כאן חסר קצת):

והנלע"ד לפום ריהטא דש"ס דילן סוף פרקין דבין לר"ע ובין לרבנן דמסל"ת עדיף מעדות אשה, שהרי לר"ע פונדקית מהימנית ולא כהנת, ובהא פליגי, רבנן סברי דעובדא דפונדקית לא הוה מסל"ת מעליא, אלא או מטעם שעשאוה כמסל"ת הואיל ובכיא תחלה, אבל מ"מ מסל"ת מעליא לא הוה, וכי האי גוני גריעא מכהנת, ולהך סברא לית להו לרבנן שום מעליותא במה שהוציאה להם מקלו ותרמילו, וא"נ בהיפוך דהתחלה לבכות אינו מעלה ולא מוריד רק במה שהוציאה מקלו תאומן, וכל אלו גריעא מכהנת, ומשו"ה ילפי ק"ו כהנת מפונדקית. ור"ע ס"ל לצרף תרוייהו הואיל והתחילה לבכות וגם הוציאה מקלו ותרמילו ה"ל מסל"ת גמור ועדיף מכהנת, ומשו"ה נאמנת אע"ג דכהנת אינה נאמנת. ואמוראי דהירושלמי אליבא דרבנן הוא דפליגי, אבל ר"ע בודאי אית ליה צירוף שניהם. ומיהו בש"ס דילן משמע דס"ל דלרבנן מטעם מסל"ת לחוד מהימנית משום שהתחילה לבכות[ד]:

ומזה יליף בתה"ד סי' רל"ט דגוי מסל"ת מפי גוי מסל"ת מהימן מק"ו דכהנת, דהרי אשה מפי אשה מהימן, וכן פסק הר"ן בתשובה [שם], זולת הריב"ש [סי' שע"ז] דחולק, ודעה זו מייתי ליה גם מהרי"ק שרש קכ"א, אלא שמוסיף בה דברים תמוהים לא יכולתי להולמם, ע"כ אעתיק תוכן דבריו, שכתב וכי תימא אדרבא נילף מרבנן דלדידהו מסל"ת גריעא

ג) באינו מתכוין שיועיל ע ד ו ת ו.

ד) ע"ע לעיל ח"א סי' מ"ו ד"ה ובשלהי.

הודפס מאתר אוצר החכמה

מכהנת, ונימא בכהנת הוא דמועיל עד מפי עד ולא במסל"ת. דזה אינו דבהא לא פליגי דלכ"ע מסל"ת עדיף, אלא לרבנן לא הוות הפונדקית מסל"ת, ולר"ע הוות מסל"ת, כמשמע מלשון רש"י, ולכ"ע מסל"ת עדיף. תו כתב וכ"ת שאני הך מסל"ת הואיל והוציאה גם מקלו ותרמילו. זה א"א שהרי הרי"ף מוכיח מכאן דכל שהתחיל הגוי להסיח לפי תומו מצינן לגלויי הדבר מיניה שפיר, כי הכא דבכיא והדר שאלוה איה חברנו, ואי ס"ד דמקלו ותרמילו מועילין דלמא שאני הכא שהיה גם מקלו ותרמילו, אע"כ ס"ל להרי"ף דהנהו לא מעלין ולא מורידין דהרי חיישינן לשאלה וכה"ג, וכן קברו אפשר דמשקרת. ועוד ראיה ממרדכי [סי' פ"ז] דלבתר דמייתי דברי הרי"ף הנ"ל מקשה אמתני' ל"ל וקברתיו הא בכל מסל"ת לא בעינן וקברתיו לדעתו, ותירץ קבלה היתה בידם שכך היה מעשה, ומאי קושיין דלמא שאני הכא שהיה ע"י שאלה איה חברנו ומשו"ה בעינן וקברתיו כי היכי דבעינן מקלו ותרמילו, אע"כ פשיטא להמרדכי אי לאו דמהימנת במסל"ת לחוד לא היה ר"ע מאמינה ע"י כל הני, ומשו"ה הקדים המרדכי לאתויי הרי"ף הנ"ל להוכיח מהרי"ף דהני לא מעלין ולא מורידין, ע"כ תוכן דברי מהרי"ק ז"ל:

ומאוד דבריו תמוהים, דבתחלה אמר דלמא לרבנן דגריעי מכהנת לא יאומן מסל"ת מפי מסל"ת, ועל זה תירץ דבמסל"ת מודו רבנן אלא דהם לא מיחשבי פונדקית למסל"ת, הנה ע"כ אין כוונתו דלא היה מסל"ת כלל, דא"כ אמאי תאומן כמ"ש תוס', אע"כ הכי קאמר לרבנן לא הוות פונדקית מסל"ת מעליא משום ששאלו איה חברנו ומשו"ה גריעי מכהנת, ומסל"ת כי האי באמת אפשר דאין עד מפי עד מהימן, אבל מדר"ע נשמע דע"י צירוף מקלו ותרמילו משווי ליה מסל"ת מעליא, וחזינן דבהא לכ"ע עדיפא מכהנת, ש"מ דמסל"ת מעליא מועיל מפי מסל"ת אחר, נמצא לפ"ז כבר תבר לגזיזיה עכ"פ והודה במקצת דמסל"ת גרוע דהיינו שהתחיל הגוי וחזרנו ושאלנו (כאן חסר קצת):

וחוך והקשה וכ"ת שאני הכא שהוציאה מקלו ותרמילו, הנה ע"כ צ"ל כוונתו כך דלמא לעולם אפי' מסל"ת גמור שהתחיל הגוי לגמרי נמי גרע מכהנת, וד"ע דמודה בפונדקית משום דמקלו ותרמילו משווי ליה עדיף ממסל"ת דעלמא, כך צ"ל כוונה קושייתו, וא"כ איך מתרץ זה מדהוכיח הרי"ף מהכא דבכיא ש"מ היכי דמתחיל הגוי להסיח לפי תומו יכולים לשאול ולחקור לגלויי מלתא, ומנ"ל להרי"ף דלמא שאני הכא שהוציאה מקלו, אע"כ זה לא מעלה ומוריד כלל, תימה רבתי וכי יכחיש דלר"ע בעינן דוקא צירוף מקלו, והרי"ף הוכיח לרבנן דלא מצרפי מקלו כלל לפום ש"ס דילן דס"ל כהך מ"ד בירושלמי וכפשטא דמתני', שפיר הוכיח הרי"ף דכל שהתחיל הגוי אע"ג דשיילינן מיניה אח"כ לגלויי מילתא לא נפיק מיהת מידי מסל"ת גרוע, אבל לר"ע דמצרף מקלו אפשר דאפי' מסל"ת גמור נמי גרע מכהנת, וצירוף מקלו הא דעביד ליה מעליותא כל כך, וא"כ נפל פיתא בבירא, דהא במסל"ת גרוע דמועיל לרבנן אמרי אינהו גופי' דגרע מכהנת, ומסל"ת מעליא נמי לא אשכחן דלא גרע מכהנת אלא מדר"ע, ואולי הוא ע"י צירוף קאמר, כמו שאמר בוכי תימא דיליה, ולא מוכח מידי. ואפשר שזהו דעת הריב"ש דפליג אמסל"ת מפי מסל"ת, ולא חייש לק"ו הנ"ל השתא כהנת מפי כהנת מהימנית מכ"ש מסל"ת מפי מסל"ת, דאפשר דס"ל כהוכי תימא הנ"ל, ודחיותו ליה מפני הטעם שכתבתי:

גם מ"ש אהמרדכי הוא שלא בדקדוק, דלמא כי היכא דצריך מקלו ותרמילו ה"נ צריך וקברתיו. תמיה המרדכי קאי לרבנן דמתני' דלית להו מקלו ואית להו וקברתיו. מיהו הך מילתא יציבא בהמשך דברי המרדכי, דאלולי שהביא הרי"ף הומ"ל דבמסל"ת גרוע כי האי בעינן וקברתיו, לכן מייתי הרי"ף שאינו מחלק וק"ל. אבל סוף דברי מהרי"ק תמוהים. ודבר זה דמסל"ת מפי מסל"ת היה בידינו ושדינא ביה נרגא:

איברא אגא חלם אנא מפשר בעזה"י, דעכ"פ הדין דין אמת, אב"א גמרא דלא מיבעי במסל"ת מעליא דלית מאן דחש לוכי תימא דמהרי"ק הנ"ל למימר דמקלו עביד ליה טב ממסל"ת דעלמא, דאין לנו אלא דברי הש"ס דאמר מסל"ת הוות, ור"ל דהך מקלו משויא ליה מסל"ת מעליא, ובהך סברא לחוד הוה עדיף מכהנת. וא"כ מוכח דמסל"ת מפי מסל"ת מהימן מק"ו. ואלא במסל"ת גרוע נמי הא רבנן ילפי כהנת בק"ו מפונדקית דהוה מסל"ת גרוע, ואי ס"ד דבמסל"ת גרוע מפי מסל"ת לא מהימנית פונדקית, א"כ כהנת דאתיא מיניה היכי תאומן, דיו לבא מן הדין להיות כנדון, אע"כ גם מסל"ת גרוע מהימן לרבנן במפי מסל"ת אחר, וזה ברור:

ואב"א סברא דדוקא המכוין להעיד שנאמנותו הוא רק מגז"ה בלי טעם, דלא כמשמע לשון

הרמב"ם קצת ספ"ז מיסודי התורה [ה"ז], על זה אמרה התורה על פיהם ולא עפ"י מתורגמן היינו עד מפי עד[ה], אבל כל שאנו מאמינים לו במסל"ת שאין כאן תורת עדות רק שידענו דקושטא קאמר, מה לי אם יאמר שראה כן בעצמו או מפי עד אחר, וכיון דאפי' מסל"ת גרוע נמי קמו ביה רבנן דקושטא קאמר, דין הוא שיאומן מפי מסל"ת אחר, והדר מסברא ילפי רבנן דכהנת המכוונת להעיד לא גריעי בנאמנות דידה מפונדקית המסל"ת גרוע, ובדין הוא שנאמין לה ג"כ אשה מפי אשה, והדברים ברורים לפע"ד:

עוד כתב במהרי"ק שם דאעפ"י שחפשו אחר אדם וע"י המחפשים בא הגוי ואמר מת פלוני, מ"מ לא נפיק מידי מסל"ת, וראיה מב"ק קי"ד ע"ב גבי נחיל של דבורים שאמר כגון שהיו הבעלים מרדפים אחריהם ואלו מסיחין לפי תומן מכאן יצא נחיל זה, הרי אעפ"י שהבעלים מרדפים אחר נחיל מ"מ לא נפקי מדין מסל"ת. והנה ע"כ א"א לפרש כפשוטו דס"ל דהא קמ"ל הש"ס התם אעפ"י שהיו מרדפין ומחפשים מ"מ מהימני נשים וקטנים לפי תומן, דזהו אינו מדרך הש"ס, דהמקשה הקשה מ"ט יאומנו נשים וקטנים, ודי לו לתרץ דמתני' מיירי לפי תומם, ומה היה לו למתרץ להוסיף על המבוכה ולומר שמיירי במחפש. אבל ע"כ הפירוש כמ"ש רש"י שם [ד"ה מרדפין] דס"ל להמתרץ דגם מסל"ת לא יספיק, אלא בשהיו גם הבעלים מרדפין ואלו באו והסיחו לתומן וה"ל נמי רגלים לדבר, והך בעלים מרדפין מעליותא הוא ולא גריעותא. ונ"ל דמ"מ מוכיח המהרי"ק דהחיפוש אינו מגרע דא"כ איך נאמין התם במסל"ת:

אבל הא קשיא לי מאי פריך הש"ס התם ארב אשי שאמר אין מסל"ת נאמן אלא בעדות אשה לבד והרי נחיל של דבורים, והרי בנחיל בעינן נמי רגלים לדבר. ואח"כ מצאתי שהרגישו בזה יש"ש סי' כ"ח והתורת חיים. והיש"ש תירץ דלא בעינן מרדפין רק שנדע שלא נתייאשו הבעלים. והת"ח כתב דלהכי בעינן מרדפין דאל"ה הוה רגלים לדבר בהיפוך, מדלא רדפו ש"מ שאינו שלהם. ודבריהם צ"ע אה"נ דצריך מרדפין מטעמים הנ"ל, מ"מ כיון שמרדפין ה"ל נמי רגלים לדבר, ומאי הקשה המקשה אדרב אשי. ולא מצאתי יישוב לקושיא זו אם לא שאומר בהיפוך ממהרי"ק הנ"ל, דפשיטא ליה להש"ס דמסל"ת ע"י חפוש לא הוה מסל"ת מעליא, והכא נהי דבלא מרדפין א"א מטעמים הנ"ל, מ"מ השתא דמוקי ליה במרדפין מה שהרווחנו ע"י הרדיפה דה"ל רגלים לדבר חזרנו והפסדנו ע"י החפוש שנעשה מסל"ת גרוע, ודומה לפונדקית לר"ע דס"ל דע"י צירוף רגלים לדבר דמקלו ותרמילו נעשה מסל"ת גמור, הת"ל אי לאו הרגלים לדבר לא הוה מסל"ת כלל כיון שחפשו אחריו, אלא כיון שהיא גופיה עושה רגלים לדבר מועיל מסל"ת, ואם כן הקשה הש"ס שפיר לר"א והרי נחיל של דבורים. ומוכח דבעלמא לא מועיל מסל"ת בכי האי גוני:

אמנם בתשו' מיימוני לספר נשים סי' ט' כתב ז"ל ושנסתפקת מאחר שהקרובים הוציאו קול בכל העיירות שמסביב דדמי קצת לאיה חברנו. לא דמי דהתם שיילי ליה בהדיא, אבל הכא מקרי שפיר מסל"ת אע"ג דידע שמחפשים אותו, דאל"כ היכי מהימנינן לשום גוי מסל"ת באשה שהלך בעלה למדינת הים, נימא דלמא משקר ולפי שיודע שהלך בעלה למדינת הים וא"א לה להנשא עד שיעידו לה שמת אומר כן כדי לקלקלה, אלא ודאי לא פלוג רבנן וכו', והיא תשו' מהר"ם מר"כ. והנה לכאורה אין הדמיון עולה יפה, דודאי יש לחלק בין יצא הקול כבר שמת ומחפשים אחריו למי שהלך למ"ה ולא יצא עליו קול כלל, וכמ"ש ב"ש [סי' י"ז] סק"מ, ודבריו מוכרחים מהש"ס [גיטין כ"ח ע"ב] גבי קומנטריסין מהקושיא שהקשה בחלקת מחוקק סקכ"ח וק"ל. וצ"ל דמהר"מ ז"ל הכי קאמר מאיזה טעם לא חשו חז"ל נמי להך חששא שיבוא לקלקלה במזיד בהלך למדינת הים, וע"כ משום שאינו נחשד בכך שיקלקלה, שאין הגוי מתעורר לכך, וא"כ אותו הטעם בעצמו שייך נמי לומר במחפשים, כל שלא שאלוהו לו בעצמו שהוזקק להשיב אז י"ל אשר פיהם דבר שוא, אבל כל שלא נזקק לדבר והוא מעורר בעצמו להרע או להטיב (כאן חסר):

והנה בגוי שהגיד ע"י שאלה לגוי ס"ל להר"ן [שו"ת סי' ג'] דלא הוה מסל"ת, ובתה"ד סי' רל"ט ס"ל דוקא בישראל השואל לא מהני אבל בגוי מהני. והיש"ש כתב על זה פט"ז דיבמות סי' י"ט וז"ל לא נהירא לי כלל מאחר שהעכו"ם מן הסתם מוחזקים לשקרנים אשר פיהם וגו' א"כ לא

ה) מכות ו' ע"ב, ורש"י סנהדרין י"ז ע"א ד"ה מפי.

הודפס מאתר אוצר החכמה

מחזקינן להו בחזקת כשרות כל היכי שמשיבים דבר לשואליהן אם לא מעצמן, וכן נמצא בתשו' הר"ן, וכן עיקור, ועיין בתשו' הריב"ש עכ"ל. והמשאת בנימין סי' ק"ה כתב על דברי תה"ד הנ"ל וז"ל ודי לנו בקולא זו שהקיל הרב בנכרי השואל היכא דליכא נפקותא בנכרי השואל, מה שלא נמצא קולא זו בכל התלמוד ובכל פסקי הגאונים, וכדאי הוא הרב לסמוך עליו בזה, אבל הבו דלא לוסיף עלה להקל בנכרי השואל דאית ליה נפקותא בדבר, דהא תלמודא סתמא קאמר דבעינן מסל"ת, ולא חילקו בין ישראל השואל לנכרי השואל עכ"ל. והרב ב"ש סקמ"ח משמע דאפי' אם נקל בכל אופן, אבל עכ"פ בשופט השואל הו"ל כמתכוין להעיד ממש, ובמהרי"ק הנ"ל נמי כשהחיר ע"י שאלת השופט יהיב טעמא משום שע"י הודאתו חייב את ראשו למלכות, משמע דזולת זה לא. אמנם בתה"ד משמע דאינו מחלק בכך, וכן הבין ממנו הרב"י [סי' י"ד] דמייתי עלה תשו' הר"ן [הנ"ל] דמיירי מחקירת השופט, משמע דלתה"ד בכל גוני מהימן:

ואמרתי אני עם לבי לתור ולדרוש מאין הרגלים לתה"ד להמציא היתר שלא נמצא בש"ס. וראיתי לפע"ד שהיתר זה מבואר בגטין י"ט ע"ב ר"פ כי הוה אתי לקמיה שטרא פרסאה מקרי להו לשני כותים זה שלא בפני זה במסל"ת ומגבי ביה ממשעבדי, וילי"ד טובא הא במסל"ת בעלמא כך לי אחד כשנים, והכא מ"ט הקפיד אתרי. תו הא ע"י שאלה הוה שיקרא לו השטר הזה, ואיך יתואר מסל"ת. תו קשיא הא לא מהימן מסל"ת אלא בנחיל של דבורים דהוא ממון דרבנן כמבואר ב"ק ק"ד ע"ב הנ"ל, ואיך יאומן להוציא מחזקת ממון דאורייתא, ובשגם שאידך טוען ברי נגד השטר, ואפי' בדרבנן היכי דאתחזק איסורא לא מהימנין במסל"ת כמבואר בש"ע י"ד סס"י קל"ז, ואיך האמין להם הכא. ולא ראיתי מי שנתעורר בזה. ולפע"ד הדבר פשוט לפמ"ש הש"ך בי"ד סי' ס"ט ס"ק מ"ג שפתיו ברור מללו דגבי קפילא שאנו שואלים אותו בעינן שלא ידע שאיסור והיתר תלויים בזה ואז לא יזיק השאלה, משא"כ היכי שיודע שאו"ה תלוי בזה בעינן שיאמר כן מעצמו, ושני האופנים נקראים מסל"ת. עוד כתב סי' צ"ח ס"ק ב' דאפי' למ"ד טעם כעיקר דאורייתא או בבשר בחלב לכ"ע מהני קפילא במסל"ת משום דמרתת הואיל ואיכא למיקם עלה דמילתא. והנה בשטרי פרסאה אע"ג דהוה ממון דאורייתא מ"מ הואיל ומרתת שיראה השטר לחברו ג"כ מהימן בלפי תומו, ומ"מ הואיל וא"א בלי שאלה, ונהי דלא דמי ליודע שאיסור והיתר תלויים בזה, שהרי אינו יודע על מה אנו מקפידים ומה אנו רוצים שיקרא מן הכתב, מ"מ מסל"ת ממש נמי לא הוה דעכ"פ יודע שיש לנו שום קפידא בזה ואפשר שיקלקל דבר אחד בקריאתו, ע"כ מקרינן גם להשני לפי תומו, ומסתמא לא יזדמן במקרה שיכוונו שניהם למכשול אחד, ואע"ג דהוה ע"י שאלה, מ"מ כיון שאינו יודע על מה היתה ההקפדה מקרי מסל"ת, והואיל דעבידא לאגלויי מועיל אפי' בדאורייתא:

והנה לפ"ז בעדות נשים דפשיטא להש"ס דע"י שאלה לא מקרי מסל"ת, לאו משום חומרא, דהרי הוכחנו אפי' בדאורייתא נגד חזקת ממון מועיל היכי דעבידא לאגלויי, וכל עדות אשה בנוי ע"ז שהוא עבידא לאגלויי ומתוך חומר וכו', אע"כ היינו טעמא משום דכל הגוים יודעים שתלוי בזה דת יהדות והיתר אשתו, (כאן חסר קצת) משום דכל שהי' ע"י שאלה לא הוי לפי תומו, לא שהשאלה מפסיד ההסחה לפי תומו, אלא הידיעה שיודע הגוי שדת ישראל תלוי בזה, וא"כ כל שנשאל מגוי חברו ואפי' יהיה השואל השופט או שואלו לשום תועלת אחרת מהימן, דהרי קפילא ע"כ יודע הוא שנשאל לשום תועלת, והני פרסאי דרב פפא יודעים היו שנשאלים לתועלת ענין, ומ"מ לא חיישינן לשקורי, אלא אם עושים כן ויודעים שהדת תלוי בזה, אע"ג דבעלמא לא חשידי להכשיל, היינו לעורר מעצמם להכשיל ישראל, אבל כששואלים אותם משיבים שקרים, אבל בלא"ה לא כמוכח מהנ"ל. ויש קצת פקפוק ממ"ש תה"ד עצמו בסי' ע"ט ואינו כדי[1]:

ולפע"ד גם הר"ן בעצמו לא יפקפק על ראיה זו, אלא לטעמיה אזל דס"ל בפי' הש"ס דלא הוה מסל"ת אלא בקשור דברים אבל לא זולת, א"כ ה"ה נמי להחמיר אפי' בשאלת גוי, והרי קמן דהחמירו בא"א מבשארי איסורים דבעינן דוקא קשור דברים. אבל למה דברנו לעיל שהעיקור כהריב"ש והוכחנו כן מהש"ס דלא בעינן קשור דברים, א"כ ק"ו הוא השתא גוי שבא ואמר מאן איכא בי חיואי כי באתי להודיעו שמת חיואי, שאנו רואים כוונתו מבואר להודיע כן, מ"מ לא חיישינן לשקורי, מכ"ש

---

1) וכ"כ ביתר ביאור להלן סי' קל"ג ד"ה והנה בתשובה.

ע"י שאלת גוי שאינו יודע שיגיע מזה שום דבר ליהודים לא כ"ש דליכא למיחש למידי:

אכתי פש גבן לברורי בגוי מפי גוי וחזר הראשון והכחיש השני האומר משמו. הנה פרק המדיר ע"ב ע"א גבי פלוני חכם טיהר לי את הכתם, אמר בירושלמי [ה"ו] וכולם בעדים, ובשם הרמב"ן כתב הר"ן דהחכם נאמן, שכך קיבל מרבותיו, והרא"ש שם [סי' ט'] הסכים עם הירושלמי דלא כרמב"ן, וכ"כ להדיא בשלטי גבורים דיבמות פט"ו בסוף דף מ"ח ע"ב אות קטן ד'[ז] כתב (ב)[כ]הירושלמי דעד הראשון לא מהימן, ומייתי ראיה מפרק שבועת העדות, ורצונו לומר שם ל"ב ע"ב הכל מודים בעד מיתה דאמר לדידה ולא לב"ד, ואי ס"ד כהרמב"ן הא העד מהימן במה שחוזר וכופר מה שהעיד לה. ולפע"ד משו"ה השמיט הרמב"ם [ה' שבועות פ"י הי"א] הך דעד מיתה משום הך קושיא, וס"ל הך דשבועות ס"ל כהירושלמי, ואיתו סמך אסוגיא דפרק המדיר דפשטא משמע בלא עדים אלא שהחכם בעצמו כופר וכהרמב"ן. ומ"מ הרא"ש פרק שבועת העדות [סי' י"ז] כתב סברת הרמב"ן שכך מסתבר, והקשה מאותה סוגיא, ותירץ נהי דעד הכופר מהימן מ"מ היא לא היתה צריכה לו כיון שכבר אמר לה מת בעליך ע"ש, נמצא סתרו פסקי הרא"ש בענין זה, דבפרק המדיר מסכים הולך עם הירושלמי, ובשבועות כתב כקבלת הרמב"ן, וקושיא זו הקשה הרב ב"ש סי' קט"ו ס"ק ד', ותירץ דוקא שלא להפסידה כתובתה כתב הרא"ש כהירושלמי שהוא ממון, אבל לא לענין איסור, וכ"כ הרב"י בי"ד סס"י קפ"ה והט"ז שם [סק"ג]. ולכאורה הדברים תמוהים הא בשבועות מוקי ליה הש"ס בתפיסא מטלטלי בכתובתה ובאנו להוציא מידה עפ"י עד הכופר, ואפ"ה כתב הרא"ש דמסתבר כרמב"ן, ואיך נוציא מידה והיא אומרת ברי לי שאמרת לי מת בעליך[ח]:

והנלע"ד להסביר הענין כך דהנה סתם ע"א דמהימן הדי הוא כשנים ועד המכחישו ה"ל כאחד במקום שנים, משא"כ באומר מפי עד אחר והלה כופר לא אלים כחו כולי האי, וה"נ ס"ל להרמב"ן דעד הכופר ה"ל כשנים נגד האומר משמו, ומשו"ה מפסידה כתובתה על פי החכם, ועל זה פליגי עליו דמה"ת להאמינו כשנים במקום שלא האמינתו תורה, ודי לומר שהאשה שמהראוי שתהיה כבי תרי אבל השתא שהיא מוכחשת מפי אותו שאמרה משמו לא תהיה אלא כע"א המוכחש, וב' עדים המכחישים זא"ז סלק עדותו כמאן דליתיה, (כאן חסר קצת) הכרי נשאר בטבלו, והכתם שאינו עתה לפנינו יהיה כאלו מצאה כתם ונאבד קודם שנשאל לחכם עליו, ולענין עוברת על דת תשאר בחזקת כשרותה ולא תפסיד כתובתה, ומשום כן מוקי ליה בעדים, ובעד מיתה מוקמי' לגברא אחזקת חי, וממילא המטלטלין שתפסה בחזקת בעליהם הראשונים קיימים, ומשו"ה כתב הרא"ש שם דמסתבר כרמב"ן, ר"ל במ"ש שאין האומר משמו נאמן, אבל במ"ש הרמב"ן שהכופר מהימן בהא לא ס"ל כוותיה, וסמך עצמו על מ"ש פרק המדיר. ואע"ג דהרא"ש מייתי ראיות הרמב"ן מפרק המדיר, היינו שהרמב"ן מסתייעא מזה, אבל הוא לא ס"ל כוותיה בהא, וכמ"ש גם הב"ש וק"ל[ט]. ולפ"ז הו"מ הרא"ש לשנויי דמיירי בהנך שאין להם חזקת חיים דפרק כל הגט [כ"ח ע"ב], דבכה"ג אוקי עד להדי עד ואוקי מטלטלין בידה, אלא האמת משני דאפי' בכל גוני הדין אמת:

וא"כ י"ל שכל הפוסקים יודו לקבלת הרמב"ן בענין זה, ואפי' הש"ג נמי נראה דקאי אהתם במים שאין להם סוף או גברא חרוכא שאין להם תו חזקת חיים, ואהא קאי כמבואר למעיין שם בפנים, ומייתי ראיה משבועת העדות שעכ"פ איכא שום גוני שלא יכול העד לכפור והיינו עכ"פ בליכא חזקת חיים, אבל במי שיש לו חזקת חיים ממש לא יחלוק שום אדם אקבלת הרמב"ן[י]. ובמ"כ של הרב"ש דלא דק במ"ש בזה סי' י"ז סקכ"ג ע"ש:

ויש לעיין קצת בתשו' הרא"ש כלל צ"ט סי' ד' במי שהחזיק כמה שנים בקרקע שקנה משמעון שהיה דר בה, ואז א"ל שמעון שהוא קנאה מחמיו, ועכשיו יצא עליו ערעור שטוען שהיתה הקרקע של אבות אבותיו של המערער, כתב הרא"ש אעפ"י שעכשיו כופר שמעון שלא היתה של חמיו אין אנו נזקקין לו, כיון שאלו לא היה שמעון המוכר לפנינו היה המחזיק נאמן בזה, גם עתה ששמעון בפנינו וכופר לאו כל כמיניה להפסידו וע"ש. וצ"ע קצת דנוקי עד להדי עד ונוקי קרקע בחזקת מרא קמא שהוא המערער, ומגו דמינך וזבנתי לא שייך הכא,

---

ז) לפנינו דף קט"ו ע"א אות ב'.

ח) ראה עוד חי' שבועות שם ע"א ד"ה והנה נ"ל להוכיח.

ט) וכ"כ בחי' יו"ד ה' נדה סי' קפ"ה סעי' ג' ד"ה אמרה.

י) ע"ע לעיל ח"א סי' ע"ה ד"ה וכמדומה.

הודפס מאתר אוצר החכמה

מטעם שכתב רמב"ן בחי' ב"ב כ"ט ע"א ביישוב קו' תוס' שם ד"ה הני וכו' וק"ל:

אך מסברא נ"ל דהיינו דוקא כשהיה זה מעיד בשם פלוני והיינו סוברים שאם נשאל לפלוני גם הוא יאמר [כן], כמו פלוני טיהר לי, נהי דאין אנו צריכין לשאלו שהאשה מהימנת, מ"מ אם אירע שהחכם כופר בהא איתא למ"ש לעיל, אבל אם מתחלה מיד לא עלה על דעתינו מעולם שהראשון יודה וידענו מיד שיכפור, כגון שהעיד עד מיתה פלוני אמר לי שהוא הרג פלוני, ואנחנו נדע מיד שלעולם לא יודה זה הראשון אם נשאל לו, ואפי' שמת סתם נמי לא יאמר לנו, כי ירא לנפשו כיון שהגיד לזה שהוא היה עם הורגיו, א"כ כיון שזה המגיד היה מהימן ששמע מפלוני שהרגו, וכבר הסכמנו בלבנו שזה לא יודה זה, ואלו לא בא זה לפנינו מעולם היינו מתירים האשה אע"ג שידענו שזה יכפור, א"כ מה יפסיד אם יבוא ויכפור. וגם בזה יש ליישב ש"ס דשבועות מיירי שהעד א"ל שהוא המית בעלה, כבסוף פ"ב דיבמות [כ"ה ע"א], דבכה"ג לא אכפת לנו בכפירתו כנ"ל. ומכ"ש כשהעדים גוים וזה הסיח לפי תומו והכופר הסיח עפ"י שאלה, דנראה פשוט דכ"ע מודים ואפי' הרמב"ן דאין הכופר מהימן, ועיין בש"ע סי' י"ז סעי' ל"ז בסופו, ועיין מרדכי סוף יבמות [סי' צ"ג]:

אחרי הדברים והאמת האלו נבוא לנדון דידן בעזה"י וה' יאיר עיני בתורתו. והנה צריכים אנו לעיין בג' דברים, א' בעדות העד הראשון מנגינות שותי שכר שאמר בשם גיסו של המרצח, ב' בעדות הפקיד בכתב ובע"פ, ג' בכפירת העד הראשון:

והנה עדות הראשון שאמר שגיסו הרג ליהודים מגיסונג וקברום סמוך לפתח ביתו ונתן לו טיכליך, אין לך עדות מבואר וגלוי יותר מזה שאמר לפי תומו וגם לגוי חברו וגם על עצמו וגיסו באופן שמחייב ראשו למלכות אם יודע הדבר, ואמר נמי וקברתיו. ובמה שאמר דיא צווייא גיסינגר יהודים מקומם ומספרם, ובידיעה דיא גיסונגער משמע הידועים שנשאו ונתנו בהם מוזרת בלבנה, ולא נחסרו יהודים מגיסונג חרן משני אלו, ולא ידענו עיר שיש בהן יהודים סמוך לגלילות אלו שנקראת גיסינג (כאן חסר קצת) עצמו שקבל מזה מגיסו טיכליך, ושיש לגיסו ממון הרבה עי"ז, ושלא היה לו מנוחה בביתו מפני קבורת היהודים, כל אלו הדברים הם ראיות ברורות שעל אלו דברו. ומפני כן לא הארכתי כלל בפרט זה כי נ"ל פשוט שאין לספק בזה כלל:

גם במה שחזר וכפר, כבר כתבתי לפע"ד אעפ"י שהעיקור בזה שאין האומר משמו נאמן, מ"מ הכא אי נניח שהאומר משמו היה מהימן בתחלה לא יגרע עתה הימנותיה מפני כפירתו של זה, שהרי גם מאז דיבר הגנב וסיפר לנו זה (ו)ידענו שזה הערל יכפור ולא יודה בפני השרים על עצמו לחייב ראשו למלכות:

אמנם בעדות הפקיד צריכים לעיין קצת. הנה מ"ש במכתב שיבואו יהודים אצלו אולי יכול לעמוד על החקירה אודות הרצחנים של היהודים. הנה כתב הזה ליתי ביה ממשות וכחירגא דיומא דלא שמיה(א) כמובן. אבל מ"מ יש בו ב' תועליות, א' שמזה מובן מאוד שכל כוונת הפקיד על היהודים הידועים שהיו מחפשים אחריהם זה שנתים ימים, וזה פשוט, וממילא כל דבריו הבאים אח"ז כולם סובבים על דברי האגרת הזאת. וב' שיחשבו עתה דברי הפקיד אל העד כמו מסל"ת. דלכאורה בלא הכתב הוה ע"י שאלה, חדא מסתמא כשבא היהודי אל הפקיד שאל לו דבר מה נעשה בענין הרוצחים ומה שמעת מהם דהכי אורחא דמלתא, כמ"ש בתשו' הר"ן [הנ"ל] שהביא הרב"י [שם], ועוד אפי' שתק היהודי עד שהתחיל הוא לספר עמו, מ"מ ביאת היהודי לביתו הוא בעצמו כשואל, שהרי ידע הפקיד שע"כ בא בצל קורתו. אבל האגרת הוא קצת התחלה כפונדקית דבכיא, אעפ"י שאינו דומה ממש, דהתם הבכיה הוא סי' התחלה לסיפור מיתת חביריהם, משא"כ האגרת שלא ב' בו אלא שיחקור על הרוצחים, ואולי לא מצא ולא היו רוצחים מעולם. מ"מ ה"נ לא היתה השאלה אלא מעין האגרת אם שמע מרוצחים, אבל המיתה הוא פשוט להגוים כיון שמצאו ראש אחד ובו מפה של הנער, א"כ כל עסקיהם רק לגלות הרוצחים ולהציל ממונם של יהודים, לכן הוה לכל הפחות מסל"ת גרוע כבכיה דפונדקית. ומ"מ מהני בזה מסל"ת מפי מסל"ת. שהרי כבר כתבתי והוכחתי שאפי' במסל"ת גרוע כי האי נמי מהימן מסל"ת מפי מסל"ת. עתה מצאתי מ"ש מהר"א אלפאנדרי במכתב מאלי' בק"ע ד' ע"א [סי' ג'] סעי' ס"ג בשם תומת ישרים וז"ל אפי'

יא) יומא כ' ע"ב.

תימא דכל שהזכירו היהודי לגוי לא מקרי מסל"ת היינו דוקא בשהזכירוהו בחזקת חי והשיב שהוא מת אבל אם הזכירוהו בחזקת מת ולא בא לחדש אלא אופן המיתה אינו מן השם דליפוק מחזקת מסל"ת:

ונם מה שחפשו היהודים אחרי הנאבדים, כבר כתבתי לעיל שהעיקר כתשו' מיימוני בזה שכיון שלא שאלו להגוי עצמו אינו מפסיד. ומכ"ש הכא כשהחפוש כבר חלף עבר זה שנתים ימים ואין זכר למו, א"כ מה שנתעורר הפקיד לקרוא ליהודים ה"ל מסל"ת שפיר ולא יחלוק אדם בזה:

אלא שאכתי יש לחוש שעשה הפקיד זה להתפארות שזה כבודו לחפש ולהוציא לאור דברים נסתרים אעפ"י שהוא לא יוציא לאור משפטם, וכמ"ש תשו' הר"ן [הנ"ל בסופו] גבי התפארות דשליחות המובא באריכות ביתה יוסף [שם]. ובאמת לפע"ד הוא חשש גדול מאד, אבל נ"ל בכאן סניף גדול מה ששאל היהודי את הגנב וסיפר לו הדברים כהווייתן כמ"ש לו הפקיד משמו לא פיחת ולא הוסיף עם כל הסימנים, ונהי דזה היה ע"י שאלת ישראל, מ"מ נוכל לצרף זה לדברי הפקיד להסיר מעליו חלונות ההתפארות, שהרי ראייתי ברורה מדר"פ דפרק ב' דגיטין ששאל לשני פרסיים זה שלא בפני זה וסמך עליהם להוציא ממון מחזקתו, אעפ"י שהיה ע"י שאלה מ"מ כיון שלא שינו לשונם ש"מ דקושטא קאמרי, ונהי דבעדות אשה לא סמכינן אשאלה מטעם שכתבתי לעיל שכל הגוים יודעין דהתירא תליא, (כאן חסר קצת) כבר הסיח לפי תומו, ורק משום חשש ששיקר משום התפארות שפיר יש לברר ע"י שאלת ישראל אל הגנב. ובשגם כבר כתבתי דהכא בעובדא דידן לא היה עולה על דעתם היתרא דאתתא כלל, כי הריגתם היה פשוט בעיניהם, ולא חשב ששואלים לו רק על הרוצחים מי ומי הם:

ואם נבוא לחוש שמא מפני ההתפארות שם הפקיד דברים בפי הגנב שאם ישאלוהו יאמר ככה, ולא דמי לדרב פפא שהיה זה שלא בפני זה ולא ידע אחד מחברו. לא נ"ל לחוש לחששות רחוקות כאלו בעיגונא דאתתא, שהרי יתר בז וקלון יהיה לו אצל הגנב ממה שיתכבד אצל היהודים, שהרי כיון שהכל שקר א"כ לא יתברר על ידו שום דבר והיכן התפארת של זה, ורב בזיון יהיה לו במה שגילה בהתתיה אל הגנב שעשה עמו קנוניא להטעות היהודים, ע"כ הוא חשש רחוק ולא שכיחא. אם לא שיש לחוש שעשה כן לתועלת ממון מהיהודים שישלמו תיכף אפי' אם לא יוציא שום דבר לאורה, וזה צריך חקירה רבה גם על האשה שלא עשתה כן על ידי פיזור:

אבל היותר קשה הוא שדברי הגנב אל הפקיד היה ע"י שאלה, אשר ממש כל הפוסקים זוחלים ורועדים להכניס ראשיהם בזה, ומכ"ש שהיה ע"י שאלת השופט, דלא נמצא בשום אחד בפירוש להתיר, ומה שנמצא לקוטים מתשו' אחרונים בספר קונטרס עגונות מי יסמוך על זה. וכבר כתבתי לעיל דעתי שיש לסמוך על תה"ד אפי' בשאלת השופט מטעמים וראיות שכתבתי לעיל, והכא השתא נוסף לזה כיון שהגנב הזה נתפס בצרת עצמו מה לו ולצרה הזאת להגיד על חבירו להביאו אל הבור, וכעין שכתבתי לעיל בדעת הריב"ש במי שהיה מושלך לבור כיון שהולך למות אין דרכו להכשיל לישראל, מכ"ש להמית חברו, ובשגם שיש רגלים לדבר באריכת סיפוריו מקום קברו ושחזרו והוציאום מקברם מחמת אימה, ודברים היתירים כאלו דומה קצת למקלו ותרמילו וקברו. מפני כל האמור היה נ"ל להלכה לסמוך להתיר:

אמנם להיות כי הך דמסל"ת ע"י שאלת נכרי את חברו הוא קשה מאוד בעיני הפוסקים, וכל סמיכת הקולות הוא מפני שני דברים, א' שלא תתעגנה בנות ישראל, ב' שעל הרוב אין כאן חזקת אשת איש ממש, והכא תרווייהו ליתנהי:

הראשון תקנת עגונות, כיון שכתב מעלתו שבן חורגו היה עמו, מסתימת הלשון משמע שהיה בן אשתו של עכשיו, והנה כבר היה לה בעל ומת או נתגרשה, ולא מיבעיא אם הראשון מת וזה נהרג שעפ"י כל הפוסקים היא קטלנית דקיי"ל מזלא גרם, ואפי' נפיל מדקלא ומת נמי לא תנשא. ומ"ש בש"ע [סי' ט' ס"א] בשם רמב"ן דיש מתירין בנהרג, הוא מכשול, שלא כ"כ הרמב"ן ח"ו, אלא שכתב שסמכו איזה אנשים על זה, והוא צווח עליהם כי כרוכיא, נמצא גם בנהרג ה"ל קטלנית. אלא אפי' הראשון גרשה והשני נהרג יש סברא לומר דגירושין ומיתה מצטרפין, דרש"י ספ"ב דיבמות [כ"ו ע"א ד"ה וגירושין] ס"ל נתגרשה ב"פ הוחזקה להתגרש

הודפס מאתר אוצר החכמה

ולא תנשא, והריב"ש יב) כתב שגדולי המורים סוברים כן, ותוס' שם [ד"ה אגירושין] פליגי ע"ז. ולכאורה צ"ע מה לנו אם נתחזקה בגירושין תתגרש ותתגרש, והלא רב מכריז מאן הוה ליומא [יומא י"ח ע"ב]. (כאן חסר קצת). גם צריכים לדחוק קצת בקרא [דברים כ"ד ד'] דלא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה, ולרש"י תיפוק ליה שהוחזקה להתגרש:

אבל סברת רש"י נכונה, דהרא"ש בתשו' [כלל נ"ג סי' ח'] כ' הביאו הריב"י סי' ט' דמזלא גרם שלא תתפרנס בריווח ע"כ ימותו בעליה, וצריך לומר מול רע דידה נצח אדידיה וחטפו טרם בא יומו. וקשה על זה מדוע לא גרם מזלה שתתגרש ויחיה הבעל והיא לא תהיה לה פרנסה. וצ"ל דזה תליא בבחירתו שאם אין מטבעו להתקצף והיא מצאה חן בעיניו קשה שהמזל רע שלה יכריחנו נגד בחירתו, ויותר קל לשדד מערכתו ולאספו בלא משפט. וא"כ אשה שנתחזקה בגירושין נאמר ג"כ מזלה גרם שלא תתפרנס, אלא שאנשים האלו היה יותר נקל לגרום להם קצף ושלא תמצא בעיניהם חן עד שתתגרש מאשר ישודד מערכת יומם, וע"כ נפטרה מהם בגירושין, ומ"מ אנו רואים שמזלה רע ע"כ לא תנשא לשלישי שמא ימות הוא שלא יהיה נקל לבחור בגירושין. ומיושב נמי מלא יוכל בעלה הראשון, דהתם במי שכבר גרשה פעם ראשונה ואנו רואים שהגירושין קלים בעיניו, ואם מזלה הרע יתגבר שלא יהיה לה פרנסה בריווח יחזור ויגרשנה, ומותרת לו אי לאו קרא דלא יוכל. נמצא לפ"ז מכ"ש דגירושין ומיתה מצטרפים לאוסרה אעלמא משום סכנה. והא לא הו"מ לשנויי התם ביבמות מגירושין אגירושין דמיירי בשלא נתגרשה ע"י מזל רע אלא שנתקדשה מעיקרא אדעתא דהכי, כמו מאן הוה ליומיה. דז"א דהך דחכם שאסר אשה בנדר בודאי לא מיירי בהכי, והקידושין שאח"ז ודאי שלא הי' ע"מ להתגרש אחר זמן, דא"כ אכתי איכא חשדא וק"ל. ואמנם בכתובות מ"ג ע"ב בודאי מצי מיירי בהכי ומשו"ה לא מקשה שם מגירושין. ומיהו בלא"ה אזלא שם למ"ד מעיין גורם כמ"ש תוס' שם [ד"ה טעמא], ע"ש ולק"מ מגירושין להך מ"ד:

ומשמע לי דכל הפוסקים דס"ל במכת מדינה ליכא משום קטלנית, כולם ס"ל כפירש"י דבגט אחר גט נמי איכא למיחש, דאלת"ה תקשי להו אמאי לא משני הש"ס בספ"ב דיבמות במת במכת מדינה, אע"כ צ"ל אה"נ הו"מ לשנויי אלא דעכ"פ תקשי מגירושין. וכבר כתבנו דלפ"ז אפי' בגירושין אחר מיתה נמי חיישינן, ומ"מ משני הש"ס התם דלמא מיתה אגירושין וגירושין אמיתה, ושנויא דחיקא הוא לאוקמא מתני' נמי כמ"ד תרי זמני הוה חזקה, ולומר נהי דהסברות שוות מ"מ כיון דאין המאורעים שוים מודה רבי דבעינן ג' זמני, וכמ"ש תוס' נדה ס"ג ע"ב ד"ה לימים וכו', ומ"מ הוה שינויא ופירוקא לסכנתא דלא סמכינן עליה. ומתוך הדברים נלמוד דליתא למ"ש בנודע ביהודה [מהדו"ק חאה"ע סי' ט'] דלהרא"ש דס"ל מזלא גרם ר"ל שמזלה רע שלא תתפרנס בטוב, דלפ"ז אם היתה אשת חיל המתפרנסת משל עצמה ליכא משום קטלנית, ותמהתי מה יענה בש"ס ספ"ד דיבמות (כאן חסר קצת) אלא ה"ה פרנסת עונתה וכבודה וטב לה למיתב טן דו וכו' ודשומשמי גברא וכו' יג). וגם אשריותא דמכת מדינה נראה דקשה לסמוך, ורא"ת מכתובות ס"ה ע"א דא"ל בת רב חסדא לחומא אלמנת אביי קטלת ליך תלת ובעית למקטלא אתריני, משמע שתלתה גם מיתת אביי בה, והרי אביי ה"ל מכת משפחה דאתי מדבית עלי כמבואר בר"ה י"ח ע"א אע"ג דעסיק בתורה וגמילות חסדים, מ"מ הא בעלי מכת מדינה נמי עסקי ברפואות ומתו והרבה אחרים חיו יד). וגם יש להביא ראי' דאפי' בילדה דאיכא למיחש למכשול ותקלה לא יועיל זה לסכן נפשו מפני מכשול של זאת, ולא נימא שומר מצוה לא ידע דבר רע, דא"כ מאי האי דקאמרה בת ר"ח קטלת ליך תלת, הלא קלקלתה תקנתה הוא טו) והיא יפה ביותר ויכשלו בה מצוה לישא אותה ולא ימותו אנשים בעבור זה. וכן מאי האי דאמרינן ביבמות ס"ד ע"ב דעביר אביי עובדא בנפשיה, ומאי עובדא עביד הלא בכה"ג שריא. אע"כ ליתא לכל הני שריותא, ושומר נפשו ירחק מהם ומהמונם:

ונחי דאפי' במיתה ומיתה לא עבדינן עובדא האידנא מכ"ש בנהרג ומכ"ש בגירושין, אבל עכ"פ לכנוס בפרצות דחוקות להתיר לה כבלי העגון ולעמוס על שכמנו היתר איסורים שלא במקום מצוה מה"ת:

והדרך השני מחמת חזקת א"א, הנה זולת הערים האלו לא ידעתי במה יצאתה מחזקת א"א

יב) ראה סי' רל"ג.

יג) וכ"כ לעיל ח"א סי' כ"ד ד"ה דברי, וש"נ.

יד) וכ"כ לעיל ח"א סי' כ"ג ד"ה ובתה"ד, וש"נ, ועעו"ש.

טו) נדצ"ל: הואיל.

הודפס מאתר אוצר החכמה

ממש כמו ביום חופתה, ואי משום שדרך בעלה לשוב לביתו בג' שבועות ונתאחר עתה יותר משנתיים ימים, בזו לא יוגרע הזקתה ח"ו, ומה לנו גדול מעובדא דגברא חרוכא יבמות קט"ו ע"א אחז"ל מחמת כיסופא ערק לעלמא. ודברי רש"י פ"ב דכתובות כ"ב ע"ב [ד"ה] באומרת ברי לי אלו היה קיים היה בא, כבר צווח הר"ן שם כי כרוכיא. ומ"מ ל"ק כל כך אפירוש רש"י ד"ל בודאי החשש אמת מחמת כיסופא איכא אינשי טובא דעריקו לעלמא, אלא שהיא תאמר אני יודעת בו שהוא אינו מאותן האנשים, וכיון שנישאת לאחד מעדיה שיודעים שמת, והיא גם היא אומרת ברי בכך, אין לנו עמה דבר, אבל לדידן בודאי ניחוש[טז]. ומכ"ש הכא איכא חששא טובא שהיה עמו בן אשתו והבן הזה נהרג ואפשר על ידי גרמא דיליה של האב בעל אמו הזה, ע"כ מחמת כיסופא וחרפת וגדפת אשתו על בנה עריק לעלמא, כי חשש שנתפסו הרצחנים והגידו שהוא היה הגורם ושלא בא לעזרת בנו וכה"ג. והנה זה לי קרוב לשנה בחורף העבר נשאלתי ממרחקים אודות עגונה במים שאין להם סוף ונמצא הוא וכליו, והי' הרבה סברות להתיר, ולסניף סמכתי גם על זה אלו היה קיים היה בא, ואמרתי שבזה"ז דקביעי בי דואר ברוב גלילותינו, אפי' היה עריק מחמת כיסופא, כיון שהיה שלום גדול ואהבה בינו לבינה א"א שלא ישלח אגרת ממקום שהוא אפי' בקצוי ארץ להודיע לאשתו היכן הוא ומה נעשה עמו וכה"ג, ובאמת הותרה העגונה ההיא ע"י צירוף טעמים רבים והסכימו עוד ב' גאונים מורי הוראה:

ואני הרהרתי בסברא זו יום או יומים אח"ז ותשבתי לאמת וראוי לסמוך אפי' לעצמה, כי סברא גדולה היא זו, וה' אנה לידי היה פה איש אחד נשוא בשמו מאיר פאקש פעם אחת הלך לדרכו השדה אל מקום תחונת צבא המלחמה ולא חזר ואשתהי קרוב למשלוש השנים, והיינו משלחים אגרותינו אל קצוי ארץ ה"ב וקאפין האגען לחקור אחריו ולא שמענו שמעו, והיה שותא בפי הבריות אלו היה קיים היה בא, והנה אחרי שנעשה שלום בין המלכיות והוא לא חזר, כבר החלטתי הדבר ג"כ, וכעת אשר כתבתי תשובה וחדשתי סברא זו דבי דואר דקביעי הייתי מהרהר באיש הזה ואמרתי עם לבי בלי ספק שכן הוא דאם היה חי בסוף העולם או נשבה או נשבר היה כותב אגרת לביתו, וממש לא עברה שעה אחר ההרהור הזה וקלא נפל במתא כי פלוני הוא בוויען, ולבסוף בא לכאן והביא עמו ממון הרבה, ואמר כי ראה שלא הצליח במו"מ וכשיחזור לביתו יכלה מעט הריווח שלו, ע"כ הרחיק נדוד ולא הודיע לאשתו כדי שיוכל לקבץ ממון רב כדי לפרנס את ביתו, וכן עשה, ואשתוממתי כשעה ואמרתי ברוך שבחר בהם ובמשנתיהם כי דברי חכמים לא יתבטלו לעולם, אמרתי אספרה כמו לחזק דברי חז"ל שא"צ חזוק[יז], ועמ"ש תוס' בתולין נ"ז ע"ב ד"ה איזיל וכו'. נחזור להנ"ל גלל כן איני רואה כאן שום סברא לסלקה מחזקת א"א דאורייתא[יח]:

ע"כ להתירה על סמיכת סברתי לחוד מה כחי כי אייחל, אם כח בונים[יט] כחי כחכמים וגאוני עולם, ואפי' לצרף עמי אחרים לא בעינא אלא אם כבר הותרה משני מורי הוראות מופלגי תורה אשר סמכו על סברת עצמם להתירה, אלא שבקשו עוד סניף אזי אהיה סניף להם. ואם אולי ירצה להראות דברי לשנים אחרים כנ"ל והם יעיינו ויסכימו שראוי לסמוך ולהתיר אזי יהיו הם העיקור ואני הסניף כהדין גרמיזא דאתא בבתרייתא אבל לא בקדמייתא:

הנלע"ד כתבתי הכ"ד:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה קלב

העתק השאלה

לידיד נפשי מחמד לבי אדמ"ו הרב הגאון הגדול המפורסם מאור עינינו עטרת ראשינו פטיש החזק עה"י נר ישראל כבוד מהו' **משה** נרו יאיר לנצח:

מרוב הטרדות לא אוכל להטעים האגרת כראוי לאוהבי שמו, כי באתי לדפוק דלתי' ודלתי בהמ"ד להודיעני הדרך אשר נלך בה, ע"ד המעשה אשר נעשה בתוך קהלתינו זה כשלוש שבועות דיבר ערל אחד והוא משרת במדינות איסטרייך לכ' מיכל

טז) וכ"כ לעיל ח"א סי' ס"ז ד"ה והנה בתשוב', וראה עוד שם סי' י' ד"ה וחזקת.

יז) וכ"כ להלן סי' קל"ח ד"ה והנה.

יח) עיין לעיל ח"א סי' מ"ח ד"ה ובאמת, ובהערה שבסוה"ד שם.

יט) נדצ"ל: אבנים, והוא ע"פ איוב ו' י"ב.

לישראל אחר שהיה לו ממש סימנים הללו כזה[ז]. והנה בסביבות עירכם לא נמצא כזה וגם לא נאבד יהודי אשר יאמר עליו כי הוא זהו, וצ"ל איש בא ממקום אחר לכאן, וידוע כי אין דרך הנכרים להשכין כליהם גם לא למוכרם אלא אל יהודים שבעירכם או בסביבת גליל שלהם, וכ"ש דמכירה לא שכיח דאין אדם עשוי למכור כליו אלא להשכין, ואיך ישכין כליו לאיש בא מארץ רחוקה, ואם יארע כזה הוה גרוע מנפילה דחד. ע"כ בצירוף הא[ח] לסמוך ולומר דהוה סימן מובהק ביותר. אלא שאינני מחכמי הדור ואין הדבר מסור להדיוט כמוני, אבל מ"מ בצירוף ט"ע הנ"ל נ"ל ברור בלי ספק דאשת בנימין מקאמארן שריא להתנסבא לכל גבר דיתיצבין. ופר"מ יעיין בכל הנ"ל, ומה טוב אם יציע דברי אלו גם לפני ידידנו הרב המאה"ג דק"ק ס"ה, ואז יתיר העגונה ע"י ישיבת ב"ד של שלשה כמ"ש הר(י)ב"ש [ס"ק קכ"ד]:

והנלע"ד כתבתי וחתמתי שמי:

משה"ק **סופר** ממפר"מ

תשובה קלח

שיל"ת, באדען יום ד' כ' סיון תקע"ד לפ"ק.

יעזור אל לעזריאל למלכ[י]ם למואל כל יכול ואיתיאל ה"ה הנגיד והטפסר הרבני המופלג כבוד מ' **עזריאל** נ"י **בימטריץ**:

יקרת מכתבו הנכתב ביום למ"ד למב"י העבר הגיעני יום אתמול פה במרחץ באדען בעסקי ברפואות, וראיתי מתוכו זריזותיה דפר"מ במצות, וכמה שוקד על תקנות בנות ישראל העלובות, ויש בו מדעת קונו, וכלכל דבריו במשפט צדק בדעת ותבונה כראוי לגברא דכוותיה:

זאת אומרת עובדא הכי הוה ביום זעם ובשטף מים רבים בר"ח אלול תקע"ג לפ"ק העבר לעתותי ערב כשראו סכנה עצומה והמים שוטפים בזרם הצילו את הנשים וגם איזה אנשים עוברי אורח עמם ע"י ספינה קטנה שהעבירם עד סמוך להר אחד ושם ניצלו כולם, אמנם שארי אנשים נתפתו לדברי איש זקן וכסיל ונשארו שמה בהבית במקום סכנה, והנה אותם הניצולים שעמדו על ההר הציצו והביטו כל הלילה מרחוק אל מקום בית האנשים העומדים במקום סכנה, וראו שמה נר דולק עד שעה אחת אחר חצות הלילה, ומן אז והלאה היה חשך במושבותם לא ראו אור עוד, ובבקר נראה כי המים עברו שם במקום ולא ניכר מקומו איה, ועד היום המה עודנה המים עוברים והדייגים עוברים והרפסודות נוסעים דרך משם באין זכר למו שהיה שם מושב בני אדם מעולם, וכן ספרו למו כמה נפשות נימולים ואינם נימולים שעמדו בלילה ההיא על המבצר הגבוה וראו את הבית עם נר דולק עד אחר חצי הלילה וכנ"ל, אשר מזה נוכל לשפוט בעין שכלנו כי הבית נמוג הלך ואשר בתוכו לא נמלטו, שוב נמצא איש זקן מת, וכל היהודים הכירוהו שזה הוא האיש הזקן כי היה קצר הקומה וגבן, אשר ע"י זה אין ספק כי אשתו הזקנה מותרת לעלמא בלי פקפוק לדעת פר"מ, אך תשארנה עוד ב' נשים ילדות רכות (ועגונות[א] בעו"ה) אשר לא נודע בעליהן איה. שוב נמצא ביד כפרי אחד שלשלת זהב וטבעת עגיל זהב, ואשת אחד הכירה בט"ע כי הנה תכשיטין שלה, וגם צורף זהב איש יהודי נאמן וישר מכיר כי הוא עשאם לה, והכפרי כשנשאל ע"י השופט מאין באו לו נתהפך בדבריו, פעם אמר שהוציאם במכמורת מהמים, ופעם אמר שמצאם על פני השדה, וכששאלו לאשתו אמרה שהוא אמר לה שנמצא יהודי מת ופשט בגדיו ומצא אלו בתוכם, ושוב חזר הכפר[י] ואמר לא יהודי מת אלא גוי מת מצא והיו כלים אלו באמתחתו, אלו תוכן דברי מעלתו במתק לשונו כצפיחת בדבש, וגבה עדות במותב תלתא וכהלכה, ובקש ממני לחוות דעתי בשריותא דהני נשי:

אומר אני שריותא דזקנה אע"ג דפשיטא למעלתו לדידי עדיין מספקא לי טובא, מפני שפר"מ לרוב פשיטותו קיצר במקום שהיה להאריך ולפרש במה הכירוהו היהודים שזה הוא האיש הזקן בעל אשה הזקנה, אם בסי' שבגופו צריך לברר איזה סימנים וכמה היו, דמה שהזכירו קצר הקומה, היינו ארוך וגרץ, וכן גבן הוא סימן גרוע ואין לסמוך עליהם, והוא משנה שלימה וגמ' ערוכה יבמות ק"כ ע"ב והג"ה ש"ע סי' י"ז סעי' כ"ד:

ואם בטביעת עין הכירו, א"כ היה לו להזכיר (כ)שראוהו מיד כשעלה מן המים, ואז מועיל

ז) וכ"כ לעיל סי' נ"ז ד"ה ומ"מ, וש"נ.

ח) הלשון מעומעם, ולפי הענין נראה ששיעור הלשון צ"ל כך: ע"כ ג ם ב ל א צירוף ט " ע ה ו " א לסמוך ולומר. או אולי כך: בצירוף ב ' ה ס י ' ה ו " א לסמוך וכו'.

א) צ"ל: ועגונות.

הודפס מאתר אוצר החכמה

אפילו אחר ג' ימים אחר הטביעה, אך אם ראוהו שעה אחת אחר שעלה מן היבשה אין עדות ט"ע מועיל אפי' תוך ג' ימים לאבידה כמבואר בש"ע סעי' כ"ו. ואם יבואו דבריו עוד אלינו בתוספת ביאור נבאר תשובתינו בעזה"י:

אך היתרן של הילדות רכות וענוגות הרחק מאוד מאדם חי מדבר בהשכל בעוד תבונתו שלימה ורוח נכון בקרבו. והיות כי פר"מ כתב כי כדברו עם מלומדי נוצרים וישרים נכבדים בגלילות ההמה שפכו בוז על בעלי התלמוד שהתאכזרו כ"כ לאסור נשים כאלו בכבלי העיגון, ואיו מצאו כן בתורתו של מרע"ה, והנה מוחזקני בפר"מ כי הוא בקי בחדרי בינה ויבן זאת לאשורו ויודע מה להשיב, ושתיקתו לא היתה יפה לחכם בפעם הזאת, וקראתי עליו המקרא הזה [איוב כ"ט ט'] שרים עצרו במילין וכף ישימו לפיהם:

ואמרתי פן יהיו השרים והחכמים ההמה חכמים בעיניהם ונגד פניהם נבונים בהלעיגם והלעיזם על דברי התלמוד ח"ו כדרכם, אברר הדברים שגם כל רואיהם יכירו כי אין כאן שום מקום להתירן לכאורה. ונבוא מהמאוחר אל המוקדם במה שהכירה האשה והצורף טבעתה ושרשרות זהב ענק שבצווארי הנשים, ואשת הכפרי אמרה שבעלה אמר שמצא יהודי מת ומשם לקח הכלים האלו. הנה אם היה נמצא יהודי לפנינו ולא היינו מכירים אותו מי הוא רק ע"י שהיו הכלים הללו בשקו ואמתחתו היינו באים לחומרת חז"ל דחיישינן לשאלה, ואם אולי במקום אחר הוא חומרא רק וחששא, מ"מ בנידון דידן הוא חשש קרוב מאוד דניחוש לאבידה בשעת הסכנה ורעש השליכו בהחפזם והורידו כל עדים מעליהם, ואיש אחר מצאו, ואח"כ נטבע האיש ההוא, ובעל האשה נמלט, וזה פשוט וקרוב במציאות זאת אי היינו מוצאים אחד שמת לפנינו וכלים אלו באמתחתו. וכן אי היתה אשת הכפרי אומרת שבעלה מצא פלוני ופלוני בשמו ושם עירו וכדומה, אז היינו באים לחששת ג' דברים, א' אי מקרי מסל"ת כיון שהוא ע"י שאלה, ב' אי עד מפי עד נאמן בגוי הואיל והיא אומרת בשם בעלה, ג' אפי' אי בעלמא נאמן מ"מ הכא העד הראשון מכחישה לאמור לא יהודי אלא גוי, וכ"ז אי היתה אומרת שמצא יהודי פלוני, אך עכשיו שאומרת יהודי אחד אשר היו נמצאים אצלו כלים אלו, על דברים כאלו יותר א"א לעלמא, ואפי' חכמיהם לא היו מתירים אחת מנשותיהם לעלמא, ואם על אומדנא כזה נתיר א"כ גם אם נמצאו כלים כאלו ע"פ המים שטין נתיר האשה לעלמא ונאמר כי הבעל נטבע ואלו הכלים ממנו, וידעתי כי אפי' לענין ממונא יחושו שרי העמים שלא להוציאו ע"ד אומדנות כאלו, ומכ"ש בעניני אישות שמחמירים טפי, וא"כ עדות הטבעת והשרשרות הבל ואין בו מועיל:

ונבוא אל הראשונה במה שעומדים על המבצר וגם העומדים על ההר ראו הבית ונר דולק בתוכו עד אחר חצי הלילה ואת"כ חשך אורו בעריפיו[ב], וגם היום אין בית ולא שום היכר רק מים שוטפים, ומעלתו הוסיף כי ביום הזעם לא היה פליטה אפי' אחד מיני אלף לא נמלט ואיך נאמר שנמלטו אלו. אומר אני אם היו רואים אנשים אלו נפלו לתוך המים ושהו עליהם כדי יציאת הנפש, אז היינו באים לחומרת חז"ל [יבמות קכ"א ע"א] במים שאל"ס אולי גלי אשפלוהו והוציאוהו במקום אחר, וככה אירע ביום ההוא ממש בילדה אחת יתומת דיין זקן אחד בק"ק מ"ד ששטפוה מים כבירים ההמה בתוך העיר לעיני כל רואים, ומסרו נפשם להצילה ואפס ההצלה ונתיאשו ממנה, והמים הובילו אותה הרחק מאוד מהעיר לכפר הסמוך, וגל אחד השליכה לחוץ לפני רגלי כפרי אחד, והוא הביאה אל העיר אחר הזעם, והנה היא חיה וקיימת לפנינו, והן המה אותו השטף עצמו שאנו דנים עליו, ובכל זאת קיי"ל מים שאין להם סוף רובם למיתה ומותרת מן התורה, ואינו אלא גזירה דרבנן דחיישינן למיעוט בחומרת א"א שלא יהיה קיל יותר ממון שאין הולכין בו אחר הרוב [תוס' ב"מ כ' ע"ב ד"ה איסורא], וע"ז היה יכול מעלתו לומר שאני הכא דחזינן שאפי' אחד מיני אלף לא נמלט, כ"ז אי ראינו אותם נופלים למים, ואע"ג דבכל זאת לא ימלט מספק ומיעוט דמיעוטא דנמלט, כמו שכתבתי לעיל עובדא דהאי ריבה, וכן עובדא הוה בפישאן שירדו לספינה קטנה כמה נפשות ונהפכה הספינה ולא נמלט מהם כי אם איש אחד מק"ק ווערבוי רוכב על ספינה הפוכה עד שלבסוף נתלה באילן אחד שפגע בו ושם ניצל, ועיניו ראו איך כל האחרים נפלו למים וצללו במים אדירים, אך לא ראה מיתתם כי חלפו עברו מלפניו, והוא היה המעיד לפני על איש אחד מק"ק העלישטאבא שהיה עמו בספינה, והואיל ולא ראהו נטבע רק שחה לפניו ע"כ לא הועיל עדותו להוריד יורשיו לנכסיו

ב) ע"פ ישעי' ה' ל'.

הודפס מאתר אוצר החכמה

עדיין כיון שלא ראה שום טביעה, ויעיין ש"ע ח"מ סוף סי' רפ"ד וסי' רפ"ה סעי' ד' ה':

והבא השתא בנידון דידן שלא ראו שום נפילה למים, אדרבא ראו הנר דולק עד אחר חצי הלילה, ונהי דאמת דאחד מאלף לא ניצלו מאותם שנפלו למים ביום חרון אף ההוא, אך לעומת זה נאמר אחד מאלף לא נטבעו מאותן שעמדו על עמדם כי כולם הצילו עצמם, וכשם שאנשים האלו שעמדו על ההר ניצלו בספינה קטנה, כן האנשים אחר שכבר נכנסו לסכנה ושיהו עצמם על הצלת ממונם מ"מ אחר שעה או שתים נזדמנה להם ספינה או קורה ונסר, ואם כולם לא ניצולו אפשר ניצל מהם אחד או ב', ומי יכול להתיר בכה"ג, ולדעתי גריעא מספינה שנאבדה בים דס"פ כל הגט [כ"ח ע"ב], ולא נשאר לנו שום מקום להחלות אלא לומר אלו היו קיימים היו באים, וחז"ל חשו לומר אולי הוזק באבריו וכיוצא בו ומחמת כיסופא ערק לעלמא, ועיין ביבמות קט"ו ע"א:

והנה בדידי הוה עובדא בהיותי יושב על כסא הוראה בק"ק מאטערסדארף היה שם איש אחד ושמו מאיר פאקש ועתה הוא דר בעיר וויען, הוא ואשת נעוריו אשר אהבו זה לזו מאוד והתפרנסו בפועל כפיו של האיש מיד לפה כדרך הבינונים שמה, ויהי היום האיש הלך לדרכו עם מעט סחורה יין שרוף אל מקום צבא המלחמה מחנה הקיר"ה שהיו עומדים אז סמוך לגראן, ופתאום נשמע קול כי שודד חיל הקיסר נסו וברחו ומגפה גדולה היתה בעיר ההוא וכן הוה, והאיש הזה לא חזר אל ביתו ושהו והוחילו עד בוש כמו שנתיים (שנים) [ימים], ובאו לפני אנשי הק"ק אשר נכמרו רחמים על העלובה הילדה, וכתבנו לקהלות רחוקים לה"ב קאפענהאגען פ"פ לונדן ואין קול ואין עונה, עד שכולם שפטו במוחלט כי מת במלחמה בלי ספק כי אלו היה קיים היה בא, כי אהבת עולם אהב את אשתו, עד עברו עוד כמו שנתיים ימים, אח"ז קרוב לארבעה שנים מיום פרידתו מביתו אני בעצמי מהרהר לאמור לולי אין לנו כח לדון באומדנא ולחדש היתר הייתי אומר דבזמנינו לא שייך לומר דלמא מחמת כיסופא ערק לעלמא, דאפי' ערק לעלמא הלא איכא בי דואר דקביע בכל דוכתא ויכול לכתוב ולהודיע ככה אירע לי וכה אני נמצא וכדומה, ומה זו שתיקה:

עוד ההרהור הזה ברעיוני ואנשים באו מוויען לומר שראו מאיר פאקש בוויען, וזה מדבר וזה בא והנה הוא בעדענבורג, ומיד כתבתי לשם למהר ביאתו לפני, והנה בא האיש לביתו ואתא לקמן, ההוא אמר כי בראותו צרתו צרה כי נשללה ממנו כל סחורתו וכל אשר לו והציגוהו ערום, חשב בנפשו אם יודיע כזאת לאשתו האהובה תגזור אומר שע"כ יבוא בערום וחוסר כל ויסתפקו במועט בפת חרבה ושלוה, ע"כ התחכם לאחוז פלך השתיקה והרחיק נדוד אל ארץ פלונית הרחק מאוד ממדינתנו ונשכר שמה לפונדק אחד עד שהשתכר והרויח איזה מאות זהובים ועתה חזר לביתו זו אשתו, והראה לי כתבים מוכיחים מב"ב שלו ומשרי העיר אשר התגורר שם עד שראינו שנאמנים דבריו, אז אמרתי ברוך שבחר בהם ובדבריהם של חז"ל, וכל המהרהר אחריהם כאלו מהרהר אחר השכינה[ג], הארכתי בזה להוציא לב המערערים והנוקפים שהזכיר פר"מ:

ותבנא לדינא דין אמת ומשפט וצדק כי הני תרי נשי שאנחנו דנים עליהם משמים ירוחמו, ורחמנא ליצלן מכל ביש, ולא ישמע עוד בכי וזעקה בבתינו ולא שוד ושבר בגבולינו ושבו בנים לגבולם ועינינו רואות, כנפשו היפה א"נ דש"ת הבעה"ח:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה קלט

שיל"ת, פיזינג הסמוך לק"ק פ"ב יום א' טוב מנחם תקע"ט לפ"ק.

גדול מרבן שמואל יחי' משומו אל עליון לשם ולתפארת בישראל ה"ה י"נ הרב גאון ישראל בנן של קדושים חכם חרשים גבון לחשים מופלא באנשים אילי תרשישים נ"י ע"ה פ"ה כקש"ת מהו' **שמואל** נ"י אב"ד ור"מ דק"ק אמשטרדם והמדינה יע"א:

יקרתו הגיעני בזמנו, וביני ביני נתברר לנו עוד ע"י אחיו ובית אביו של הנעדר בכמה דברים שהיו מסופקים אלינו, ונגמרה המצוה ע"י מכתב קדשו, ונחלצה מיבמה והותרה לעלמא, יהיה שכרו כפול. והנה פר"מ ביקש שאחזיר לו מכתב קדשו, והיה ראוי שאהיה עט ממהר לעשות רצונו,

---

ג) עובדא זו הזכירה מרן גם לעיל סי' קל"א ד"ה ואני. שם.
וראה ערך לעיל ח"א סי' מ"ח ד"ה ובאמת, ובהערה שבסוה"ד

הודפס מאתר אוצר החכמה

כב: האשה שנתארמלה פרק שני כתובות

עין משפט
נר מצוה

מה א ב ג מרי פ"ע מהל' גירושין הלי כג טוש"ע אה"ע סימן ז סעיף מג: **מז** ד מרי שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ג: **מח** ה מרי שם הלכה יח טוש"ע אה"ע סימן ז סעיף ה: **מט** ו מרי שם הלכה ט טוש"ע אה"ע סימן קכג סעיף ה: **נ** ז מרי שם הלכה ד הלכה יג סמ"ג מהל' לוין סמ"ע סימן ז סעיף ג: **נא** ח ט מרי פ"ע מהל' גירושין הלי ז ז טוש"ע אה"ע סי' קכג סעיף ג:

תוספות ד"ה

גדולה בבני וקפצו עליה בני אדם לקדשה וא"ל מקודשת אני ליכהן עבודה וקדשה א"ע א"ל וחכמים מה ראית א"ל בתולה שבאו עלי בני אדם שאינם מהוגנים אמרתי מקודשת אני עכשיו שבאו עלי בני אדם שהן הגונים לי עבדתיך וקדשתיך את עצמי וזו הלכה העלה ר"א שר הבירה לפני חכמים ואמרו אם נתנה אמהלא לדבריה נאמנת. **בעא מיניה** שמואל **מרב** אמרה **אנא**. פי' נדה והזדה ואמרה טהרה אני מהו א"ל אף בזו אם נתנה אמהלא לדבריה נאמנת. **הבא מיניה** ב' זמנין **ואפ"ה לא עביד** שמואל **עבדא בשפשיה**. פי' פעם אחת אמרה לו אשתו כן ונעשה אמהלא לדבריה ושידש כמני עד שטבלה: **ת"ר שנים** אומרים **מת** ושנים אומרים לא **מת שנים** אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה ר"ז ל"ת ואם נשאת לא תצא. **מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי**. פי' בא על ספק כרת: **אר"ש כגון שנשאת לאחד מעדים**. פי' שאמרו מת שאין אשם תלוי אלא למי שלבו נוקפו אבל זה אומר ברי לו אבל לאינשים דעלמא תצא ואע"ג דתנן בפ"ב דיבמות מת לא יצא את אשתו דוקא בחד אבל ברתי ליכא למיחש כראוקימנא התם דתרי לא משתרי: **היא גופה באשם תלוי קיימא באומרת ברי לי**. פי' שאשתה גם היא משום דאומרת מת בעלי ואם על העדים שכמה תצא ור"ש ב"י פליג דאמר שאם באו עדי האוסרים תחלה ואח"כ נשאת ואילו לאחד מעידיה ואע"ג דאמרה ברי לי תצא עיין בהאשה רבה: **אר"י ב' אומרים מת וב' אומרים** לא מת ה"ז לא תנשא ואם נשאת ל"ת **ב' אומרים** נתגרשה **וב' אומרים** לא נתגרשה ה"ז לא תנשא ואם נשאת תצא מיד **ושמע מינה** תצא בלא גט **אמר רבא** דראי ר' דברי ר' מנחם ברבי בניהושע ולא ראה דברי במיחה. פ"ש **מיחה אינה יכולה להבחישתו**. פי' אם יבא בעלה אי"ש למר לו מת אחה הלכך אי לא דברי לה שמת מיחתא ולא מיבעיא עד דחייישי לקרולקא: **גירושין יכולה להבחישתו**. פי' אם יבא ראשר לא גרשיתך היא ואמר גרשוני הלכך אי שרית לה שכבא ארעא ומיכסבא ע"פ עדות הללו מיספק ולא מיירתא לסידיק שפיר: **ומי מהצי ברי**. והאמר ר"ה האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת דזזקתה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ה"מ היכא דליכא עדים דמסיירא לה אבל היכא דאיכא עדים דמסיירא לה מעיזה ומעיזה. ובדמוקשין מכילתא דר"ה ש"מ דהכי הל' שאין התלמוד מקשה אלא מפורקך כך השמרנו נמי בגיטין פ' התקבל: **ר"א אמר דאמרי עדים עכשיו מת**. פי' היתם מת עכשיו גירשה: **מיתה ליכא לבדורנו**. פי' אם אמרו טבע בים או אכלו ארי אין אנו יכולים לברר הדברים הלכך לכתחלה לא ינשא אף דהא צייכה להמתין שלשה חדשים ואם ינשא לא תצא כרבנן ובשנשאת לאחד מעיירה: **גירושין איכא לבדורנהו דאמרי לה אי איתא דהכי הוא אחרי גיטך**. פי' ולא ינשא מיד דהא צריכה להמתין ג' חדשים אלא כגון שהמתינה ג' חדשים ונשאת ואפ"ה כיון שערים העירו שעכשיו גדישה אמרינן לה אי איתא כדאמרת הוה לך לאחוי גיטא בשעתא פורתא לא מיחמא למיפר אדיכם לי א"ר שקרא מסהדי והני דאמרו לא גירשך הם נאמנים

תוספות רי"ד

א) וכגונס אומרים נתגרשה ומי דייקת כי ידעה שלא יחזרו עדים אחר מזוה לתן לאשה שתנשא משיהא ליכא כיון דאיכא עדים דקא מסייעי לה. מ"י עכ"ל.

תורה אור השלם

א) חֶמֶר מְמֻזָּג עֲשׂוּת פֶּה וְלָזוּת שִׂפְתָיִם לְרַקֵּחַ מְמֻשָּׁק: [משלי ח, טז]

הגהות וציונים

ב) בראשונים ובכתי"י ובדפוריא רב **אשי** (וכ"ה בדפוריא שהיה לפני המהרי"ל, ער' ברבריו לקמן כב ע"א, ועי' מהרש"א שם). **ג)** [שייך לע"א עד ד"ה לא עבד שמואל בר'] (גליון): **ד)** נדצ"ל **דשמאן**.

ליקוטי רש"י

שנים אומרים מת. אשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו שנים ואמרו לה מת בעליך ושנים אומרים לה מת ע"י שנים אומרים נתגרשה כתי בעלה ואינה רוקקה ליבם ושנים אומרים לה נתגרשה ורוקקה ליבם ע"י שנים [שנערין] מעלה קיים ונאמן להאומרים לאחר. **הרי זו לא תנשא.** לפוקי מרי לנשוי מרי ואתחתא פוקמך. **ואם נשאת לא תצא.** דיעבד אין להפרידה. **שבאו עדים.** שהמעידים שמתו לה אחר שנשאת. **אבל נשאת.** על פי עדי מיתה שהמיתוה הים אין לוקחין אותה ואפילו כן נאסר עליה שהרי קיים לה הלה דאיתקוש לויבמה דכי ליבם. שמא יבמה שכניסים על ב"ד על שמועתן הם ליבמה ואתיא כר' אליעזר דאמר באומרת ברי לי. שמא בעלה ראשון שכניסים כאן בעודת אשה לומר שמת בעלה ונעגנת מהשוא לומר נשתמא. **ואין דברי שנ' אחד.** לאחר מת ממקום שהיה (ויבמות שם). **הבר מצך עשרות אה.** לא תסבה דבר אילעזיר ב' הכריות ויקרקעו עליך פיהם. **עשרות אה.** לשון עקום

ממו תם תני ויעקבאי (חיוב ט) ומשמשה שיהא עקומות ומקוטות. **ויוות שפתים.** עקמימות שפתים שלא ירמיזו בכריסם עם עלך [משלי ו, כג]. **תרגמה.** מרם שהוא [שהוא חכם]. **רבשבויה הכי?!.** דספיקא בעלמא היא [ב"ק קיד:]. שלא לפיהוס שנעגלה [לקמן נא:]. ולהרחה הקילו בה שנמים מתקנת לאפוי לשם ועד שהל שמתקנת לומר טיהרה ונעגנת בכמיל שנתיחדה בין לשמרה בין לשמרה שלא מזנות ולפקרה אמתקנה ולפקרה על הוה אם נישאת בשניה [ב"ב קמ:]. **שרינהו.** רבי תניא לשנשים [ושב"ם שם]. **כשנגנה שיוצא מ'פני השלים.** דומה דומה גדול סיים [חולין קיא:]. **עדים בצד אסתו.** רוח קטנים ואין קטים ומעידים ותפקר בתמיים [קידושין יג:].

מסורת הש"ס עם הוספות

ב) [לקמן דף ב: ושי"ג], **ג)** יבמות פה: כ"ג ע"ב, **ה)** [גם ביבמות], **ז)** יבמות פה: קו: שוטה נא: מז., **ט)** יבמות כד:, **י)** גם קטן. מדרש נח. ניטין פה: פט:, **יא)** פח., **יב)** כאן ה"ה, **טו)** [כיבמות פה: מתני פוסל דכר זה בשם ר"י ועי"ש תוס' ד"ה יבמות צב:, **יג)** [וע"ש תוס' לקמן ס: ד"ה לקן], **יד)** כה., **טז)** שוטה שם, **יז)** עי' תוס' יבמות פח. ד"ה מהוך.

חזרה ואמרה מהורה אני מזה. פירוש מועיל אמתלא או לא אפילו אין נפרש מהו אם נאיכה אמתלא או לא מדקאמר לקמן מהו אם נתנה כו': **ואפילו** הבי **א' עבד שמואל עובדא בנפשיה**. ר"ח כגיון ירושלמי[ב] שמואל בעל לאזדקוקי לאתתיה אמרה ליה טמאה אני ולמחר אמרה טהורה אני אמר לה לאמול טמאה יומא דין טהורה אמרה ליה לאמול לא הויה כי מילה כי היהא שעתא אמר שפיל לרב אחר ליה אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת:

הבא עליה באשם תלוי קאי. פימה דמעמא אקו דהא מסקינן בפרק ד' אחים (יבמות דף לח: ושם) דאחי ואחי בפיקח דרבנן ומדאוריימא אוקמה אחזקה ומאי אמר אמר נמי כשיעור לאמר מעידים הן על עמי בחנן קאי לחזקמה אחזקה ואומר[ג] ר"ת לחזקה לאשה דיקא ומקשין[ד] מרבא לה לחך אחזקה דמיכאי אמתלא מקי אמר לה מעיד כי היהא ליכא למיחש עדים אחרים ליכא כלל א) ומ"ש בהאשם תלוי. אפי' באשם למאן דאמר אחיה אחיה ואחזקה אחזקה[ה] דמפקת מפק אחזקה[ו] דמפקת מפק אחזקה (יבמות דף ו: ושם) טעמא דבעינן אחיה אחיה אחזקה משום לאפקעי לגבר אחרינא פי' לאפקעי לגבר על ידי נקי איכיר אחיה אחזקה משום לאפקעי לגבר אחרינא אלא לגבר אחרינא אלא לגבר אחרינא אלא

הך סהדותא דהא נכרי עדותו כשירה בעדות אשה א"כ מוקמינן איתתא אחזקת אשת איש ואסור מדאורייתא ואפי' בדיעבד תצא מ"מ דהכי נמי איכא להתיר כיון דנפיק קלא דלא פסיק שרבי יצחק הנזכר למעלה מת ונהרג או טבעוהו ובעל שם היה וישנו לו קרובים הרבה בכמה מדינות וזה כמה שנים שנשתקע שמו ואבד זכרו ובעונותינו הרבים עכשיו בגלותינו אנו מפוזרים ומפורדים מעט בכל מקום ואלו היה חי ברחוק מאתים או שלש מאות פרסה היה נודע ונשמע לנו. וכה"ג מיקרי רובא דשכיחי טובא אע"פ שאינו בא אלא מכח סתמא הוי כמו סתם סופרי דדייני מגמר גמירי ורוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן דאינהו נמי מכח סתמא קאתי:

ובמרדכי שילהי יבמות שהבאתי לעיל מדמי להו להדדי מים שאין סוף והני רובים וכה"ג קאמר תלמודא צורבא מדרבנן קלא אית ליה אם איתא דהוה סליק כו' ומוכח מהתם בתשובה במרדכי פ' בתרא דאזלינן בתר אומדנא דדעתיה ואע"ג דמסיק תלמודא לא שנא צורבא מרבנן ול"ש איניש דעלמא היינו לכתחילה כדמסיק דיעבד אין לכתחילה לא משום דלכתחילה אין לנו לחלק בגזירות חכמים כדמסיק נמי בתשובה דלעיל דאין לבדות חלוקים מלבנו אבל דיעבד שפיר דמי למיזל בתר אומדנא דמוכח טובא כי הך. ונראין הדברים בזמנינו אפי' אדם בינוני אם איתא דחי הוא עדיין הוה ליה קלא זה כמה שנים טפי וטפי מקלא צורבא מדרבנן בזמן חכמי התלמוד שהיו ישראל עם רב בכמה וכמה מקומות ותו דאיכא למימר דמים שאין להן סוף ליכא חזקה דאשה דייקא ומנסבא כדפסיק רבינו חננאל ועד אחד לא מהימני דהתם משום דאמרי בדדמי וכל היכא דאמרי בדדמי לא דייקא ומנסבא כדאיתא להדיא בתלמודא אבל בנ"ד דייקא ומנסבא והך מרע לחזקת אשת איש ושרינן לה למיכל אפי' בתרומה דאורייתא מהאי טעמא כדאיתא פרק האשה שלום. ועוד דחש הדבר קצת לגרועי האי סהדותא דנכרי מטעם ששאלוהו ממים שאין להם סוף ורבי אחא בירושלמי לא קפיד אשאלה ומ"מ בתלמוד דידן מתיר אפילו מתכוין להעיד ובמים שאין להם סוף ליכא מאן דשרי מכל הלין נראה דכיון דאינסיבא הך איתתא קהעו"ן על פי חכם לא תצא ושריא למיתב תותי גברא:

סימן קמ

ומה שנעשו ברכותיו בלא עשרה ולכאורה הוה כלה בלא ברכה ואסורה לבעלה כנידה אמנם מצאתי בתשובת הרשב"א ובתשובת המיימוני דאינו מעכב בדיעבד כלל וק"ל. ועוד דמסתברא דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנידה היינו בלא חופה אלא דנקט בלא ברכה לפי שעושין ברכה בשעת נישואין ובפ"ק אמר רב יודא אף בבית האירוסין מברכין אותה לפי שמיחדין אותו קודם כניסתה לחופה וביהודא שנו כדקאמר התם ועיקר הדבר בחופה תלוי דכל ביאת אירוסין כביאת זנות הוא כל זמן שלא נכנסה לחופה אבל משנכנסה לחופה הרי היא כאשתו לכל דבר ליורשה ולטמא לה להפר נדריה ואפילו בלא ברכה כדמוכח בכתובות פ' נערה סתם חצר דידה לנישואין ובשום מקום ברכות אין מעכבות את המצות וכי ס"ד אם אין במדינה עשרה שלא תנשא אשה משום דברכת חתנים בעשרה ועוד אמר בהניזקין מעשה בארוס וארוסתו שנשבו לבין